

STUDIU

ROLUL FEMEILOR ÎN PROCESELE DE PACE: NECESITĂȚI ȘI PERSPECTIVE PENTRU UTA GĂGĂUZIA

ИССЛЕДОВАНИЕ

РОЛЬ ЖЕНЩИН В МИРНЫХ ПРОЦЕССАХ: ПОТРЕБНОСТИ И ПЕРСПЕКТИВЫ ДЛЯ АТО ГАГАУЗИЯ

STUDIU

**ROLUL FEMEILOR ÎN PROCESELE DE PACE:
NECESITĂȚI ȘI PERSPECTIVE
PENTRU UTA GĂGĂUZIA**

ИССЛЕДОВАНИЕ

**РОЛЬ ЖЕНЩИН В МИРНЫХ ПРОЦЕССАХ:
ПОТРЕБНОСТИ И ПЕРСПЕКТИВЫ
ДЛЯ АТО ГАГАУЗИЯ**

AUTOARE:

Elena MÂRZAC, Natalia ALBU, Rodica PANȚA

CONTRIBUITOARE:

Ecaterina JECOVA, Irina MIHALCIUC

АВТОРЫ:

Елена МЫРЗАК, Наталья АЛБУ, Родика ПАНЦА

СОАВТОРЫ:

Екатерина ЖЕКОВА, Ирина МИХАЛЬЧУК

Studiul a fost elaborat în cadrul inițiativei **„Rolul femeilor în procesele de pace: necesități și perspective pentru UTA Găgăuzia”**, implementată de Platforma pentru Inițiative de Securitate și Apărare în parteneriat cu CMI – Fundația pentru Pace Martti Ahtisaari. Activitatea face parte din proiectul „Gagauzia Dialogue”, implementat de CMI cu susținerea Suediei.

Opiniile exprimate în studiu aparțin autorilor și nu reprezintă pozițiile CMI sau ale Suediei.

Исследование было подготовлено в рамках инициативы **«Роль женщин в процессах мира: потребности и перспективы для АТО Гагаузия»**, реализуемой Платформой инициатив в области безопасности и обороны в партнерстве с CMI – Фонд мира Мартти Ахтисаари. Данная деятельность осуществляется в рамках проекта «Gagauzia Dialogue», реализуемого CMI при поддержке Швеции.

Мнения, выраженные в настоящем исследовании, принадлежат авторам и не отражают позицию CMI или Швеции.

DESCRIEREA CIP A CAMEREI NAȚIONALE A CĂRȚII DIN REPUBLICA MOLDOVA

Mârzac, Elena.

Rolul femeilor în procesele de pace: necesități și perspective pentru UTA Găgăuzia : Studiu = Роль женщин в мирных процессах: потребности и перспективы для АТО Гагаузия : Исследование / Elena Mârzac, Natalia Albu, Rodica Panța = Елена Мырзак, Наталья Албу, Родика Панца ; contribuitoare: Ecaterina Jecova, Irina Mihalciuc = соавторы: Екатерина Жекова, Ирина Михальчук. – Chișinău : [S. n.], 2026 (Imprint Plus). – 236 p. : fot., fig. color.

Aut. indicat pe verso p. de tit. – Text paral.: lb. rom., rusă. – Bibliogr.: p. 96-99 (37 tit.). – 60 ex.

ISBN 978-5-86654-835-4.

Text : nemediat.

[32+305]-055.2(478):303.4=135.1=161.1

M 44

CUPRINS

LISTA CU ABREVIERI	7
INTRODUCERE	9
PARTEA I. CONTEXT ȘI PREMISE DE IMPLEMENTARE A AGENDEI	
FEMEILE, PACEA ȘI SECURITATEA ÎN UTA GĂGĂUZIA	15
1.1 Importanța implementării Agendei Femeile, Pacea și Securitatea – de la angajamente internaționale la realități locale	16
1.2 Premise de implementare a Agendei Femeile, Pacea și Securitatea în UTA Găgăuzia. Descrierea situației	25
1.3 Percepții și stereotipuri privind participarea femeilor în procesele de luare a deciziilor în UTA Găgăuzia	30
1.4 Rolul comunicării și cooperării în promovarea participării femeilor la procesele de pace și securitate	39
1.5 Evoluția inițiativelor dedicate femeilor în UTA Găgăuzia: de la sprijin social la leadership și consolidarea rezilienței comunitare	45
PARTEA II. BARIERE IDENTIFICATE PRIVIND IMPLEMENTAREA AGENDEI	
FEMEILE, PACEA ȘI SECURITATEA ÎN UTA GĂGĂUZIA	53
2.1 Persistența stereotipurilor de gen și a normelor patriarhale	54
2.2 Criza de încredere, lipsa coeziunii sociale și cultura tăcerii	59
2.3 Vulnerabilitate informațională și impactul dezinformării	66
2.4 Colaborare insuficientă dintre APC, APL și societatea civilă în implementarea Agendei Femeile, Pacea și Securitatea	73
2.5 Violența domestică și slăbiciunea mecanismelor de protecție	78
2.6 Subreprezentarea femeilor în procesele de decizie	82
CONCLUZII FINALE	88
RECOMANDĂRI	92
SURSE BIBLIOGRAFICE	96

ANEXE.....	100
ANEXA 1. SEMNIFICAȚIA CONCEPTULUI SECURITATEA INCLUZIVĂ.....	100
ANEXA 2. CORELAȚIA DINTRE DEZVOLTAREA UMANĂ, SECURITATE ȘI EGALITATEA DE GEN.....	102
ANEXA 3. PACE, INCLUZIUNE ȘI FRAGILITATE: INDICATORI COMPARATIVI AI SECURITĂȚII UMANE	103
ANEXA 4. PATRU PILONI AI RCSONU 1325 PRIVIND FEMEILE, PACEA ȘI SECURITATEA	105
ANEXA 5. PROBLEME DE SECURITATE IDENTIFICATE DE PARTICIPANTE ÎN CADRUL EXERCIIILOR DE GRUP DESFĂȘURATE PE PARCURSUL TRAININGULUI	106
ANEXA 6. PROBLEME DE SECURITATE DIFERENȚIATE ÎN SITUAȚII DE PACE ȘI CRIZĂ.....	108
ANEXA 7. UNELE PROIECTE IMPLEMENTATE DE SOCIETEA CIVILĂ DIN UTA GĂGĂUZIA ÎN DOMENIUL VIOLENȚEI ÎMPOTRIVA FEMEILOR.....	109
ANEXA 8. STRUCTURI ȘI MECANISME ORIENTATE SPRE ASIGURAREA SECURITĂȚII COMUNITARE ÎN UTA GĂGĂUZIA.....	112
ANEXA 9. LISTA ORGANIZAȚIILOR CARE OFERĂ AJUTOR ȘI SUSȚINERE	113

СОДЕРЖАНИЕ

СПИСОК СОКРАЩЕНИЙ.....	117
ВВЕДЕНИЕ	119
ЧАСТЬ I. КОНТЕКСТ И ПРЕДПОСЫЛКИ РЕАЛИЗАЦИИ ПОВЕСТКИ ЖЕНЩИНЫ, МИР И БЕЗОПАСНОСТЬ В АТО ГАГАУЗИЯ.....	126
1.1 Важность реализации Повестки Женщины, мир и безопасность – от международных обязательств к местным реалиям	127
1.2 Предпосылки реализации Повестки Женщины, мир и безопасность в АТО Гагаузия: описание ситуации	138
1.3 Представления и стереотипы об участии женщин в процессах принятия решений в АТО Гагаузия.....	143
1.4 Роль коммуникации и сотрудничества в содействии участию женщин в процессах обеспечения мира и безопасности	153
1.5 Развитие инициатив для женщин в АТО Гагаузия: от социальной поддержки к лидерству и укреплению устойчивости сообществ.....	159
ЧАСТЬ II. БАРЬЕРЫ, ВЫЯВЛЕННЫЕ В РЕАЛИЗАЦИИ ПОВЕСТКИ ЖЕНЩИНЫ, МИР И БЕЗОПАСНОСТЬ В АТО ГАГАУЗИЯ.....	168
2.1 Укоренившиеся гендерные стереотипы и патриархальные нормы	169
2.2 Кризис доверия, отсутствие социальной сплоченности и культура молчания	175
2.3 Информационная уязвимость и влияние дезинформации.....	183
2.4 Недостаточное сотрудничество между центральными властями, местными органами самоуправления и гражданским обществом в реализации Повестки Женщины, мир и безопасность.....	191
2.5 Домашнее насилие и слабость защитных механизмов	196
2.6 Недостаточная представленность женщин в процессах принятия решений	202

ЗАКЛЮЧИТЕЛЬНЫЕ ВЫВОодЫ.....	208
РЕКОМЕНДАЦИИ.....	213
БИБЛИОГРАФИЧЕСКИЕ ИСТОЧНИКИ	218
 ПРИЛОЖЕНИЯ	 223
ПРИЛОЖЕНИЕ 1. ЗНАЧЕНИЕ КОНЦЕПЦИИ ИНКЛЮЗИВНАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ	223
ПРИЛОЖЕНИЕ 2. ВЗАИМОСВЯЗЬ МЕЖДУ РАЗВИТИЕМ ЧЕЛОВЕКА, БЕЗОПАСНОСТЬЮ И ГЕНДЕРНЫМ РАВЕНСТВОМ.....	225
ПРИЛОЖЕНИЕ 3. МИР, ИНКЛЮЗИВНОСТЬ И ХРУПКОСТЬ: СРАВНИТЕЛЬНЫЕ ПОКАЗАТЕЛИ БЕЗОПАСНОСТИ ЧЕЛОВЕКА	226
ПРИЛОЖЕНИЕ 4. ЧЕТЫРЕ НАПРАВЛЕНИЯ РСБ ООН 1325 О ЖЕНЩИНАХ, МИРЕ И БЕЗОПАСНОСТИ.....	228
ПРИЛОЖЕНИЕ 5. ПРОБЛЕМЫ БЕЗОПАСНОСТИ, ВЫЯВЛЕННЫЕ УЧАСТНИЦАМИ В РАМКАХ УПРАЖНЕНИЙ В ГРУППАХ НА ПРОТЯЖЕНИИ ОБУЧЕНИЯ	229
ПРИЛОЖЕНИЕ 6. ПРОБЛЕМЫ БЕЗОПАСНОСТИ В СИТУАЦИЯХ МИРА И КРИЗИСА	230
ПРИЛОЖЕНИЕ 7. НЕКОТОРЫЕ ПРОЕКТЫ, РЕАЛИЗОВАННЫЕ ГРАЖДАНСКИМ ОБЩЕСТВОМ В АТО ГАГАУЗИЯ В ОБЛАСТИ НАСИЛИЯ В ОТНОШЕНИИ ЖЕНЩИН	231
ПРИЛОЖЕНИЕ 8. СТРУКТУРЫ И МЕХАНИЗМЫ, НАПРАВЛЕННЫЕ НА ОБЕСПЕЧЕНИЕ ОБЩЕСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ В АТО ГАГАУЗИЯ.....	233
ПРИЛОЖЕНИЕ 9. ПЕРЕЧЕНЬ ОРГАНИЗАЦИЙ, ПРЕДЛАГАЮЩИХ ПОМОЩЬ И ПОДДЕРЖКУ	235

LISTA CU ABREVIERI

Agenda FPS	Agenda Femeile, Pacea și Securitatea
APC	Autorități publice centrale
APL	Autorități publice locale
APG	Adunarea Populară a Găgăuziei
CEDAW	Convenția privind eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor
CMI	CMI - Fundația pentru Pace Martti Ahtisaari
HDI	Indexul Dezvoltării Umane
ODA	Organizația pentru Dezvoltarea Antreprenoriatului
ONU	Organizația Națiunilor Unite
OSC	Organizații ale societății civile
OSCE	Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa
PISA	Platforma pentru Inițiative de Securitate și Apărare
RCSONU 1325	Rezoluția 1325 a Consiliului de Securitate al ONU
UN WOMEN	Entitatea Națiunilor Unite pentru Egalitatea de Gen și Abilitarea Femeilor
UTA Găgăuzia	Unitatea Teritorială Autonomă Găgăuzia
PNUD	Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare
UNFPA	Fondul Națiunilor Unite pentru Populație

Elena MĂRZAC – doctor în științe politice, cofondatoare și directoare a Platformei pentru Inițiative de Securitate și Apărare. Are peste 20 de ani de experiență în managementul proiectelor naționale și internaționale. A fost co-director al proiectului NATO „Science for Peace and Security” privind implementarea Agendei Femeile, Pacea și Securitatea în Republica Moldova. Ca expertă și cercetătoare, se axează pe dezvoltarea societății civile, parteneriatelor cu UE și NATO și Agenda FPS și activează în domeniul comunicării strategice, combaterii dezinformării și participării femeilor în procesele de pace și securitate.

Natalia ALBU – cofondatoare a Platformei pentru Inițiative de Securitate și Apărare și conferențiar universitar la Academia Militară „Alexandru cel Bun”. Domeniile sale de interes includ securitatea națională, evaluarea vulnerabilităților și amenințărilor, precum și integrarea perspectivei de gen în sectorul de securitate și apărare. A contribuit la elaborarea Strategiei Naționale de Apărare (2018), a Planului pentru implementarea Rezoluției ONU 1325 privind Femeile, Pacea și Securitatea și a Strategiei Securității Naționale (2023). Dr. Natalia Albu este membră a Consiliului Consultativ al Femeilor privind procesul de construcție a păcii.

Rodica PANȚA – doctor în științe politice, coordonatoare cercetare în cadrul Platformei pentru Inițiative de Securitate și Apărare și Decan al Facultății de Relații Internaționale, Limbi Străine și Jurnalism din cadrul ULIM. Este expertă în diplomatie publică și relații internaționale, autoare a peste 70 de articole, studii, note analitice și glosare privind politica externă, diplomația, securitatea, comunicarea strategică, metode inovative de predare și modernizarea curriculumurilor universitare.

Ecaterina JECOVA – activistă civică, deputată în Adunarea Populară a Găgăuziei (legislatura a VI-a), jurnalistă și autoarea proiectului canalului YouTube GagauzMedia. A absolvit Institutul de Arte din Chișinău, a condus Catedra de Cultură și Arte din cadrul Universității de Stat din Comrat și a fost directoare a Companiei Publice „Gagauziya Radio Televizionu”. Este autoarea a șapte legi adoptate de Adunarea Populară a Găgăuziei, printre care se numără și Legea „Cu privire la extinderea sferei de utilizare a limbii găgăuze”.

Irina MIHALCIUC este activistă civică, specialistă în dezvoltare locală și politici de tineret, precum și directoarea ONG-ului „Mirkiras”. De peste patru ani, elaborează și implementează proiecte sociale, educaționale și culturale pentru dezvoltarea comunităților locale, sprijinirea tinerilor, consolidarea participării civice și promovarea dialogului intercultural. Colaborează cu parteneri naționali și internaționali, atrăgând investiții și resurse nerambursabile pentru dezvoltarea municipiului Ceadâr-Lunga.

INTRODUCERE

Context și relevanța studiului

Agenda *Femeile, Pacea și Securitatea* devine tot mai actuală atât la nivel internațional, cât și național și local, în contextul conflictelor prelungite, al crizelor complexe, al polarizării sociale, al dezinformării și al vulnerabilităților care afectează direct securitatea comunităților. Relevanța acesteia este deosebit de importantă pentru Republica Moldova, în special pe fundalul războiului din Ucraina, crizelor energetice și al necesității de a consolida securitatea umană, reziliența comunitară și participarea incluzivă la procesele de pace și securitate.

Republica Moldova a înregistrat progrese importante în asumarea și implementarea Agendei *Femeile, Pacea și Securitatea*, inclusiv prin adoptarea planurilor naționale de acțiuni și integrarea obiectivelor privind inițiativa de a localiza Agenda FPS în cel de-al doilea Program național de implementare a RCSONU 1325 pentru perioada 2023–2027¹. Această evoluție marchează trecerea de la o abordare predominant centralizată la una orientată spre comunități sau periferii, acolo unde insecuritatea poate fi percepută diferit decât la nivel central, iar soluțiile trebuie adaptate la realitățile sociale, economice, culturale și informaționale locale.

Localizarea Agendei FPS presupune implicarea autorităților publice locale, a societății civile, a liderilor comunitari, a instituțiilor educaționale, a mass-mediei locale și a femeilor active din comunitate în identificarea problemelor, formularea soluțiilor și monitorizarea progresului. Astfel, Agenda FPS poate deveni un instrument practic de consolidare a păcii, securității umane și rezilienței la nivel local. Cu toate acestea, participarea femeilor în procesele oficiale de pace rămâne limitată, deși contribuția lor este vizibilă mai ales

1 Programul național de implementare a Rezoluției 1325 a Consiliului de Securitate al ONU privind Femeile, Pacea și Securitatea pentru anii 2023-2027 și Planul de acțiuni cu privire la punerea în aplicare a acestuia. Guvernul, Hotărâre Nr. 152 din 22-03-2023. În: Monitorul Oficial Nr. 147-150 art. 325 din 28-04-2023

în inițiative informale de reconciliere și sprijin în situații de criză. Această discrepanță arată că implementarea eficientă a Agendei FPS depinde nu doar de existența cadrului normativ, ci și de includerea reală, semnificativă și constantă a femeilor în procesele de decizie, consolidare a păcii și securitate.

Astfel, prezentul studiu a fost elaborat în cadrul unui proiect orientat spre creșterea nivelului de conștientizare și recunoaștere a rolului femeilor în promovarea păcii durabile, a dialogului comunitar, a medierii, a prevenirii conflictelor și a gestionării situațiilor de criză la nivel local. Conceptul proiectului pornește de la necesitatea identificării nevoilor și oportunităților de localizare a Agendei FPS, furnizării de instruiri tematice și practice pentru actorii locali și consolidării parteneriatelor dintre actorii locali relevanți pentru implementarea Agendei FPS.

Studiul pornește de la constatarea că, deși femeile sunt deseori implicate informal în menținerea coeziunii sociale, în susținerea familiilor, în educație, asistență socială, inițiative civice și soluționarea unor probleme comunitare, această contribuție nu este suficient recunoscută, valorizată sau transformată în influență reală în procesele de luare a deciziilor. În special în UTA Găgăuzia, participarea femeilor în procesele de pace și securitate trebuie analizată în raport cu particularitățile locale.

UTA Găgăuzia, ca spațiu de analiză, este determinată de caracterul complex al regiunii, care concentrează atât vulnerabilități, cât și oportunități pentru implementarea Agendei FPS. Pe de o parte, regiunea este marcată de sensibilități identitare, de o relație complexă cu autoritățile centrale, de un mediu informațional distinct și de bariere care afectează participarea civică. Pe de altă parte, Găgăuzia dispune de un potențial local important: femei active în administrație, educație, societate civilă, mass-media și inițiative comunitare; organizații locale care pot facilita dialogul; lideri comunitari care se bucură de credibilitate; precum și o nevoie exprimată de formare, cooperare și spații sigure de discuție.

Scop și obiective

Studiul își propune drept **scop** să contribuie la creșterea nivelului de înțelegere și de recunoaștere a rolului esențial al femeilor în procesele de pace din UTA Găgăuzia, prin identificarea nevoilor locale, a dificultăților de implementare și

a oportunităților existente, precum și prin formularea unor recomandări practice pentru localizarea și aplicarea eficientă a Agendei FPS în autonomie.

În acest cadru, studiul își propune următoarele **obiective**:

- stabilirea contextului de implementarea a Agendei FPS relevant UTA Găgăuzia;
- identificarea premiselor și cadrului local de implementare a Agendei FPS;
- analiza principalelor bariere care limitează implicarea femeilor în procese de pace și securitate;
- identificarea oportunităților de dezvoltare a unor inițiative locale privind procesele de pace;
- formularea unor concluzii și recomandări practice pentru localizarea Agendei FPS în UTA Găgăuzia, orientate spre consolidarea participării femeilor, îmbunătățirea cooperării instituționale, dezvoltarea unor mecanisme locale de dialog, combaterea stereotipurilor și creșterea rezilienței comunitare.

Metodologia studiului și direcțiile de analiză

Elaborarea cercetării a urmat mai multe etape: (-) Inițierea dialogului și cooperării prin organizarea de vizite pe teren pentru identificarea necesităților, acțiunilor locale privind rolul femeilor în consolidarea păcii și securitatea umană; (-) Organizarea unei mese rotunde locale privind conștientizarea necesității de inițiere a unei platforme de comunicare și cooperare între autoritățile publice locale, organizațiile societății civile, experți și alți parteneri relevanți în vederea alinierii eforturilor în implementarea Agendei FPS; (-) Consolidarea capacităților actorilor locali prin sesiuni de formare și activități practice axate pe integrarea principiilor Agendei FPS, dar și identificarea aspectelor relevante studiului; (-) Consultări finale privind rezultatele studiului. Aceste etape au permis stabilirea unei inițiative de dialog privind implementarea Agendei FPS în UTA Găgăuzia.

Metode generale și specifice:

- **Metoda cantitativă** a constat în valorificarea datelor statistice oficiale, a indicatorilor relevanți pentru tematica studiului, precum și a rezultatelor sondajelor disponibile. Aceasta a permis identificarea unor tendințe generale privind participarea femeilor în procesele decizionale și comunitare, nivelul de informare al populației, gradul de încredere în instituții, percepțiile asupra securității și principalele necesități de formare ale actorilor locali. Datele cantitative au fost utilizate pentru fundamentarea constatărilor și pentru corelarea percepțiilor exprimate în cadrul activităților proiectului cu evoluții și probleme mai largi la nivel regional și național.
- **Metoda calitativă** a fost utilizată prin discuții facilitate, exerciții de grup, observație, brainstorming și reflecții colective. Această metodă a permis înțelegerea mai profundă a percepțiilor, experiențelor, temerilor, motivațiilor și obstacolelor care afectează implicarea femeilor în procesele de pace și securitate la nivel local.
- **Metoda sistemică** a fost utilizată pentru a analiza interdependențele dintre vulnerabilitățile economice, instituționale, informaționale, culturale și de gen. Această abordare este necesară deoarece barierele în calea participării femeilor nu acționează izolat, ci se consolidează reciproc: stereotipurile de gen reduc încrederea femeilor în propriul leadership; dezinformarea afectează percepțiile despre egalitate și instituții; barierele lingvistice limitează accesul la informație; iar lipsa cooperării între actori slăbește capacitatea de răspuns comunitar.
- **Metoda de sinteză** a fost utilizată pentru integrarea constatărilor din documente, discuții, chestionare, instruiri și observații într-un cadru analitic coerent. Aceasta a permis formularea concluziilor și recomandărilor orientate spre politici publice, intervenții locale și inițiative de consolidare a capacităților.
- **Analiza contextuală** a fost utilizată pentru înțelegerea specificului UTA Găgăuzia, inclusiv a contextului social, informațional, lingvistic, instituțional și cultural. Această metodă a permis adaptarea Agendei FPS la realitățile locale și evitarea unei abordări uniforme, care ar risca să rămână formală sau insuficient acceptată în comunitate.

Metodele utilizate au fundamentat următoarele **direcții de analiză** ale studiului care permit dezvoltarea unor inițiative independente de fiecare actor vizat:

- **Construirea cadrului conceptual al studiului în jurul securității incluzive și securității umane** care permite depășirea unei înțelegeri înguste a securității, centrate exclusiv pe instituții, ordine publică sau amenințări militare, și orientează analiza spre necesitățile umane în comunitate.
- **Stabilirea calității de participare a femeilor în procesele de pace, securitate și decizie la nivel local** – analiza cadrului în care femeile sunt prezente, ascultate și influente în procesele comunitare, consultative sau decizionale relevante pentru dialogul social și gestionarea crizelor.
- **Identificarea proporționalității dintre bariere și oportunități în consolidarea participării femeilor în procesele de pace** – analiza aspectelor tradiționale, dar și specific care limitează implementarea Agendei FPS și identificarea inițiativelor existente la nivel local și a mecanismelor care pot sprijini implicarea femeilor.
- **Evidențierea necesității de cooperare dintre autoritățile publice centrale, autoritățile publice locale, societatea civilă și alți actori locali** prin comunicare, coordonare, încredere și parteneriat între actorii relevanți pentru promovarea Agendei FPS și pentru transformarea acesteia într-un cadru aplicabil la nivel comunitar.

Actorii vizați sunt: femeile active la nivel de comunitate, reprezentantele societății civile locale, autorități publice locale, dar și autoritățile publice centrale, instituțiile educaționale, mass-media locală, liderii comunitari, experții independenți și partenerii de dezvoltare implicați în promovarea securității umane și a coeziunii sociale.

Limitele studiului

Studiul are un caracter exploratoriu și aplicativ, fiind elaborat în baza datelor colectate în cadrul activităților proiectului, a materialelor documentare disponibile și a contribuțiilor oferite de participante, experți și actori locali. Prin urmare, **constatările reflectă percepțiile, experiențele și observațiile persoanelor implicate în procesul proiectului**, fără a pretinde reprezentativitate statistică pentru întreaga populație a UTA Găgăuzia.

- **Transformările din cadrul mediului de securitate și implicațiile acestora asupra Agendei Femeile, Pacea și Securitatea** – caracterul dinamic al riscurilor globale și locale impune conectarea Agendei FPS la noile tendințe conceptuale și practice din domeniul păcii și securității (de exemplu, abordarea de tip *Triple NEXUS*). Constatările studiului sunt dependente de contextul de securitate existent în perioada desfășurării cercetării.
- **Sensibilitatea temelor analizate** – subiecte precum violența domestică, discriminarea, stereotipurile de gen, încrederea în instituții, preferințele informaționale, raportarea la autoritățile centrale sau participarea politică pot genera rețineri în exprimare. Într-un context marcat de prudență față de exprimarea publică, unele opinii pot fi formulate indirect.
- **Caracterul dinamic al contextului regional** – UTA Găgăuzia este influențată de evoluții politice, sociale, informaționale și geopolitice care se pot modifica rapid. Prin urmare, unele constatări trebuie înțelese în raport cu perioada desfășurării activităților proiectului și pot necesita actualizare prin cercetări ulterioare.
- **Disponibilitatea datelor locale dezagregate** – lipsa studiilor, cartografiilor și datelor privind nevoile de securitate umană, percepțiile asupra rolului femeilor în procesele de pace constituie una dintre problemele identificate chiar în cadrul studiului. Această limitare confirmă necesitatea dezvoltării unor mecanisme locale de colectare și analiză a datelor.
- **Caracterul predominant calitativ al unor constatări.** Deși chestionarele au oferit date cantitative utile, multe concluzii se bazează pe discuții, exerciții, observații și interpretări ale participantelor și experților în procesul de implementare a proiectului.

În pofida acestor limite, studiul oferă o contribuție importantă la înțelegerea premiselor, barierelor și oportunităților de implementare a Agendei FPS în UTA Găgăuzia. Valoarea sa principală constă în faptul că aduce împreună analiza cadrului de implementare a Agendei FPS, perspectiva securității umane, experiențele actorilor locali și rezultatele activităților participative desfășurate în cadrul proiectului. Astfel, studiul poate servi drept bază pentru viitoare inițiative de formare, consultare, cooperare instituțională, politici locale sensibile la gen și mecanisme comunitare de promovare a participării femeilor în procesele de pace și securitate.

CONTEXT ȘI PREMISE
DE IMPLEMENTARE A AGENDEI
**FEMEILE,
PACEA ȘI SECURITATEA
ÎN UTA GĂGĂUZIA**

1.1 Importanța implementării Agendei Femeile, Pacea și Securitatea – de la angajamente internaționale la realități locale

Agenda Femeile, Pacea și Securitatea sprijină eforturile de promovare a drepturilor femeilor și fetelor și de susținere a păcii și securității incluzive

Agenda Femeile, Pacea și Securitatea este un cadru global instituit prin Rezoluția 1325 adoptată la 31 octombrie 2000 de Consiliul de Securitate al ONU și printr-o serie de rezoluții ulterioare și acte normative². Aceasta recunoaște că egalitatea de gen, drepturile femeilor și participarea semnificativă a femeilor sunt esențiale pentru prevenirea conflictelor, consolidarea păcii și crearea securității în orice context.

Agenda FPS este aliniată și consolidează o gamă largă de angajamente globale și regionale privind egalitatea de gen, drepturile omului și pacea durabilă. Acestea includ, de exemplu, *Convenția privind eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor (CEDAW)*³ și *Obiectivele de Dezvoltare Durabilă*⁴. Împreună, aceste angajamente sprijină eforturile de promovare a drepturilor femeilor și fetelor și de susținere a unei păci și securități incluzive, sensibile la dimensiunea de gen. Plus este un instrument pentru societatea civilă privind sensibilizarea la formele de discriminare asupra femeilor, care de multe ori sunt neglijate. De exemplu, în 2020 Asociația Promo-Lex a prezentat un raport care este actual și azi privind „Discursul de ură și instigare la discriminare împotriva femeilor în Republica Moldova”⁵. Acest raport este strâns corelat cu Agenda FPS, deoarece evidențiază una dintre barierele structurale

2 Natalia Albu. Agenda Femeile, Pacea și Securitatea. Notă de sinteză. PISA, 2024. Disponibil: https://pisa.md/wp-content/uploads/2024/01/Nota-informativa_AGENDA-FEMEILE-PACEA-SI-SECURITATE.pdf

3 Notă: Republica Moldova a ratificat CEDAW la 1 iulie 1994

4 Ce sunt Obiectivele de Dezvoltare Durabilă? Disponibil: https://statistica.gov.md/ro/obiectivele-de-dezvoltare-durabila-183_4498.html

5 Discursul de ură și instigare la discriminare împotriva femeilor în Republica Moldova. Raport, Promo-LEX, 2020. Disponibil: https://promolex.md/wp-content/uploads/2025/05/final_versiunea_scurta_hate_speech_cedaw_2019_ro-2.pdf

care afectează participarea, protecția și siguranța femeilor în spațiul public: discursul de ură și instigarea la discriminare. Raportul arată că femeile au fost printre cele mai afectate grupuri de discurs de ură în Republica Moldova, iar numărul cazurilor bazate pe criteriul sex/gen a crescut semnificativ în perioada monitorizată, în special în context politic, religios și mediatic.

CEDAW, ca document de referință pentru Agenda FPS, impune statelor nu doar adoptarea formală a principiilor egalității de gen, ci și asigurarea aplicării efective a acestora în toate regiunile. Din perspectiva Republicii Moldova, acest principiu evidențiază existența unui decalaj între angajamentele asumate la nivel național și realitățile de implementare la nivel local. Datele din cadrul acestui studiu arată că, în practică, în UTA Găgăuzia, politicile publice locale sunt frecvent *oarbe la gen*, neintegrând diferențele de nevoi și experiențe dintre femei și bărbați. Această lacună este amplificată de o capacitate instituțională limitată și de absența unor mecanisme sistematice de integrare a perspectivei de gen în procesul de planificare și implementare a politicilor publice. În acest context, CEDAW poate servi drept cadru pentru evaluarea critică a politicilor existente, facilitând identificarea lacunelor și a formelor indirecte de discriminare. Totodată, aceasta oferă o bază normativă pentru integrarea analizei de gen la nivelul autorităților publice locale din Găgăuzia, și pentru dezvoltarea unor ghiduri și instrumente practice destinate funcționarilor publici, necesitate evidențiată explicit în cadrul acestui studiu.

În acest sens, aplicarea efectivă a Agendei FPS contribuie la construirea unei *securități incluzive*, deoarece permite identificarea și integrarea nevoilor diferite de securitate ale femeilor și bărbaților, reduce vulnerabilitățile structurale (precum violența de gen, excluderea sau accesul inegal la resurse) și asigură că politicile publice răspund realităților comunității în mod echitabil, consolidând astfel reziliența și coeziunea socială la nivel local [Anexa 1].

Mai nou este faptul că la 14 octombrie 2021 Republica Moldova a devenit cel de-al 35-lea stat care a ratificat *Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței față de femei și a violenței domestice* (Convenția de la Istanbul). Prin Legea nr. 144/2021 au fost demarate procedurile de aliniere a cadrului normativ național la prevederile acesteia. A fost aprobat Programul național privind prevenirea și combaterea violenței față de femei și a violenței

în familie pentru anii 2023-2027⁶, care este ancorat pe cei 4 piloni prevăzuți de Convenția de la Istanbul: (1) prevenirea; (2) protecția și asistența victimelor; (3) urmărirea în justiție și atragerea la răspundere a agresorilor și (4) cooperarea multisectorială prin politici integrate și colectarea datelor.

Fundamentată pe o abordare centrată pe victimă, *Convenția de la Istanbul* pune la dispoziție instrumente concrete menite să asigure protecția, siguranța și emanciparea femeilor și fetelor. În acest sens, stabilește obligații clare pentru state în vederea consolidării mecanismelor de prevenire, inclusiv prin formarea specialiștilor care interacționează direct cu victimele, dezvoltarea cooperării cu organizațiile neguvernamentale și implicarea activă a mass-mediei și a sectorului privat în combaterea stereotipurilor de gen. De exemplu, la nivel practic, aceste prevederi au fost transpuse prin inițiative concrete la nivel local, unde autoritățile și ONG-urile au participat la programe de instruire dedicate înțelegerii și aplicării Convenției, inclusiv seminare pentru polițiști, cum a fost cel organizat la Ceadâr-Lunga în noiembrie 2022⁷.

Astfel, pacea durabilă nu poate fi construită în absența incluziunii, încrederii și solidarității. Din această perspectivă, Agenda FPS promovează o schimbare de paradigmă: de la securitatea tradițională, centrată pe stat, la o securitate incluzivă, centrată pe oameni, în care experiențele și contribuțiile femeilor sunt recunoscute ca esențiale pentru stabilitate și reziliență. Datele recente confirmă această relație. Conform rapoartelor privind dezvoltarea umană elaborate de Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD, Human Development Reports 2022–2024), percepția securității este strâns legată de nivelul de dezvoltare umană. În țările cu un nivel scăzut sau mediu al Indiceului Dezvoltării Umane, proporția persoanelor care se simt în nesiguranță este semnificativ mai mare comparativ cu statele cu un nivel înalt sau foarte înalt de dezvoltare [Anexa 2 și 3]. Această corelație reflectă faptul că Agenda FPS nu este doar o inițiativă normativă, ci un instrument practic pentru reducerea insecurității și construirea unei păci durabile, prin valorificarea întregului potențial al societății.

6 Programul Național privind Prevenirea și Combaterea Violentei Față de Femei și a Violentei în Familie Pentru Anii 2023-2027. Disponibil: https://social.gov.md/wp-content/uploads/2023/03/Programul-V-F-F-si-VF_-15.03.2023_final.pdf

7 Poliția din Găgăuzia a aflat mai multe despre Convenția de la Istanbul. Disponibil: <https://civic.md/stiri/ong/67442-politia-din-gagauzia-a-aflat-mai-multe-despre-conventia-de-la-istanbul.html>

Participarea femeilor în consolidarea păcii contribuie la identificarea nevoilor diferite de securitate

Potrivit Rezoluției Consiliului de Securitate al ONU 1325 privind Femeile, Pacea și Securitatea, femeile trăiesc conflictul, insecuritatea și reconstrucția postconflict în mod diferit față de bărbați, iar aceste experiențe distincte generează perspective, priorități și contribuții specifice, care trebuie integrate în procesele de prevenire a conflictelor, negocieri, mediere și consolidare a păcii⁸. Cu toate acestea, la nivel global, în pofida importanței recunoscute a participării femeilor, progresul rămâne lent⁹. Mai mult, o modalitate de a evalua succesul Agendei FPS este prin prisma acordurilor de pace, căci mecanismele de implementare a acestora influențează profund viața femeilor. Din această perspectivă, femeile au dreptul de a-și exprima opiniile, nevoile și capacitățile și de a le vedea reflectate atât în acordurile de pace, cât și în procesele politice și instituționale care urmează conflictul sau în contextul unei Reforme a Sectorului de Securitate. Recunoașterea acestui drept, precum și a rolului pozitiv al femeilor în prevenirea violenței și în reconstrucția socială, reprezintă un element central al Agendei FPS și al angajamentelor asumate la nivel internațional pentru promovarea leadershipului feminin în procesele de pace¹⁰.

În acest context, Pilonul *Participare* al RCONU 1325¹¹ stabilește că implicarea deplină și semnificativă a femeilor în procesele decizionale este esențială pentru prevenirea conflictelor și consolidarea unei păci durabile. În același timp, CEDAW oferă baza juridică pentru această participare, obligând statele să asigure acces egal la procesele de guvernare atât la nivel global, cât și local.

În Republica Moldova, aceste angajamente sunt reflectate în cadrul Programului național de implementare a RCONU 1325 pentru anii 2023-2027, însă implementarea acestora la nivel local sunt limitate. Astfel, datele studiului dat, privind situația din UTA Găgăuzia, indică existența unui decalaj structural între

8 Women and peace and security. Report of the Secretary-General, septembrie 2023. Disponibil: <https://docs.un.org/en/s/2023/725?utm>

9 Women, Peace and Security at 25: Assessing Implementation through Gender Perspectives in Peace Agreements, July, 2024. Disponibil: <https://peacerep.org/2025/07/24/women-peace-and-security-at-25/>

10 Women, Peace & Security and Humanitarian Compact Framework (2021). Disponibil: https://wpsha-compact.org/wp-content/uploads/2021/09/WPS-HA-Compact_Framework-EN-Web.pdf

11 Notă: Cei patru piloni ai RCONU 1325 privind Femeile, Pacea și Securitatea, a se vedea Anexa 4.

rolul real al femeilor în comunitate și participarea lor în procesele formale de luare a deciziilor. Deși femeile sunt recunoscute ca actori esențiali în menținerea coeziunii sociale și în gestionarea situațiilor de criză la nivel comunitar, contribuția lor nu este valorificată în domeniul politicilor de securitate¹².

Această distribuție inegală a percepțiilor reflectă un tipar structural explicat de prevederile Agendei FPS: femeile sunt acceptate și valorizate în roluri considerate „soft”, asociate cu empatia, comunicarea și sprijinul social, dar rămân în mare parte excluse din sfera leadership-ului strategic și a deciziilor cu impact major. În acest sens, problema nu este absența totală a recunoașterii, ci limitarea acesteia la un registru simbolic și non-decizional.

În acest context, participarea femeilor nu poate fi redusă la prezența lor formală în consultări sau activități publice. Participarea semnificativă presupune acces timpuriu la informație, înțelegerea proceselor decizionale, existența unor platforme sigure de exprimare și posibilitatea reală de a influența agenda. Comunicarea incluzivă devine astfel o condiție a participării efective: aceasta permite femeilor să își formuleze nevoile de securitate, să contribuie la identificarea soluțiilor și să fie recunoscute ca actori ai schimbării, nu doar ca beneficiare ale politicilor publice.

Participarea femeilor trebuie înțeleasă ca un mecanism esențial de consolidare a guvernanței locale și de promovare a unei păci durabile, incluzive și adaptate nevoilor reale de securitate ale comunității. Integrarea experiențelor și perspectivelor femeilor permite identificarea mai cuprinzătoare a riscurilor și contribuie la elaborarea unor răspunsuri instituționale mai bine calibrate. Aceasta este deosebit de relevantă în contextul UTA Găgăuzia, unde securitatea este percepută predominant prin prisma vulnerabilităților socio-economice și a insecurității cotidiene, unde femeile sunt deja implicate informal în gestionarea problemelor comunitare, însă contribuția lor nu este întotdeauna recunoscută și valorificată în procesele decizionale. Excluderea femeilor din procesele de pace și securitate conduce la soluții incomplete, care nu reflectă diversitatea societății și nici nevoile diferențiate ale populației [Anexa 5 și 6].

12 NOTĂ: Rezultatele chestionarelor completate în cadrul proiectului arată că majoritatea participantelor — **87,5%** — recunosc contribuția femeilor la viața comunitară, mai ales în mediere, relații sociale și coeziune comunitară. Totuși, recunoașterea scade semnificativ în cazul rolurilor asociate securității și deciziei: **31,3%** consideră că femeile contribuie la construirea păcii, **18,8%** le văd implicate în prevenirea conflictelor, iar doar **6,3%** le percep ca inițiatore de soluții.

Elaborarea unui Plan de Acțiuni de implementare a Agendei Femeile Pacea și Securitatea contribuie la asigurarea securității umane în contextul specific fiecărei țări și localități

Solicitarea de a elabora un Plan Național de Acțiune privind implementarea Agendei Femeile, Pacea și Securitatea nu este întâmplătoare, ci reflectă o limitare structurală a cadrului normativ internațional: existența unui decalaj persistent între angajamentele asumate la nivel global și implementarea acestora la nivel național și local. În acest sens, apelul Secretarului General al ONU din 2002, reiterat în 2004, către statele membre de a dezvolta planuri naționale a avut ca scop transformarea Agendei FPS dintr-un set de principii normative într-un instrument operațional de politici publice.

Planurile Naționale de Acțiune constituie instrumente dedicate prin care statele operaționalizează Agenda Femeile, Pacea și Securitatea, stabilind obiective, acțiuni, responsabilități instituționale și mecanisme de coordonare între autoritățile cu atribuții în plan intern și extern. De regulă, acestea urmăresc integrarea coerentă a tuturor pilonilor agendei, precum și definirea procedurilor de monitorizare, evaluare, finanțare și consultare cu societatea civilă. În același timp, adoptarea unor astfel de planuri nu exclude obligația guvernelor, agențiilor multilaterale și organizațiilor internaționale sau neguvernamentale de a integra perspectiva de gen în politicile și programele conexe privind drepturile omului, prevenirea conflictelor, gestionarea crizelor, soluționarea acestora și consolidarea păcii. Prin urmare, multe state recurg la Planuri Naționale de Acțiune distincte pentru a asigura o implementare mai clară, coordonată și măsurabilă a Agendei FPS.

Experiența internațională arată că eficiența acestor planuri depinde în mod direct de capacitatea lor de a fi adaptate contextului local. Conceptul de **localizare a Agendei FPS** reflectă tocmai această necesitate: transpunerea obiectivelor naționale în acțiuni relevante pentru comunități. Aceasta presupune implicarea autorităților publice locale, a organizațiilor societății civile și a comunităților în identificarea riscurilor și nevoilor de securitate specifice.

În cazul Republicii Moldova, această dimensiune este deosebit de relevantă. Primul Program Național de implementare a RCSONU 1325 (2018–2021) a avut

rolul de a introduce Agenda FPS în arhitectura instituțională a statului și de a crea primele mecanisme de coordonare și sensibilizare. Cu toate acestea, caracterul său predominant centralizat și implicarea limitată a nivelului local au evidențiat o lacună importantă: **absența unei conexiuni reale între politicile naționale și realitățile comunităților.**

Cel de-al doilea Program Național (2023–2027) este elaborat într-un context fundamental diferit. Războiul din Ucraina, criza refugiaților, intensificarea amenințărilor hibride și vulnerabilitățile economice interne au redefinit agenda de securitate a Republicii Moldova. În acest cadru, Programul 1325 își propune nu doar promovarea egalității de gen, ci și consolidarea rezilienței societale și a securității umane¹³.

Un element nou și esențial al acestui Program este integrarea explicită a autorităților publice locale și promovarea localizării Agendei FPS. Totuși, analiza implementării arată că acest proces rămâne limitat de lipsa unei coordonări eficiente, de insuficiența resurselor financiare și de capacitățile instituționale reduse la nivel local¹⁴.

Localizarea Agendei FPS depinde în mod direct de calitatea comunicării dintre autoritățile publice centrale, autoritățile publice locale, societatea civilă și comunități. În Republica Moldova, comunicarea între APC și APL rămâne adesea fragmentată și insuficient coordonată, iar cooperarea cu organizațiile societății civile este inconsistentă¹⁵. Această situație reduce capacitatea de „traducere” a politicilor naționale în acțiuni locale și limitează participarea reală a femeilor, în special în UTA Găgăuzia, unde contextul social, lingvistic și informațional necesită abordări adaptate. Fără comunicare incluzivă, Agenda FPS nu poate fi localizată, participarea femeilor rămâne formală, iar securitatea incluzivă nu poate fi co-creată împreună cu comunitatea.

Această lacună devine critică, mai ales când securitatea este percepută în mod diferit la nivel local față de nivelul central. Datele empirice indică faptul că inse-

13 Что такое человеческая безопасность? Disponibil: <https://www.un.org/humansecurity/wp-content/uploads/2022/09/Brochure1rus.pdf>

14 Raport de monitorizare (2023 – 2024) a Programului de implementare RCSONU 1325 pentru anii 2023-2027. Disponibil: <https://pisa.md/wp-content/uploads/2026/03/raport-de-monitorizare-pentru-anii-2023-2024-al-programului-national-de-implementare-a-rezolutiei-1325-a-consiliului-de-securitate-al-onu-privind-femeile-pacea-si-securitatea-pentru-anii-2023-1-1.pdf>

15 Plan de comunicare strategică privind Agenda Femeile, Pacea și Securitatea. PISA, 2024. Disponibil: https://pisa.md/wp-content/uploads/2025/01/PLAN-de-comunicare-strategica__1-merged.pdf

curitatea este asociată în principal cu factori economici, sociali și instituționali — inflația, sărăcia, lipsa încrederii în instituții și accesul limitat la servicii — și mai puțin cu amenințări militare directe¹⁶. În același timp, persistă bariere structurale legate de gen: stereotipuri sociale, participare limitată a femeilor în procesele decizionale și percepția redusă a rolului acestora în domeniul securității. Aceste realități confirmă că, în absența unei abordări localizate, politicile naționale riscă să nu răspundă nevoilor reale ale populației. Așa cum arată și structura nevoilor diferite de securitate, femeile, bărbații, fetele și băieții sunt expuși la riscuri distincte — de la violență domestică și insecuritate economică, până la excluziune socială [Anexa 5]. Aceste diferențe nu pot fi adresate prin politici uniforme.

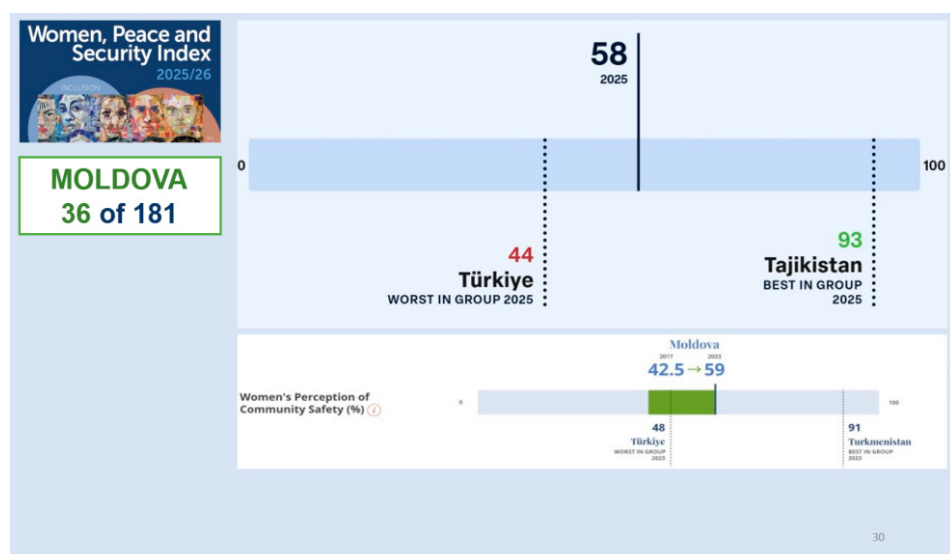

Figura 1. Percepția femeilor privind siguranța în comunitate (%)

Sursa: <https://giwps.georgetown.edu/the-index/country/moldova/>

În acest context, sunt relevanți indicatorii prezentați în cadrul Women, Peace and Security Index (2025/2026)¹⁷ care oferă o perspectivă relevantă asupra dimensiunii percepute a securității umane, în special din perspectiva femeilor. În cazul Republicii Moldova, poziționarea pe locul 36 din 181 de state este un in-

16 Studiu despre cunoștințele, atitudinile și practicile populației din raioanele: Comrat, Ceadr-Lunga, Vulcanăști, Taraclia cu privire la sursele de informare și atitudinea vis-a-vis de egalitatea de gen și rolul femeilor în viața publică. Institutum Virtutis Civilis, 2026, p. 62. Disponibil: https://ivcmoldova.org/wp-content/uploads/2026/03/studiu_RO_20.03.pdf

17 Women, Peace and Security Index. Disponibil: <https://giwps.georgetown.edu/the-index/>

dicator înalt. Însă pentru a înțelege situația reală merită de analizat per fiecare indicator separat. Astfel locul 36 indică un nivel mediu de performanță în ceea ce privește incluziunea, justiția și securitatea, dar evidențiază totodată existența unor vulnerabilități persistente.

Datele privind *percepția femeilor asupra siguranței în comunitate*¹⁸ arată că, în Republica Moldova, nivelul este de aproximativ 58% în 2025 (Figura 1), ceea ce reflectă o îmbunătățire comparativ cu anii precedenți (aproximativ 42,5% în 2017). Această evoluție pozitivă sugerează progrese în anumite domenii ale securității cotidiene, însă nivelul rămâne unul moderat, indicând faptul că aproape jumătate dintre femei nu se simt pe deplin în siguranță în comunitățile lor. Comparativ cu alte state, discrepanțele sunt semnificative: în timp ce în țări precum Tadjikistan nivelul percepției de siguranță ajunge la 93%, în alte contexte, precum Turcia, acesta scade până la 44%. Această variație confirmă faptul că percepția securității este puternic influențată de factori structurali precum stabilitatea instituțională, coeziunea socială, nivelul de violență, încrederea în autorități și normele sociale privind rolul femeilor.

Pentru Republica Moldova, valoarea de 58% trebuie interpretată în contextul unui mediu de securitate complex, caracterizat de: proximitatea conflictului din Ucraina, presiuni economice și energetice, nivel redus de încredere în instituții, persistența violenței bazate pe gen și a stereotipurilor sociale, expunerea la dezinformare și riscuri hibride.

Acest indicator este deosebit de relevant deoarece reflectă **securitatea trăită**, nu doar cea formală. Spre deosebire de indicatorii tradiționali de securitate (militari sau instituționali), percepția femeilor asupra siguranței captează dimensiuni esențiale ale securității umane: libertatea de mișcare, protecția împotriva violenței, încrederea în comunitate și capacitatea de a participa în viața socială și economică. În acest sens, localizarea Agendei FPS devine un mecanism esențial pentru: (-) adaptarea politicilor la realitățile comunității; (-) creșterea încrederii între cetățeni și instituții; (-) prevenirea tensiunilor sociale și a conflictelor; (-) consolidarea coeziunii și rezilienței comunitare.

18 Notă: Siguranța în comunitate influențează direct mobilitatea femeilor și oportunitățile lor de participare în afara căminului. Percepția asupra siguranței poate fi afectată de teama de violență, de spațiile publice nesigure sau de lipsa infrastructurii adecvate, inclusiv a iluminatului stradal, cu efecte asupra bunăstării imediate și pe termen lung a femeilor

Astfel, Planurile Naționale de Acțiune nu reprezintă doar instrumente tehnice de implementare a unei agende internaționale, ci devin veritabile mecanisme strategice de guvernare a securității umane. Ele creează o punte funcțională între nivelul global și cel local, facilitând traducerea angajamentelor internaționale în politici publice adaptate realităților comunităților. În acest mod, securitatea este transformată dintr-un concept abstract, centrat pe stat, într-o dimensiune concretă, trăită zilnic de cetățeni, care include siguranța personală, stabilitatea economică, coeziunea socială și încrederea în instituții. În acest context, analiza indicatorilor globali privind pacea, egalitatea de gen, fragilitatea statelor și securitatea umană devine esențială pentru a înțelege legătura dintre buna guvernare, incluziune și reziliență societală. Anexa 6 elucidează faptul că securitatea durabilă nu poate fi obținută exclusiv prin mijloace militare sau coercitive. Aceasta este rezultatul unei combinații între guvernare eficientă, incluziune socială și egalitate de gen. În acest sens, Agenda FPS și Planurile Naționale de Acțiune devin instrumente esențiale pentru reducerea fragilității statului și pentru consolidarea securității umane, în special prin localizarea politicilor și adaptarea lor la nevoile reale ale comunităților.

1.2 Premise de implementare a Agendei Femeile Pace și Securitatea în UTA Găgăuzia. Descrierea situației

Particularități regionale și implicații asupra securității și a coeziunii sociale

UTA Găgăuzia reprezintă un spațiu regional caracterizat prin particularități politice, identitare și socio-economice care influențează direct dinamica securității, a coeziunii sociale și a implementării Agendei Femeile, Pace și Securitatea. Specificul regiunii derivă din statutul autonom, profilul etno-lingvistic distinct și poziționarea geografică, la granița cu regiunea Odesa a Ucrainei, elemente care amplifică relevanța strategică a regiunii în actualul context regional de securitate. În același timp, existența unui model de guvernare mixtă, în

UTA Găgăuzia reprezintă un spațiu regional caracterizat prin particularități politice, identitare și socio-economice care influențează direct dinamica securității, a coeziunii sociale și a implementării Agendei Femeile, Pace și Securitatea. Specificul regiunii derivă din statutul autonom, profilul etno-lingvistic distinct și poziționarea geografică, la granița cu regiunea Odesa a Ucrainei, elemente care amplifică relevanța strategică a regiunii în actualul context regional de securitate. În același timp, existența unui model de guvernare mixtă, în

care responsabilitățile privind securitatea sunt partajate între nivelul central și cel regional, generează necesitatea unei coordonări instituționale permanente. Acest cadru este complicat suplimentar de vulnerabilitatea spațiului informațional regional la polarizare și dezinformare, factori care influențează percepțiile publice și nivelul de încredere în instituții.

Structura politico-administrativă a regiunii este reglementată prin Legea nr. 344/1994 privind statutul juridic special al Găgăuziei¹⁹, care stabilește existența unor instituții regionale proprii, inclusiv Adunarea Populară și Comitetul Executiv. Totuși, componentele fundamentale ale securității și ordinii publice rămân integrate în sistemul național, ceea ce transformă cooperarea dintre autoritățile centrale și cele regionale într-un element esențial pentru funcționarea eficientă a mecanismelor de securitate și gestionare a crizelor.

Din perspectivă demografică, regiunea include 32 de localități și avea, la 1 ianuarie 2025, o populație de 112.983 locuitori, dintre care 60.367 femei și 52.616 bărbați²⁰. Totodată, ponderea ridicată a populației rurale, de 58,6%, influențează accesul la servicii publice, infrastructură și oportunități economice, contribuind la accentuarea vulnerabilităților sociale și teritoriale.

Profilul etno-lingvistic al regiunii influențează inclusiv eficiența comunicării instituționale și receptarea mesajelor publice. Conform recensământului din 2024, 81,2% dintre locuitori s-au identificat drept găgăuzi, iar 77,2% au indicat limba găgăuză drept limbă maternă²¹. În condițiile proximității față de Ucraina și ale expunerii la efectele războiului, regiunea devine mai vulnerabilă la riscuri hibride, polarizare și instabilitate regională. În acest context, OSCE tratează de mai mulți ani funcționarea autonomiei și consolidarea coeziunii sociale drept componente relevante ale securității preventive.

19 LEGE Nr. 344 din 23.12.1994 privind statutul juridic special al Găgăuziei (Gagauz-Yeri) Publicat: 14-01-1995 în Monitorul Oficial Nr. 3-4 art. 51

20 Statistica regională. https://statistica.gov.md/ro/statistic_indicator_details/29.

21 Caracteristici Etnoculturale. Rezultate finale, eveniment public, 20 octombrie 2025. Disponibil: https://statistica.gov.md/files/files/evenimente/2025/20.10.25_Eveniment_rezultate_RPL_etnii/Prezentare_RPL%202024_20_10_1025.pdf

Vulnerabilități socio-economice, ecologice și impactul asupra rezilienței comunitare

Contextul socio-economic și ecologic al regiunii reflectă existența unor vulnerabilități structurale persistente, care influențează direct reziliența comunitară și securitatea umană. Economia regională depinde în mare măsură de agricultură, sector care reprezintă aproximativ 27% din PIB-ul regional, iar nivelul PIB-ului per capita rămâne printre cele mai scăzute din Republica Moldova²². În acest context, reducerea producției agricole regionale cu aproximativ 8% în anul 2023, în contrast cu tendințele naționale, evidențiază dependența accentuată a economiei regionale de factorii climatici și de volatilitatea economică. Sărăcia persistentă, infrastructura insuficient dezvoltată și dependența de condițiile climatice afectează direct securitatea economică și contribuie la aprofundarea inegalităților sociale. Vulnerabilitățile infrastructurale sunt reflectate inclusiv prin faptul că aproximativ 70% dintre localități nu dispun de sisteme adecvate de canalizare²³, iar peste 84,4% dintre fântâni nu corespund standardelor de potabilitate²⁴. Aceste probleme influențează atât calitatea vieții populației, cât și capacitatea comunităților de a răspunde eficient la situații de criză.

Dimensiunea ecologică amplifică fragilitatea regională și accentuează presiunile asupra securității comunitare. Secetele frecvente, lipsa sistemelor eficiente de irigare și capacitatea redusă de adaptare la schimbările climatice contribuie la sporirea insecurității economice și alimentare. În paralel, degradarea mediului și gestionarea deficitară a deșeurilor generează presiuni suplimentare asupra ecosistemelor locale și asupra sănătății populației.

Prin urmare, vulnerabilitățile economice, sociale și ecologice nu acționează separat, ci se interconectează și generează un model de fragilitate sistemică. Acest model afectează simultan reziliența comunitară, capacitatea instituțională de răspuns și nivelul de securitate umană la nivel regional.

22 OSCE High Commissioner on National Minorities Christophe Kamp concludes first official visit to Moldova. Disponibil: <https://hcnm.osce.org/hcnm/588691>

23 Modernization of local public services in the Republic of Moldova. Disponibil: https://www.adrgagauzia.md/public/files/5.07.2018_FINAL_PRS_WSS_ENG.pdf?

24 Notă: În Moldova, 90% of settlements have no sewerage system. Disponibil: <https://logos-pres.md/en/news/in-moldova-90-of-settlements-have-no-sewerage-system/>

Bariere structurale și participarea limitată a femeilor în procesele decizionale și de securitate

Situația femeilor în regiune este influențată de stereotipuri de gen, norme patriarhale și polarizare informațională, factori care afectează participarea femeilor în procesele decizionale și în sectoarele asociate securității. Deși există precedente de liderism feminin și inițiative de formare, reprezentarea instituțională a femeilor continuă să rămână redusă. În acest context, studiile recente arată că stereotipurile și barierele structurale continuă să limiteze integrarea femeilor în sectorul de securitate și în procesele de luare a deciziilor²⁵. Cercetările socio-politice realizate în sudul Republicii Moldova evidențiază faptul că produsele media provenite din Federația Rusă influențează într-o măsură semnificativă percepțiile politice și geopolitice locale, inclusiv reprezentările privind rolul femeilor în societate și securitate. În aceste condiții, reducerea stereotipurilor necesită atât transformări la nivelul culturii instituționale, cât și dezvoltarea unor mecanisme coerente de comunicare strategică și educație civică.

Participarea limitată a femeilor în sectoarele asociate securității și administrației este influențată inclusiv de distribuția inegală a responsabilităților familiale și de lipsa unor politici sensibile la dimensiunea de gen. În cadrul activităților desfășurate în regiune, participantele au evidențiat bariere precum autoexcluderea, lipsa încrederii și vizibilitatea redusă a femeilor în spațiul public, aspecte care contribuie la diminuarea implicării lor în procesele comunitare și instituționale. Datele privind participarea politică reflectă aceste tendințe structurale. În alegerile locale din 2023, ponderea femeilor candidate la funcția de primar în UTA Găgăuzia a fost de 24,1%, sub media națională de 30,3%, iar comparativ cu scrutinul din 2019 s-a înregistrat o scădere de 2 puncte procentuale²⁶. Aceste date evidențiază necesitatea unor măsuri orientate spre consolidarea încrederii, dezvoltarea leadershipului feminin și extinderea participării femeilor în procesele decizionale locale.

25 Elena Mârzac. Percepțiile și atitudinile privind rolul femeilor în procesele de pace și securitate în Republica Moldova. Disponibil: https://pisa.md/wp-content/uploads/2025/04/Studiu_Perceptiile-si-atitudinile-privind-rolul-femeilor-in-procesele-de-pace-si-securitate-in-Republica-Moldova.pdf

26 „Primare în umbră” Studiu privind reprezentarea femeilor și bărbaților în funcțiile electivă la nivel de primării. Disponibil: https://progen.md/wp-content/uploads/2023/11/Raport-alegeri-primari_2023-1.pdf, p. 8

Violența de gen, dezinformarea și provocările localizării Agendei Femeile, Pacea și Securitatea

Una dintre premisele esențiale pentru implementarea Agendei FPS în UTA Găgăuzia este existența unui context în care violența de gen și toleranța socială față de anumite forme de abuz continuă să rămână ridicate. Datele OSCE privind violența împotriva femeilor arată că aproape trei sferturi dintre femeile care au avut un partener au experimentat violență din partea acestuia, iar violența psihologică reprezintă cea mai răspândită formă de abuz. În acest context, consolidarea infrastructurii de protecție și dezvoltarea unui răspuns comunitar coordonat devin componente esențiale ale securității umane la nivel regional.

În paralel, spațiul informațional regional rămâne puternic expus propagandei și dezinformării, iar mass-media regională continuă să fie vulnerabilă la influențe și presiuni politice. Nivelul ridicat de încredere în mass-media din Federația Rusă contribuie la consolidarea polarizării și la accentuarea suspiciunilor față de instituțiile centrale, afectând coeziunea socială și capacitatea instituțiilor de a construi relații de încredere cu populația.

În aceste condiții, UTA Găgăuzia evidențiază necesitatea unei abordări a Agendei FPS ancorate în specificul local și în realitățile regionale. Într-un context caracterizat de sensibilități identitare și teritoriale, participarea femeilor la dialog comunitar, prevenirea conflictelor și consolidarea coeziunii sociale poate contribui la reducerea polarizării și la dezvoltarea rezilienței comunitare. Inițiativele desfășurate în perioada 2025–2026²⁷ au demonstrat existența unei cereri locale pentru formare, cooperare între autorități și societatea civilă și extinderea participării femeilor în procesele de decizie. *Cu toate acestea, implementarea eficientă a Agendei FPS continuă să fie influențată de volatilitatea politică regională, tensiunile dintre Chișinău și autonomie, accesul limitat la date publice dezagregate și existența unor sensibilități culturale și informaționale. În acest context, Agenda FPS riscă să fie percepută mai degrabă ca o inițiativă externă decât ca un instrument orientat spre consolidarea securității umane și a rezilienței locale.*

27 Evenimente organizate de MCI, PISA, Institutum Virtulis, Femeile Moldovei etc

În concluzie, implementarea Agendei FPS în UTA Găgăuzia necesită măsuri adaptate specificului regional și vulnerabilităților existente. Integrarea Agendei FPS ca instrument de consolidare a securității umane, rezilienței comunitare și coeziunii sociale poate contribui la creșterea capacității instituțiilor locale de a răspunde presiunilor sociale, economice și geopolitice.

1.3 Percepții și stereotipuri privind participarea femeilor în procesele de luare a deciziilor în UTA Găgăuzia*

Problema participării femeilor în politică și în procesele de luare a deciziilor reprezintă un indicator important al dezvoltării democratice a societății. În UTA Găgăuzia, această temă are o specificitate aparte: în pofida implicării vizibile a femeilor în administrația publică locală, reprezentarea lor la nivel regional a rămas mult timp limitată. Paradoxul principal constă în faptul că societatea s-a dovedit pregătită să susțină o femeie în cea mai înaltă funcție politică, dar nu a asigurat o prezență sistemică comparabilă a femeilor în instituțiile reprezentative ale puterii – la nivel local și regional.

Din momentul constituirii autonomiei în anul 1994, participarea femeilor la viața politică a Găgăuziei s-a dezvoltat neuniform. La nivel local, femeile și-au consolidat treptat pozițiile datorită implicării active în viața socială și comunitară, în timp ce în organele regionale ale puterii s-au menținut bariere instituționale și culturale. În acest context, alegerea a două femei în funcția de Bașcan a constituit un precedent politic semnificativ, care a influențat percepțiile publice privind modelele acceptabile de leadership feminin în regiune.

Stereotipurile de gen în percepția publică

Cultura politică a UTA Găgăuzia s-a format istoric sub influența valorilor tradiționale patriarhale. Femeia era percepută în primul rând ca: păstrătoare a familiei, educatoare a copiilor, reprezentantă a sferei sociale – directoare de școală, spital și, foarte rar, organizatoare a comunității locale. Din acest motiv, participarea femeilor în politică a fost percepută mult timp ca fiind secundară în raport cu rolul bărbatului. Acest lucru era valabil în special pentru politica

* Autoare: Ecaterina Jecova

regională – alegerile pentru funcția de Bașcan și pentru Adunarea Populară a Găgăuziei. În societate, această situație, în care femeile nu erau promovate pentru funcții politice electivă, a fost justificată mult timp prin caracterul patriarhal al societății găgăuze. Era larg acceptată ideea existenței unor stereotipuri persistente, potrivit cărora: politica este o „sferă masculină”, femeia este mai puțin capabilă să adopte decizii politice ferme, bărbatul este mai potrivit pentru gestionarea conflictelor și a competiției politice, iar femeia este eficientă în domeniul social și umanitar.

Training local „Femeile în procesele de pace: necesități și perspective pentru Găgăuzia”,
19-20 februarie 2026, s. Avdarma, UTA Găgăuzia

Sursa: CMI – Fundația pentru Pace Martti Ahtisaari

În același timp, la nivelul administrației publice locale, atitudinea față de femei era considerabil mai pozitivă. Femeile erau adesea percepute ca administratori responsabili, mai apropiate de nevoile populației și mai puțin conflictuale în exercitarea funcțiilor de conducere. Din acest motiv, femeile au avut rezultate semnificativ mai bune la alegerile pentru consiliile satești și orașenești, precum și pentru funcțiile de primar. Cu toate acestea, participarea femeilor în procesele electorale a fost întotdeauna de aproximativ 5–10% până la începutul anului 1990.

Femeile în sistemul administrației publice locale și al instituțiilor publice

Cea mai deschisă sferă pentru participarea femeilor din Găgăuzia în procesele electorale a devenit mijlocul anilor 1990. Până atunci, Republica Moldova își organiza deja viața în calitate de stat independent, iar Găgăuzia a obținut statutul de autonomie în anul 1994. Anume în această perioadă consiliile locale de pe teritoriul autonomiei au devenit mai active. Începând cu mijlocul anilor 1990, femeile au fost alese activ în funcția de consilier în consiliile sătești și orășenești, reprezentând domeniile educației, sănătății și culturii. Acest lucru se explică prin mai mulți factori: nivelul ridicat de încredere în cadrul comunităților locale, autoritatea femeilor în sfera socială, caracterul mai puțin politizat al alegerilor locale și legătura strânsă a femeilor cu un număr mare de persoane prin activitatea lor profesională.

Numirea femeilor în funcții de conducere în instituțiile publice oferă, de asemenea, motive de reflecție asupra temei egalității de gen și a leadershipului feminin. În perioada 2024–2026, femeile ocupă o parte semnificativă a funcțiilor de conducere în instituțiile publice din Găgăuzia, însă reprezentarea lor în organele administrației publice locale rămâne considerabil mai redusă. Cel mai înalt nivel de reprezentare feminină se observă în sistemul educației preșcolare. Toate cele 59 de grădinițe (instituții de educație timpurie) din autonomie sunt conduse de femei, ceea ce reprezintă 100% din funcțiile de conducere în acest domeniu. Și în instituțiile de învățământ general (licee și gimnazii) femeile ocupă o poziție dominantă: din 45 de instituții, 41 sunt conduse de femei, ceea ce corespunde unei ponderi de 91%. În sistemul învățământului profesional mediu de specialitate, femeile conduc 3 din cele 4 instituții existente (75%).

În domeniul educației extrașcolare, care include instituțiile de creație și sport, nivelul reprezentării feminine este mai redus: din 14 instituții, 6 sunt conduse de femei, ceea ce constituie 43%. În organele administrației publice locale participarea femeilor este considerabil mai mică. Din cei 26 de primari ai localităților din Găgăuzia, doar 5 sunt femei, ceea ce reprezintă 19,2%. Acest fapt demonstrează existența în continuare a unui dezzechilibru de gen în funcțiile electiv de conducere. În consiliile locale ale municipiilor, orașelor și satelor, femeile sunt reprezentate într-o măsură mai mare. Din cei 407 consilieri locali, conform calculelor noastre, aproximativ 142 sunt femei, ceea ce reprezintă circa 35% din numărul total al mandatelor de consilier.

Astfel, analiza arată că femeile joacă un rol principal în conducerea instituțiilor de învățământ din Găgăuzia, în special în educația preșcolară și în învățământul general. Totodată, participarea lor în conducerea politică și în procesele de luare a deciziilor la nivelul administrației publice locale rămâne semnificativ mai redusă, ceea ce indică necesitatea promovării în continuare a echilibrului de gen în organele electivă și de conducere ale puterii. Treptat, de la crearea autonomiei, a crescut și numărul femeilor-primar. Acest fenomen a fost caracteristic în special localităților rurale, unde alegătorii apreciau în primul rând rezultatele practice ale activității și nu genul candidatului.

Cu toate acestea, chiar și la nivel local, femeile s-au confruntat cu dificultăți precum accesul limitat la resursele financiare necesare desfășurării campaniilor electorale, necesitatea de a combina activitatea profesională cu responsabilitățile familiale și cu obligațiile legate de organizarea gospodăriei. În mediul rural, îngrijirea gospodăriei necesită mult timp, iar femeile sunt implicate în mod inevitabil în aceste activități. Cu timpul însă, dezvoltarea tehnologică a facilitat soluționarea sarcinilor casnice, iar femeile au început să se manifeste mai activ în viața publică a comunităților lor.

În actualele componente ale autorităților publice locale ale autonomiei, alese în anul 2021, în cele 26 de localități, 5 primării sunt conduse de femei – 19,2%, iar în funcția de consilier au fost alese, conform calculelor noastre, aproximativ 142 de femei din totalul de 407 consilieri. Având în vedere faptul că primarii și consilierii sunt desemnați, de regulă, cu sprijinul diferitelor partide politice active în Republica Moldova, se observă tendința ca partidele politice să mizeze mai des, în cadrul alegerilor locale, pe candidați bărbați, în timp ce femeile sunt cel mai frecvent promovate în calitate de candidați independenți. Trebuie remarcat faptul că un impuls important pentru activizarea femeilor l-au constituit evenimentele din anul 1990, din perioada așa-numitului „marș al voluntarilor” spre Găgăuzia. Atunci, femeile au participat alături de bărbați la acțiunile de protest și au devenit participante ale acelor evenimente istorice. Conform observațiilor noastre, anume atunci s-a format în societate un sprijin convingător pentru femeile care ulterior au devenit simboluri ale leadershipului feminin. Numele lor fac parte din istoria Găgăuziei, iar acestea au condus diferite domenii de activitate.

Putem menționa numele unora dintre ele:

- Maria Marunevici – cercetătoare, politiciană, directoare al Centrului Științific și de Cercetare al Găgăuziei;
- Alexandra Molla – activistă publică, șefa Direcției Cultură a Găgăuziei;
- Evghenia Ciorba – activistă publică, șefa Direcției Educație a Găgăuziei;
- Vera Balova – activistă publică, vicepreședintă a Adunării Populare a Găgăuziei de legislatura a II-a, șefa Direcției Educație a Găgăuziei în perioada 2006–2015;
- Evghenia Rișilian – activistă publică, care din anii 1990 și până în prezent, fiind aleasă de mai multe ori, activează în componența Consiliului sătesc Cișmichioi.

Acestea sunt doar numele câtorva femei al căror leadership a fost motivat de evenimentele social-politice, iar exemplul lor a reprezentat o prezență remarcabilă a femeilor în gestionarea proceselor din autonomie.

Adunarea Populară a Găgăuziei: politica „masculină”.

Cea mai puțin accesibilă instituție pentru femei a rămas Adunarea Populară a Găgăuziei. Menționăm că alegerea în organul legislativ al autonomiei are loc în 35 de circumscripții electorale, însă fiecare localitate este reprezentată în APG de cel puțin un deputat. Legea „Cu privire la statutul juridic special al Găgăuziei” a fost adoptată în anul 1994, iar în anul 1995 au avut loc primele alegeri pentru Adunarea Populară – organul legislativ al Găgăuziei, „investit cu dreptul de a adopta acte normative în limitele competenței sale”. Dintre cei 35 de deputați ai primei legislaturi a APG, doar o singură femeie a fost aleasă – Maria Balțatu, deputată din satul Dudulești, raionul Comrat. Potrivit recensământului din anul 2004, publicat pe site-ul statistica.gov.md, în sat locuiau 45 de persoane (43 de moldoveni și 2 găgăuzi), iar recensământul din anul 2024 indică faptul că în localitate locuiește o singură persoană.

În materialul jurnalistei Alina Mihalchina publicat pe site-ul nokta.md găsim următoarele informații:

- în perioada 1995–2021 femeile au constituit doar aproximativ 8% din numărul deputaților APG;

- în unele campanii electorale femeile-candidate au reprezentat doar 5–15%;
- în legislatura aleasă în anul 2021 femeile au obținut doar aproximativ 3% din mandate.

Este interesant faptul că la alegerile pentru Adunarea Populară a Găgăuziei din anul 1999 au fost înregistrați 201 candidați, dintre care 11 femei. Este remarcabil faptul că în două circumscripții electorale pentru mandatul de deputat au concurat câte două femei-candidate, iar în ambele circumscripții – la Ceadâr-Lunga și Comrat – au fost alese femei-deputate. Acesta rămâne un caz unic în istoria alegerilor pentru APG. Nici înainte și nici după anul 1999, inclusiv la ultimele alegeri din 2021, nu au fost înregistrate simultan două femei-candidate într-o singură circumscripție electorală.

Pe întreaga perioadă de existență a APG, ponderea femeilor în rândul deputaților a rămas extrem de redusă. În unele legislaturi, femeile au constituit doar câteva procente din corpul deputaților. Pe întreaga durată de existență a autonomiei, din 17 localități ale Găgăuziei nu a fost aleasă niciodată o femeie-deputat în APG. În schimb, din localitățile Joltai, Cazacția, Copceac, Cișmichioi, Ceadâr-Lunga, Avdarma, Beșalma și Chiriet-Lunga au fost alese câte o dată femei-deputate. Au existat femei care au fost alese de două sau chiar de patru ori deputate în APG – din satele Cazacția și, respectiv, Joltai. De asemenea, din satul Chioselia Rusă și din municipiul Comrat au fost alese, în diferite legislaturi ale APG, câte două femei-deputate.

La actuala legislatură a VII-a a APG au candidat 123 de persoane, dintre care 18 femei, ceea ce reprezenta 14,6% din numărul total al candidaților. Aceste date sunt disponibile pe alegeri.md. În urma primului tur de scrutin, în APG a fost aleasă doar o femeie, iar turul al doilea a desemnat încă o femeie-deputat. Astăzi, în APG activează doar două femei-deputate: una reprezintă circumscripția municipiului Ceadâr-Lunga, iar cealaltă – satul Congaz. Niciuna dintre ele nu conduce comisii de specialitate, iar candidaturile femeilor nu au fost propuse pentru alegerea în funcția de vicepreședinte al APG. Astfel, femeile din legislatura a VII-a a APG sunt deputate care își continuă activitatea profesională în domeniul managerial și pedagogic, dar nu sunt implicate activ în activitatea legislativă și politică.

Statistica participării femeilor în campaniile electorale pentru APG arată că femeile-candidate reprezintă până la 15% în fiecare campanie electorală, iar proporția celor alese nu depășește, în medie, 3–5%. Acest lucru sugerează că, cu cât numărul participantelor este mai mare, cu atât crește și posibilitatea ca mai multe femei să fie alese. Aceasta înseamnă că este necesară consolidarea participării femeilor în procesele electorale. Această situație se explică printr-o serie de factori: dominația rețelelor politice masculine, concurența ridicată, caracterul personalizat al politicii regionale și stereotipurile conform cărora politica „dură” și „murdară” este o sferă rezervată bărbaților. În plus, femeile-candidate s-au confruntat adesea cu finanțare insuficientă a campaniilor, sprijin redus din partea partidelor, atenție excesivă acordată vieții personale, precum și critici privind aspectul fizic și emoționalitatea lor, în locul dezbaterii programului politic.

Analiza participării bărbaților și femeilor la alegerile din Găgăuzia, prezentată pe www.alegeri.md, evidențiază o inegalitate de gen semnificativă în rândul candidaților de-a lungul anilor. Ponderea bărbaților a rămas constant mult mai mare decât cea a femeilor:

- 1995, bărbații reprezentau 96,2% din totalul candidaților, iar femeile doar 3,8%
- 1999, ponderea bărbaților a constituit 93,5%, iar a femeilor – 6,5%.
- 2003, bărbații reprezentau 90,3% dintre candidați, în timp ce femeile – 9,7%.

În anii următori s-a observat o creștere treptată a reprezentării femeilor:

- 2008, ponderea acestora a ajuns la 18,1%, iar cea a bărbaților a scăzut la 81,9%.
- 2012, femeile reprezentau deja 20,3% dintre candidați, iar bărbații – 79,7%.
- 2016, ponderea femeilor a fost de 15,1%, iar cea a bărbaților – 84,9%.
- La alegerile din anul 2021, femeile au reprezentat 14,6% din totalul candidaților, în timp ce bărbații – 85,4%.

În ansamblu, datele demonstrează o dinamică pozitivă a creșterii participării femeilor comparativ cu anii 1990, însă reprezentarea acestora în procesul electoral din Găgăuzia rămâne în continuare semnificativ mai redusă decât cea a bărbaților și este departe de atingerea unui echilibru de gen.

Este interesant faptul că femeile constituie majoritatea populației autonomiei găgăuze. Astfel, în pofida activității femeilor la nivel local, promovarea lor în politica regională a rămas mult timp limitată. Prin urmare, se poate concluziona că proiectele dedicate leadershipului feminin au în continuare un spațiu important de intervenție în Găgăuzia.

Paradoxul politicii găgăuze:

femeia-bașcan în condițiile unei reprezentări reduse a femeilor în structurile puterii.

Primul fenomen de gen în alegerile din Găgăuzia s-a produs în anul 2015. Au fost înregistrați 12 candidați la funcția de bașcan, dintre care o singură femeie – Irina Vlah. Trebuie menționat că printre candidații bărbați se aflau persoane cu experiență politică importantă, precum Dmitri Croitor – fost bașcan al Găgăuziei (1999–2002), Alexandr Stoianoglo – procuror al Găgăuziei (1995–2001) și vicepreședinte al Parlamentului Republicii Moldova (2009–2010), iar Irina Vlah avea în spate 10 ani de activitate parlamentară în Parlamentul Republicii Moldova, în calitate de membră a Partidului Comuniștilor din Republica Moldova.

Alegerile pentru funcția de bașcan din anul 2015 au devenit prima campanie electorală în care alegătorii au demonstrat că clișeul privind caracterul „patriarhal al societății” a fost depășit în Găgăuzia. În alegerea celei mai înalte funcții din autonomie, în condițiile existenței unui număr considerabil de candidați bărbați, oamenii au ales o femeie pentru această funcție de mare responsabilitate. Aici trebuie analizată problema principală: voturile acordate unei femei-bașcan au reprezentat o alegere conștientă, prin care alegătorii au considerat că este timpul ca bărbații aflați la conducere să fie înlocuiți și ca administrarea autonomiei să fie încredințată unor mâini feminine considerate mai grijulii și mai de încredere prin natura lor, sau a intervenit un alt factor?

Suntem înclinați spre concluzia care poate fi susținută prin numeroase exemple întâlnite în viața familiilor găgăuze, unde rolul principal în stabilirea reperelor vieții de familie îi revine femeii, iar asupra acesteia cade responsabi-

litatea pentru educația copiilor, gestionarea finanțelor, organizarea muncii în gospodărie și alte aspecte ale vieții cotidiene. Din acest motiv, patriarhalitatea reprezintă, în opinia noastră, un element preluat din istoria familiilor găgăuze, care nu s-a manifestat în mod evident nici în perioada sovietică, iar odată cu democratizarea societății moderne și cu o mai bună înțelegere a drepturilor omului, nu mai poate fi considerată relevantă.

Totuși, există și argumentul „altui factor” în alegerea unei femei-başcan în anul 2015. După cum s-a menționat, patriarhalitatea nu caracterizează societatea găgăuză, iar candidata femeie a fost percepută în egală măsură cu candidații bărbați. Este posibil ca pentru alegători să fi fost mai convingătoare următoarele argumente:

- Am văzut cum au condus bărbații în funcția de başcan; să încercăm să încredințăm acest rol unei femei.
- Singura femeie-candidat era susținută de Partidul Socialiștilor, cel mai popular partid din autonomie.
- Singura candidată care a beneficiat de susținerea conducerii Federației Ruse.

Alegerile pentru funcția de başcan din anul 2023 au confirmat disponibilitatea locuitorilor autonomiei nu doar de a vota din nou pentru o femeie, ci și de a vota chiar și atunci când despre candidata femeie se cunoșteau foarte puține lucruri. Pentru prima dată în istoria tuturor campaniilor electorale din Găgăuzia, la o funcție electivă a candidat o persoană fără experiență publică și, cu atât mai puțin, politică. În funcția de başcan a fost aleasă Evghenia Guțul.

Totuși, alegerea sa oferă posibilitatea de a discuta despre calitatea alegerii făcute de cetățeni pentru funcția de conducător al autonomiei – garant al legalității și al Statutului Găgăuziei. Totodată, în istoria femeilor-politician din Găgăuzia va fi consemnat pentru prima dată faptul implicării unei femei-başcan într-un caz de corupție electorală. Fără un trecut politic, Evghenia Guțul a reușit să devină başcan, dar a devenit și primul conducător al autonomiei care a ajuns după gratii în urma unei sentințe de condamnare. „Elementul distinctiv” al fenomenului femeii-başcan, ilustrat prin exemplul ultimelor două bașcane alese, constă în faptul că anume în perioada mandatelor acestora, în ultimii cinci ani, s-a observat o tensiune fără precedent în relațiile dintre Comratul oficial și Chișinău.

Concluzii. Analizând datele prezentate în acest material, ajungem la concluzia că, începând cu anul 1994, în Găgăuzia s-a conturat un anumit model de participare a femeilor la viața social-politică a autonomiei și a țării: (-) cu cât nivelul puterii este mai redus, cu atât reprezentarea femeilor este mai mare; (-) cu cât instituția este mai politizată și mai competitivă din punct de vedere politic, cu atât numărul femeilor este mai mic; (-) în același timp, alegătorii s-au dovedit pregătiți să susțină o femeie pentru cea mai înaltă funcție – cea de bașcan.

Astfel, Găgăuzia combină o cultură politică tradițională semi-patriarhală cu o disponibilitate ridicată de a vota pentru o femeie în cadrul alegerilor directe. Rezultă un paradox aparte: femeile sunt foarte rar alese în Adunarea Populară a Găgăuziei, însă în ultimii ani sunt alese în mod regulat în funcția de conducător al autonomiei.

Istoria alegerilor pentru funcția de bașcan al Găgăuziei demonstrează o transformare semnificativă a percepției publice asupra femeii în politică. Dacă în perioada 1995–2010 printre candidați nu existau deloc femei, începând cu anul 2010 femeile nu doar că au început să participe la alegerile pentru funcția de bașcan, ci au și câștigat de trei ori consecutiv. În același timp, este deosebit de relevant faptul că femeile rămân slab reprezentate în Adunarea Populară a Găgăuziei, însă societatea este pregătită să încredințeze unei femei cea mai înaltă putere executivă a autonomiei. Acest fapt transformă alegerile pentru funcția de bașcan într-unul dintre cele mai elocvente exemple ale schimbării atitudinilor de gen în cultura politică a Găgăuziei și înseamnă că tema leadershipului feminin trebuie să beneficieze mai mult ca niciodată de dezbateri și promovare în societate.

1.4 Rolul comunicării și cooperării în promovarea participării femeilor la procesele de pace și securitate

Un rol important în localizarea Agendei *Femeile, Pacea și Securitatea* îl au comunicarea publică eficientă, participarea femeilor și cooperarea dintre autoritățile centrale și locale, societatea civilă și mass-media. Pentru UTA Găgăuzia, aceste elemente sunt esențiale în adaptarea Agendei FPS la realitățile locale și în consolidarea unui cadru de securitate incluzivă, bazat pe dialog, încredere și implicare comunitară. În acest context, comunicarea strategică devine o punte între angajamentele Agendei FPS și realitățile comunitare, contribuind la

Comunicarea strategică – o punte între angajamente ale Agendei Femeile, Pacea și Securitatea și realitățile comunitare

transpunerea acestora într-un limbaj accesibil, centrat pe securitate umană, coeziune socială și reziliență locală.

Această necesitate este susținută nu doar de logica Agendei FPS, ci și de percepțiile populației din regiune. Reieșind din datele studiului Asociației Obștești *Institutum Virtutes Civilis*, populația asociază securitatea în primul rând cu dimensiunea socio-economică: 63% dintre respondenți indică pre-

țurile ridicate, 48% sărăcia, iar 43% infrastructura drept principale preocupări comunitare. În același timp, 56% apreciază că interesele lor sunt insuficient reprezentate la nivel național, 50% formulează aceeași apreciere pentru nivelul local, iar 69% consideră că influența cetățenilor asupra proceselor publice are o intensitate redusă.²⁸ Acest profil arată că, la nivel local, securitatea este înțeleasă preponderent prin prisma problemelor cotidiene: accesul la servicii, protecția socială, stabilitatea economică și capacitatea comunității de a răspunde la crize. Prin urmare, formularea și comunicarea Agendei FPS în UTA Găgăuzia trebuie ancorate în logica securității umane și a participării comunitare. *În acest cadru, rolul femeilor capătă relevanță publică atunci când este conectat la domenii concrete precum protecția copiilor, prevenirea violenței, medierea comunitară, accesul la servicii, gestionarea crizelor la nivel local și consolidarea coeziunii sociale.*

Pe dimensiunea comunicării, studiile stabilesc că spațiul informațional din UTA Găgăuzia este dominat de surse locale, regionale și informale, iar în situații de criză populația se orientează în special către canale apropiate comunității.²⁹ În același timp, dezinformarea este percepută ca o problemă importantă, capacitatea de verificare a informației rămâne inegală, iar încrederea se concentrează mai ales în jurul actorilor apropiați și al mass-mediei regionale. *Acest profil confirmă necesitatea unei comunicări strategice locale, multilingve, concise și*

28 Studiu despre cunoștințele, atitudinile și practicile populației din raioanele: Comrat, Ceadâr-Lunga, Vulcănești, Taraclia cu privire la sursele de informare și atitudinea vis-a-vis de egalitatea de gen și rolul femeilor în viața publică. Disponibil: https://ivcmoldova.org/wp-content/uploads/2026/03/studiu_RO_20.03.pdf

29 Percepția publică asupra securității în Republica Moldova: provocări și direcții strategice. Disponibil: <https://pisa.md/wp-content/uploads/2025/08/Perceptia-publica-asupra-securitatii-in-Republi-ca-Moldova.pdf>

construite în jurul unor mesageri de încredere din comunitate. Astfel rezultă că, pentru Agenda FPS, comunicarea trebuie să fie în același timp explicativă, preventivă și orientată spre creșterea rezilienței comunitare.

În acest context, comunicarea strategică îndeplinește simultan funcții de informare, legitimare și mobilizare. Aceasta facilitează creșterea înțelegerii publice asupra Agendei FPS, susține asocierea femeilor cu roluri de mediere, leadership și răspuns comunitar și contribuie la diminuarea efectelor stereotipurilor și ale manipulării informaționale. Materialele de lucru menționate în metodologia studiului evidențiază relevanța mesajelor multilingve, a formatelor scurte și accesibile, a întâlnirilor comunitare și a implicării unor mesageri credibili, precum profesori, lucrători medicali, asistenți sociali, lideri locali și voluntari. *Într-un spațiu în care încrederea se construiește mai ales prin proximitate socială și legitimitate locală, această abordare oferă condițiile pentru conectarea Agendei FPS la experiențele cotidiene ale comunității.*

Participarea femeilor în procesele de pace și securitate beneficiază de o bază socială relevantă, însă această bază coexistă cu bariere culturale și instituționale persistente. Rezultatele chestionarelor din cadrul studiului dat indică faptul că femeile sunt recunoscute în special pentru rolul lor în mediere, coeziune comunitară și soluționarea problemelor locale, în timp ce participarea lor în procesele formale de pace, prevenire a conflictelor și luare a deciziilor este percepută ca parțială. În același timp, principalele bariere sunt asociate cu normele patriarhale, sprijinul instituțional limitat și accesul redus la informație și instruire. *Aceste constatări susțin necesitatea consolidării vizibilității leadershipului feminin și a extinderii participării femeilor dinspre rolurile informale către cele instituționale și strategice.*

Cooperarea instituțională și legitimitatea locală a Agendei Femeile, Pacea și Securitatea

Din perspectivă instituțională, implementarea locală a Agendei FPS depinde de calitatea cooperării dintre APC, APL, societatea civilă și mass-media. Studiile evidențiază și o serie de limite structurale privind participarea publică și încrederea în instituții.³⁰ O proporție importantă a respondenților afirmă că interesele lor nu sunt suficient repre-

30 Ibidem

Masă rotundă „Femeile în procesele de consolidare a păcii: rolul dialogului local”,

5 decembrie 2025, s. Avdarma, UTA Găgăuzia

Sursa: CMI – Fundația pentru Pace Martti Ahtisaari

zentate, că nu pot influența deciziile la nivel local și că alegerile și procesele publice nu sunt suficient de accesibile și incluzive. În același timp, încrederea în autoritățile locale și regionale este mai ridicată decât în autoritățile centrale, iar oamenii tind să perceapă nivelul local ca fiind mai apropiat și mai relevant pentru viața lor cotidiană. Această constatare confirmă faptul că *promovarea rolului femeilor în procesele de pace și securitate în UTA Găgăuzia trebuie să pornească de la infrastructura locală a legitimității: primării, lideri comunitari, rețele civice, grupuri de femei, profesioniști locali și instituții media regionale*. În lipsa unei astfel de ancorări, mesajele și inițiativele riscă să fie percepute ca externe, neclare sau politizate, devenind mai vulnerabile la respingere, interpretare eronată ori instrumentalizare politică.

O alta constatare importantă vizează fragilitatea comunicării, coordonării și încrederii reciproce între actorii locali și centrali: nu toți locuitorii cunosc serviciile oferite de primării, informațiile nu sunt suficient de vizibile, lipsesc comunicatorii, iar schimbările și politicile nu sunt explicate într-un limbaj simplu și accesibil. Totodată, lipsa de încredere dintre autoritățile centrale și autono-

mie, precum și concurența dintre organizațiile societății civile la nivel local, reduc disponibilitatea de cooperare și slăbesc capacitatea de răspuns comun la problemele comunității. *În acest context, sunt necesare mecanisme mai clare de coordonare, cartografierea actorilor relevanți pentru colaborare, inițiative comune între ONG-uri și instituții publice, precum și dezvoltarea unor parteneriate structurate cu instituțiile educaționale, mass-media locală și, acolo unde este posibil, cu sectorul privat.*

Capital comunitar, comunicare și cooperare pentru localizarea Agendei FPS

Din perspectivă comunitară, rezultatele indică un capital de solidaritate care poate fi valorificat în localizarea Agendei FPS. Deși nivelul de încredere generală rămâne relativ scăzut și se manifestă mai ales în cercurile apropiate, comunitățile manifestă capacități de mobilizare în situații de criză sau nevoie, în special în localitățile mici. Această

combinație dintre neîncredere generalizată și solidaritate activată în situații concrete practic sugerează că *procesele de pace și securitate la nivel local trebuie construite prin acțiuni practice, vizibile și conectate la nevoile comunității. În acest cadru, femeile, societatea civilă și actorii locali de încredere pot facilita dialogul, mobilizarea comunitară și în transformarea discursului despre pace și securitate într-unul relevant pentru viața trăită a comunității.*

Materialele analizate în realizarea studiului indică *necesitatea unei coordonări mai active, a unei informări mai bine direcționate, a explicării clare a politicilor și a unor mecanisme stabile de cooperare.* În acest cadru, societatea civilă are o valoare strategică și poate: (-) iniția documente în domeniul FPS, (-) contribui la monitorizare și evaluare, (-) colecta date prin chestionare locale și poate facilita dialogul dintre comunitate și instituții. Totodată, este evidențiat potențialul parteneriatelor intersectoriale cu instituțiile educaționale și mass-media locală și al utilizării spațiului digital ca resursă pentru mobilizare, informare și solidaritate civică.

Mass-media reprezintă un pilon important al implementării Agendei FPS, având influență directă asupra percepțiilor despre femei, autoritate, securitate și instituții. În contextul local, marcat de consum ridicat de surse regionale și digitale și de o prezență accentuată de narațiuni geopolitice concurente, comu-

nicarea eficientă presupune mesaje multilingve, parteneriate între APL, OSC și media locală, precum și promovarea unor exemple concrete de femei implicate în dialog, leadership și soluționarea problemelor comunitare. Experiențele anterioare din Republicii Moldova arată, de altfel, că societatea civilă și mass-media independentă pot acționa ca multiplicatori ai rezilienței, mai ales atunci când explică din timp și într-un limbaj accesibil impactul manipulării și oferă comunităților repere credibile de interpretare.

Din perspectivă practică, partea a doua a studiului va analiza principalele bariere care limitează implementarea Agendei FPS în UTA Găgăuzia, structurate în jurul a șase dimensiuni interconectate. *Interacțiunea acestor factori arată că localizarea Agendei FPS necesită o abordare integrată, în care comunicarea strategică, infrastructura de cooperare și mecanismele locale de participare să fie dezvoltate simultan.*

În acest context, obiectivele de comunicare strategică aferente implementării Agendei FPS în UTA Găgăuzia trebuie să urmărească: (1) Creșterea acceptării sociale a participării femeilor în viața publică, în leadership și în procesele de pace și securitate, prin promovarea exemplelor locale credibile și combaterea stereotipurilor de gen; (2) Consolidarea încrederii și a cooperării dintre autoritățile centrale, locale, societatea civilă și mass-media, prin comunicare clară, accesibilă și participativă; (3) Creșterea accesului la informație credibilă și reducerea vulnerabilității la dezinformare, prin mesaje multilingve, canale locale și educație media; (4) Promovarea Agendei FPS ca agendă de securitate umană locală, nu ca temă externă, prin conectarea ei la probleme concrete: prevenirea violenței, protecția copiilor, accesul la servicii, răspunsul la crize și coeziunea comunitară; (5) Dezvoltarea unor spații sigure de dialog și participare, în care femeile, tinerii și actorii locali să poată contribui efectiv la definirea priorităților și soluțiilor comunitare.

În ansamblu, aceste obiective pot transforma Agenda FPS într-un cadru practic de acțiune locală, capabil să conecteze politicile publice cu nevoile reale ale comunității și să consolideze participarea incluzivă în procesele de pace și securitate.

1.5 Evoluția inițiativelor dedicate femeilor în UTA Găgăuzia: de la sprijin social la leadership și consolidarea rezilienței comunitare*

În ultimii patru ani, în UTA Găgăuzia s-a conturat treptat o direcție distinctă de proiecte dedicate femeilor, orientate spre consolidarea rezilienței economice, creșterea participării în viața publică și protejarea drepturilor acestora. Majoritatea acestor inițiative sunt implementate cu sprijinul partenerilor internaționali de dezvoltare, inclusiv PNUD Moldova, UN Women Moldova, Uniunea Europeană, Suedia, România și alți donatori externi.

Aceste proiecte răspund unor provocări structurale specifice regiunii, precum oportunitățile limitate de angajare, dependența economică ridicată a femeilor, participarea insuficientă la procesele decizionale, violența domestică și dezvoltarea modestă a antreprenoriatului feminin, în special în mediul rural. Intervențiile vizează susținerea antreprenoriatului feminin, consolidarea oportunităților economice pentru femeile din localitățile rurale, prevenirea și combaterea violenței de gen, furnizarea de servicii psihologice, juridice și sociale, dezvoltarea competențelor de leadership și participare civică, implicarea femeilor și fetelor în activități educaționale și comunitare, precum și sprijinirea categoriilor vulnerabile.

O caracteristică definitorie a acestor inițiative este orientarea lor practică și socială. Cele mai multe proiecte combină instruirea, mentoratul, consilierea și sprijinul psihologic cu mecanisme de granturi destinate dezvoltării inițiativelor economice sau facilitării reintegrării sociale. O atenție deosebită este acordată comunităților rurale, unde accesul femeilor la oportunități economice și educaționale continuă să fie limitat.

Un alt element specific este faptul că o parte importantă a proiectelor sunt implementate de organizații comunitare și grupuri de inițiativă active în domeniul dezvoltării locale, protecției sociale, participării civice și politicilor de tineret, și nu exclusiv de organizații specializate în promovarea drepturilor femeilor. În același timp, regiunea se confruntă în continuare cu lipsa unor centre și platforme durabile dedicate femeilor, a programelor de mentorat pe termen lung, a rețelelor pentru femeile antreprenoare și a unei infrastructuri locale consolidate de sprijin.

* Autoare: Irina Mihalciuc

În pofda acestor limitări, se observă o creștere constantă a interesului pentru leadershipul feminin, antreprenoriatul social, industriile creative și implicarea femeilor în dezvoltarea comunitară. Această evoluție creează premise favorabile pentru apariția unor noi inițiative care să combine dezvoltarea economică, valorificarea identității culturale, participarea tinerilor și consolidarea rolului femeilor în viața comunităților locale.

Dirrecțiile principale ale proiectelor pentru femei în UTA Găgăuzia (2023–2026)

1. Consolidarea economică a femeilor

Una dintre cele mai importante inițiative naționale dedicate femeilor este *Programul de susținere a antreprenoriatului feminin (Women's Entrepreneurship Support Program)* implementat de ODA. Acesta a devenit unul dintre principalele instrumente de sprijin pentru antreprenoriatul feminin din Găgăuzia, în special pentru femeile din localitățile rurale și orașele mici. Prin intermediul granturilor și programelor de instruire, femeile beneficiază de oportunități pentru lansarea afacerilor proprii, modernizarea gospodăriilor familiale, dezvoltarea producției locale și ecologice și consolidarea independenței economice.

O atenție deosebită este acordată startup-urilor conduse de femei, antreprenoriatului în rândul tinerilor, dezvoltării competențelor digitale și promovării dezvoltării durabile, aspecte deosebit de importante pentru Găgăuzia în contextul oportunităților limitate de angajare și al migrației ridicate. Prin programele ODA sunt susținute inițiative din agricultură, microproducție, servicii, afaceri ecologice și antreprenoriat familial, inclusiv proiecte dezvoltate în cadrul incubatoarelor de afaceri și al programelor locale de granturi.

Un exemplu relevant este Evghenia Lazareva³¹, care a lansat în municipiul Ceadâr-Lunga o fermă de cultivare a microplantelor verzi. Afacerea a fost dezvoltată în cadrul Incubatorului de Afaceri, cu sprijinul financiar oferit de PNUD Moldova și ODA³².

31 Это мегаполезный продукт» — как семья из Чадыр-Лунги создала бизнес на микрозелени. Disponibil: <https://noka.md/459326-2/>

32 Микрозелень. Disponibil: https://www.instagram.com/micro_green_farm/

Proiectul „Comunități durabile și reziliente la schimbările climatice prin împuternicirea femeilor” (*Sustainable and Resilient Communities through Women Empowerment*) a reprezentat una dintre cele mai ample inițiative implementate de PNUD Moldova în UTA Găgăuzia în domeniul sprijinirii femeilor, dezvoltării durabile și consolidării comunităților locale. Finanțat de Suedia, proiectul a fost implementat în perioada 2020–2025, incluzând și localitățile din UTA Găgăuzia. Scopul principal al proiectului a fost consolidarea rezilienței comunităților rurale prin extinderea oportunităților economice, sociale și educaționale pentru femei, în special pentru femeile din mediul rural, femeile antreprenoare și gospodăriile conduse de femei. Un exemplu relevant este Stefania Ruseva din municipiul Ceadâr-Lunga, care a participat în ambele etape ale proiectului. În cadrul primei etape, aceasta a lansat cu succes o afacere proprie de producere a conservelor de casă din legume și fructe. Ulterior, în anul 2025, în cadrul celei de-a doua etape a proiectului, și-a extins activitatea prin deschiderea unei unități de producere a semifabricatelor și a unui serviciu de catering, demonstrând impactul pe termen lung al investițiilor în antreprenoriatul feminin și dezvoltarea economică locală³³.

În UTA Găgăuzia, dimensiunea economică reprezintă cea mai dezvoltată direcție de intervenție pentru femei, majoritatea proiectelor fiind orientate spre antreprenariat, autoangajare și dezvoltarea afacerilor familiale, în special în mediul rural. Experiența programelor ODA și PNUD demonstrează că granturile de mici dimensiuni, combinate cu instruirea, pot genera afaceri sustenabile și pot consolida independența economică a femeilor. Proiectele sunt deosebit de solicitate în localitățile rurale și orașele mici, iar femeile manifestă un interes crescut pentru economia verde, procesarea alimentelor și dezvoltarea brandurilor locale. Totodată, multe inițiative evoluează de la activități casnice la afaceri funcționale. Cu toate acestea, persistă provocări importante, precum caracterul limitat în timp al proiectelor, lipsa mecanismelor de mentorat și sprijin post-grant, insuficiența rețelelor de cooperare pentru femeile antreprenoare și concentrarea activităților în sectoare tradiționale cu valoare adăugată redusă. Deși în regiune s-a format deja o bază de femei antreprenoare, consolidarea acestui progres necesită dezvoltarea unui ecosistem de afaceri feminine bazat pe mentorat, cooperare, digitalizare și susținere pe termen lung.

33 Как женщины в Гагаузии развивают эко-бизнес при поддержке западных партнеров. Disponibil: <https://nokta.md/foto-kak-zhenshhiny-v-gagauzii-razvivajut-eko-biznes-pri-podderzhke-zapadnyh-partnerov/>

2. Combaterea violenței împotriva femeilor

Combaterea violenței împotriva femeilor în Găgăuzia este realizată printr-o combinație de programe guvernamentale și inițiative ale societății civile, care includ activitatea centrelor de criză, servicii de asistență psihologică și juridică, precum și campanii de informare și sensibilizare menite să schimbe atitudinile societății față de fenomenul violenței domestice [Anexa 7]. În regiune funcționează **Centrul pentru victimele violenței în familie**, creat cu sprijinul PNUD Moldova. Acesta oferă adăpost temporar și servicii integrate de asistență și protecție pentru femeile afectate de violență și copiii acestora.

Acest domeniu reprezintă una dintre cele mai dezvoltate direcții instituționale din regiune. În UTA Găgăuzia există deja o infrastructură de sprijin formată din centre de criză, servicii de asistență psihologică și juridică, precum și programe de protecție destinate femeilor și copiilor afectați de violență. Un aspect important este faptul că intervențiile evoluează treptat de la răspunsul de urgență către servicii integrate de reabilitare și reintegrare socială. În acest context, Asociația Obștească *Biaz Gul* s-a consolidat ca principalul actor specializat din regiune în domeniul prevenirii și combaterii violenței bazate pe gen. Numărul mare de proiecte implementate și sprijinul constant al partenerilor internaționali reflectă atât încrederea donatorilor, cât și necesitatea reală a acestor servicii.

3. Leadershipul feminin și participarea femeilor la procesele decizionale

Leadershipul feminin și extinderea participării femeilor la procesele decizionale în Găgăuzia se consolidează treptat prin intermediul programelor educaționale, inițiativelor media și proiectelor implementate de organizațiile societății civile. Aceste intervenții urmăresc formarea unei noi generații de femei-lider, dezvoltarea competențelor de management și comunicare, precum și creșterea vizibilității exemplelor de succes feminine în spațiul public.

Un proiect de succes realizat pe această dimensiune, în scopul consolidării rolului femeilor în societatea găgăuză și combaterii dezinformării a fost *Calea spre succes* (2025), implementat cu sprijinul financiar al *International Media*

Support (IMS).³⁴ Proiectul prezintă poveștile unor femei care au reușit să se afirme în domeniul afacerilor, educației și activității comunitare, inclusiv cu sprijinul programelor europene. Inițiativa a inclus realizarea a cinci filme documentare, cu durată de aproximativ 20 de minute fiecare, produse în limba rusă și subtitrate în limbile română și găgăuză. Materialele video au fost completate de infografice, videoclipuri scurte și podcasturi, distribuite prin intermediul platformei media *LAF.md*, al rețelelor sociale și al instituțiilor media regionale partenere. Proiectul a contribuit la creșterea vizibilității femeilor-lider și la promovarea unor modele pozitive de succes, demonstrând rolul activ al femeilor în dezvoltarea comunităților locale. Totodată, inițiativa a urmărit combaterea stereotipurilor de gen și consolidarea încrederii publice în participarea femeilor la viața economică și socială.

În perioada 2025–2026, Asociația Obștească *Institutum Virtutes Civilis*, organizație cu sediul la Chișinău, a implementat două inițiative relevante pentru promovarea participării femeilor și consolidarea coeziunii sociale. Este vorba despre proiectul *Femeile pentru leadership și guvernare eficientă*³⁵, prin care a fost creată o Academie dedicată dezvoltării competențelor de leadership și participării femeilor la procesele decizionale, precum și despre proiectul Împuternicirea oamenilor și comunităților pentru consolidarea coeziunii sociale, în cadrul căruia a fost realizat un studiu sociologic privind percepțiile sociale, relațiile de gen și coeziunea comunitară în UTA Găgăuzia și raionul Taraclia.

Această direcție se află încă într-o etapă de consolidare. Deși în ultimii ani au apărut academii de leadership, proiecte media și programe educaționale, participarea sistematică a femeilor în politică și în procesele decizionale rămâne limitată. Printre evoluțiile pozitive se numără creșterea interesului pentru programele de leadership, sporirea vizibilității femeilor în spațiul public, promovarea unor noi modele de succes și implicarea mai activă a femeilor în viața comunitară. În plus, regiunea dispune de puține platforme dedicate femeilor, de rețele limitate de sprijin pentru femeile-lider, iar participarea acestora în politica locală rămâne modestă. Aceste realități arată că, pe lângă instruire, sunt necesare intervenții

34 Что стоит за проектом «Путь к успеху: Истории женщин Гараузии». Disponibil: https://laf.md/2025/07/04/%D0%B2%D0%B8%D0%B4%D0%B5%D0%BE-%D1%87%D1%82%D0%BE-%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%B8%D1%82-%D0%B7%D0%B0-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%BE%D0%BC-%D0%BF%D1%83%D1%82%D1%8C-%D0%BA-%D1%83%D1%81/#google_vignette

35 Femei pentru bună guvernare: 40 de lidere din Găgăuzia își consolidează competențele politice. Disponibil: <https://ivcmoldova.org/femei-pentru-buna-guvernare-40-de-lidere-din-gagauzia-isi-consolideaza-competentele-politice/>

pe termen lung orientate spre schimbarea percepțiilor sociale și consolidarea participării femeilor în viața publică.

4. Femeile și procesele de pace

Tema participării femeilor în procesele de pace și dialog comunitar a început să se dezvolte activ în Găgăuzia în ultimii ani, pe fondul provocărilor regionale, al creșterii polarizării și al necesității consolidării coeziunii sociale. Accentul principal al acestor inițiative este pus pe dezvoltarea leadershipului feminin, implicarea femeilor în procesele de luare a deciziilor, prevenirea conflictelor și consolidarea încrederii în interiorul comunităților. Femeile sunt considerate actori importanți ai proceselor de pace, securității umane și dialogului local, în special într-o regiune multiculturală și sensibilă la schimbările politice, cum este Găgăuzia. Un exemplu relevant îl constituie programul de instruire **Femeile în procesele de pace: necesități și perspective pentru regiune**, organizat în Găgăuzia în cadrul proiectului „Gagauzia Dialogue”, implementat de CMI – Martti Ahtisaari Peace Foundation cu susținerea Suediei³⁶.

Training local Femeile în procesele de pace: necesități și perspective pentru Găgăuzia, 19-20 februarie 2026, s. Avdarma, UTA Găgăuzia

Sursa: CMI – Fundația pentru Pace Martti Ahtisaari

36 Женщины в мирных процессах: два дня, посвященные женскому лидерству в Гагаузию. Disponible: <https://gagauziadialogue.md/ru/femeile-in-procesele-de-pace-doua-zile-dedicate-leadershipului-feminin-in-gagauzia/>

De asemenea, în cadrul programelor implementate de *UN Women Moldova* și *CALM (Congresul Autorităților Locale din Moldova)*, femeile din Găgăuzia participă la inițiative dedicate guvernării sensibile la dimensiunea de gen (*gender-responsive governance*) și promovării proceselor decizionale incluzive la nivel local. În aceste programe sunt implicate reprezentante ale primăriilor și administrațiilor publice locale, inclusiv din mediul rural, contribuind la consolidarea capacităților instituționale și la integrarea perspectivei de gen în procesele de guvernare și dezvoltare comunitară.³⁷

Aceasta este una dintre cele mai noi și mai strategice direcții de intervenție pentru regiune. Specificul acestei direcții constă în faptul că femeile sunt văzute nu doar ca beneficiare ale asistenței, ci și ca facilitatoare ale dialogului comunitar, lidere a comunităților, participante la prevenirea conflictelor și promotoare ale inițiativelor de pace. Programele de instruire în domeniul proceselor de pace demonstrează că organizațiile internaționale percep tot mai mult Găgăuzia ca un spațiu important pentru consolidarea rezilienței comunitare și prevenirea conflictelor.

Punctele forte ale acestei direcții sunt: potențialul ridicat al femeilor de a contribui la dialogul local, experiența multiculturală a regiunii, existența unor femei active în comunități și în administrația publică locală. În perspectivă, participarea femeilor la procesele de pace poate deveni una dintre cele mai promițătoare direcții de dezvoltare pentru Găgăuzia. Sunt deosebit de relevante proiectele orientate spre consolidarea coeziunii sociale, dialogul între diferite grupuri ale populației, educația media, prevenirea radicalizării și implicarea femeilor în procesele de dezvoltare durabilă și securitate comunitară.

În concluzie, analiza proiectelor implementate în UTA Găgăuzia în perioada 2023–2026 evidențiază o diversificare treptată a intervențiilor dedicate femeilor și o extindere a acestora dincolo de dimensiunea tradițională a asistenței sociale. Dacă inițial accentul a fost pus pe combaterea violenței și protecția grupurilor vulnerabile, în ultimii ani se observă o orientare tot mai pronunțată către consolidarea rezilienței economice, dezvoltarea leadershipului feminin, participarea în procesele decizionale și implicarea femeilor în inițiative de pace și coeziune socială.

37 Women's Local Leadership Drives Gender-Responsive Governance in 22 Moldovan Communities. Disponibil: <https://www.calm.md/en/womens-local-leadership-drives-gender-responsive-governance-22-moldovan-communities/>

Rezultatele demonstrează rolul important al partenerilor internaționali și al organizațiilor societății civile în promovarea acestor transformări, în contextul în care infrastructura locală de sprijin rămâne limitată. În același timp, persistența stereotipurilor de gen, participarea redusă a femeilor în structurile decizionale și lipsa unor mecanisme durabile de mentorat și cooperare indică faptul că progresele obținute nu sunt încă pe deplin instituționalizate.

În perspectivă, dezvoltarea unui ecosistem integrat de sprijin pentru femei, care să combine oportunitățile economice, participarea civică, educația, leadershipul și consolidarea rolului femeilor în procesele de pace, poate contribui semnificativ la creșterea rezilienței comunitare și la dezvoltarea durabilă a regiunii. Experiențele acumulate în ultimii ani demonstrează existența unui potențial semnificativ de mobilizare și participare, care poate fi valorificat prin intervenții pe termen lung și prin consolidarea cooperării dintre autorități, societatea civilă și partenerii de dezvoltare.

Training local *Femeile în procesele de pace: necesități și perspective pentru Găgăuzia*, 19-20 februarie 2026, s. Avdarma, UTA Găgăuzia

Sursa: CMI – Fundația pentru Pace Martti Ahtisaari

BARIERE IDENTIFICATE
PRIVIND IMPLEMENTAREA
AGENDEI **FEMEILE, PACEA
ȘI SECURITATEA
ÎN UTA GĂGĂUZIA**

2.1 Persistența stereotipurilor de gen și a normelor patriarhale

Relevanța problemei

Crizele succesive din ultimii ani au contribuit la accentuarea stereotipurilor de gen atât la nivel național, cât și local. Dacă în 2021, 47,9% dintre cetățeni considerau că „destinul femeii este familia și gospodăria”, în 2025 ponderea a crescut la 62,4%. O evoluție îngrijorătoare se observă și în rândul tinerilor de 18–29 de ani, unde nivelul stereotipurilor a crescut de la 27,6% în 2021 la 37,6% în 2025. Aceste tendințe sunt relevante pentru Agenda FPS, deoarece arată că stereotipurile de gen nu reprezintă doar o moștenire culturală, ci o problemă amplificată de crize și insecuritate. În acest context, UTA Găgăuzia oferă un exemplu relevant al modului în care normele tradiționale de gen influențează participarea femeilor, coeziunea socială și capacitatea comunităților de a răspunde incluziv la schimbare.

Percepțiile sociale din regiune rămân marcate de stereotipuri de gen și identitare persistente, care limitează participarea civică, coeziunea socială și adaptarea comunității la transformările în curs. Acestea contribuie la menținerea dezechilibrelor de putere și la perpetuarea unui model social în care incluziunea și egalitatea sunt dificil de realizat.

Manifestări în contextul UTA Găgăuzia

Datele empirice arată o rezistență semnificativă față de *egalitatea de gen* și menținerea unor percepții tradiționale privind rolul femeilor în familie și societate: 58% dintre respondenți consideră că egalitatea de gen nu este adecvată pentru Republica Moldova, iar 59% susțin că femeile nu ar trebui să muncească în cazul în care bărbații pot asigura întreținerea familiei³⁸. Aceste rezultate evidențiază o structură normativă profund ancorată în modele patriarhale, în care rolurile sociale sunt rigid delimitate pe criterii de gen.

38 Studiu despre cunoștințele, atitudinile și practicile populației din raioanele: Comrat, Ceadâr-Lunga, Vulcănești, Taraclia cu privire la sursele de informare și atitudinea vis-a-vis de egalitatea de gen și rolul femeilor în viața publică, p. 41. Disponibil: https://ivcmoldova.org/wp-content/uploads/2026/03/studiu_RO_20.03.pdf.

În plan discursiv și simbolic, aceste percepții sunt susținute de narative tradiționaliste care definesc rolul femeii aproape exclusiv în sfera domestică ca mamă și îngrijitoare. Astfel de reprezentări sunt frecvent reiterate în spațiul public, inclusiv prin afirmații de tipul „locul unei femei este în bucătărie, să crească copiii și să aibă grijă de familie”³⁹. În termeni analitici, aceste stereotipuri funcționează ca mecanisme de legitimare a inegalităților structurale, influențând atât așteptările sociale, cât și distribuția reală a puterii în comunitate.

În acest cadru, constatările discutate în cadrul activităților proiectului confirmă relevanța datelor prezentate de cercetările anterioare, care indică persistența unor roluri tradiționale de gen în UTA Găgăuzia. Acestea se manifestă inclusiv în distribuirea responsabilităților de îngrijire a copiilor între părinți. Astfel, în situația în care copilul este bolnav și este nevoie de a rămâne cu el acasă, în 73,7% din gospodării acasă cu copilul rămâne doar sau în principal – mama. În 20,3% din familii, ambii părinți rămân cu copilul cu frecvență egală și numai în 5,3% din cazuri – doar sau în principal tatăl. Această distribuție persistă indiferent de nivelul de studii, statutul ocupațional sau nivelul veniturilor. În rândul părinților tineri (20-34 de ani), mama este mai frecvent (80,7%) singura sau principala responsabilă de a rămâne acasă cu copilul bolnav. Printre părinții mai în vârstă (35-59 de ani), distribuția este ceva mai egalitară, deși mama adesea continuă să poarte principala responsabilitate (68,4%).⁴⁰

La nivel practic, aceste norme se reflectă într-o diviziune tradițională a rolurilor, în care femeile sunt asociate cu familia și îngrijirea, iar bărbații cu autoritatea și rolul de furnizor. În acest context, fenomene precum violența domestică sunt uneori minimalizate, ceea ce contribuie la subraportarea cazurilor și la perpetuarea unor practici discriminatorii care limitează participarea femeilor la viața publică.

UTA Găgăuzia poate fi caracterizată ca un spațiu relativ conservator, unde modernizarea valorilor coexistă cu persistența normelor tradiționale. Discriminarea de gen se manifestă atât prin atitudini și prejudecăți sociale, cât și prin reprezentarea redusă a femeilor în poziții de decizie. Percepția că bărbatul trebuie să fie „capul familiei”, iar competențele femeilor în leadership sunt inferioare, continuă să influențeze relațiile sociale și instituționale.

39 Ziarul de Gardă, Împreună suntem o forță! Găgăuzia a găzduit Forumul Unității, unind femeile din toată Moldova. Disponibil: <https://www.zdg.md/stiri/impreuna-suntem-o-forta-gagauzia-a-gazduit-forumul-unitatii-unind-femeile-din-toata-moldova/>

40 Profilul demografic al UTA Găgăuzia. Chișinău, 2022, p. 36. Disponibil: https://www.expert-grup.org/media/k2/attachments/profilul_demografic_utag_ro_compressed.pdf

Aceste realități se intersectează cu o dimensiune identitară marcată de percepții de insecuritate culturală în contextul integrării europene. În anumite segmente ale societății, apropierea de Uniunea Europeană este asociată cu riscul pierderii identității găgăuze, percepție exploatată frecvent în discursurile politice. Ca rezultat, se consolidează reticența față de autoritățile centrale și partenerii internaționali, fiind favorizate narațiuni axate pe autonomie și orientări geopolitice alternative.

Normele patriarhale rămân puternic internalizate. Studiile de opinie arată că aproximativ 58–59% dintre respondenți consideră că bărbatul trebuie să fie capul familiei, iar femeia nu este obligată să muncească dacă este întreținută. Aceste percepții limitează accesul femeilor la oportunități egale și participarea lor deplină în viața publică.

Pe dimensiunea egalității de gen, rezultatele evidențiază un tablou mixt, caracterizat prin acceptarea participării femeilor în viața publică, concomitent cu persistența unor stereotipuri culturale și familiale. Deși 78% dintre respondenți consideră că femeile sunt tratate egal cu bărbații, 58% afirmă că egalitatea de gen este o temă „preluată din alte țări”, 59% cred că tradițiile contribuie la inegalitatea de gen, iar 55% consideră că femeile sunt prea emoționale pentru anumite roluri. Totodată, 72% susțin că anumite profesii sunt specifice femeilor, 60% consideră că decizia finală în familie aparține bărbatului, iar 59% tratează violența domestică drept o problemă personală. În același timp, 63% susțin implicarea femeilor în funcții de conducere, iar 62% în funcții politice. Aceste date indică existența unei deschideri față de participarea femeilor, coexistând însă cu bariere culturale și norme tradiționale care continuă să influențeze distribuția rolurilor și autorității în societate⁴¹. *Aceste constatări indică faptul că barierele în calea participării femeilor în pace și securitate nu sunt doar instituționale, ci și normative, fiind legate de legitimitatea socială a autorității feminine și de felul în care comunitatea interpretează raportul dintre egalitate, tradiție și ordine socială.*

Totuși, studiile și datele colectate prin chestionare evidențiază și premise favorabile pentru consolidarea participării femeilor în viața publică și în procesele

41 Studiu despre cunoștințele, atitudinile și practicile populației din raioanele: Comrat, Ceadâr-Lunga, Vulcănești, Taraclia cu privire la sursele de informare și atitudinea vis-a-vis de egalitatea de gen și rolul femeilor în viața publică. Disponibil: https://ivcmoldova.org/wp-content/uploads/2026/03/studiu_RO_20.03.pdf

de pace și securitate. Respondenții recunosc prezența semnificativă a femeilor în poziții manageriale, în special în educație, sănătate și servicii publice, iar exemplele locale sunt apreciate prin prisma competenței și eficienței.

Educația reprezintă un spațiu ambivalent. Pe de o parte, persistă tendința de a investi mai mult în dezvoltarea băieților, perpetuând inegalitățile de gen. Pe de altă parte, se conturează necesitatea promovării egalității de șanse și a respectului reciproc, în special în rândul tinerilor, unde se observă o orientare tot mai pronunțată spre relații bazate pe egalitate, în detrimentul modelelor patriarhale sau matriarhale.

Normele patriarhale continuă să fie reproduse în familie și în sistemul educațional, inclusiv de către femei, contribuind la transmiterea stereotipurilor de gen între generații. Imaginea femeii ca mamă și îngrijitoare, respectiv a bărbatului ca protector și autoritate, rămâne dominantă, iar relațiile personale sunt adesea valorizate mai mult decât meritul și competențele profesionale.

Cu toate acestea, se observă semne ale unei schimbări treptate. Creșterea încrederii femeilor în propriile capacități și conștientizarea rolului lor în societate indică un potențial de transformare care poate fi valorificat prin educație, comunicare publică, modele locale de leadership feminin și mecanisme incluzive de participare. Ideea că profesionalismul nu are gen, începe să fie tot mai acceptată, chiar dacă stereotipurile și anumite forme de competiție între femei continuă să persiste.

Direcții de intervenție și oportunități pentru reconstruirea încrederii

Cauze principale:

- persistența normelor culturale tradiționale și a modelelor patriarhale de organizare socială;
- narative tradiționaliste care definesc rolul femeii aproape exclusiv în sfera domestică;
- internalizarea stereotipurilor de gen în familie, educație și spațiul public;
- subreprezentarea femeilor în poziții de decizie și limitarea accesului la leadership;

- instrumentalizarea politică a temerilor identitare și geopolitice, care consolidează discursurile conservatoare și reticența față de schimbare.

Actorii care pot contribui la soluționare: autoritățile publice locale și regionale; instituțiile educaționale; organizațiile societății civile; mass-media locală și regională; liderii comunitari și femeile-lider din regiune; autoritățile centrale și partenerii internaționali.

Măsuri recomandate:

- intervenții sistemice, care să vizeze atât educația, cât și participarea femeilor în viața publică, în vederea consolidării egalității de gen și a coeziunii sociale;
- dezvoltarea unei educații orientate spre egalitate de șanse și respect reciproc, în special în rândul tinerelor generații;
- crearea unor mecanisme care să reducă barierele structurale și culturale persistente din calea participării femeilor în procesele decizionale;
- recunoașterea și valorificarea rolurilor reale asumate de femei în comunitate;
- diminuarea influenței narativelor care legitimează inegalitățile structurale și restrâng accesul femeilor la oportunități egale.

Oportunități și lecții învățate:

- se observă o tendință de schimbare la nivel declarativ, mai ales în rândul tinerilor, care resping atât patriarhatul, cât și matriarhatul, în favoarea unor relații bazate pe egalitate;
- se remarcă semne ale unei evoluții graduale în relațiile de gen, în special la nivelul vieții cotidiene;
- creșterea încrederii femeilor în propriile capacități și conștientizarea rolului lor în societate indică o dinamică de transformare în curs;
- ideea că profesionalismul nu are gen începe să fie tot mai acceptată, chiar dacă persistă stereotipuri și forme de competiție între femei, generate de un mediu social caracterizat prin oportunități limitate.

Exemplele de succes din Republica Moldova arată că stereotipurile de gen pot fi combătute eficient prin combinarea campaniilor publice de informare, promovarea femeilor-lider ca modele pozitive, organizarea forumurilor și rețelelor de solidaritate feminină și dezvoltarea programelor de educație civică și mentorat. Experiențele recente, inclusiv campaniile privind Agenda Femeile, Pacea și Securitatea, broșurile despre femei de succes din sectorul de securitate și apărare, precum și forumurile locale ale femeilor, demonstrează că schimbarea percepțiilor este posibilă atunci când intervențiile sunt adaptate comunităților și oferă exemple reale, vizibile și credibile.

Rezultat urmărit: *Reducerea influenței stereotipurilor de gen și a normelor patriarhale asupra vieții comunitare și consolidarea participării egale a femeilor în spațiul public și în procesele de decizie.*

Obiectiv de comunicare strategică: *Creșterea nivelului de acceptare socială a participării femeilor în viața publică, în procesele de pace și securitate și în structurile de decizie, prin promovarea unor mesaje și exemple locale care contestă stereotipurile de gen și legitimează rolul femeilor ca actori ai securității comunitare.*

2.2. Criza de încredere, lipsa coeziunii sociale și cultura tăcerii

Relevanța problemei

Nivelul de încredere interpersonală în UTA Găgăuzia este caracterizat de o fragilitate structurală profundă, reflectată atât în relațiile sociale cotidiene, cât și în raportarea la instituțiile publice. Datele empirice indică faptul că „nivelul de încredere între oameni este extrem de scăzut”, ceea ce sugerează nu doar o criză de capital social, ci și o disfuncționalitate a mecanismelor de solidaritate comunitară. În acest context, transformările normelor sociale și ale rolurilor de gen contribuie suplimentar la fragmentarea socială: modelul tradițional al bărbatului ca lider familial este în declin, fără a fi însă înlocuit de un model alternativ funcțional de implicare. Astfel, se conturează un fenomen de retragere socială masculină, manifestat prin pasivitate sau comportamente compensatorii, inclusiv refugiarea în consumul de alcool sau în discursuri abstracte, deconectate de la realitățile comunității. În paralel, femeile tind să prioritizeze

securitatea familială și stabilitatea imediată, ceea ce reflectă o orientare pragmatică, dar și o limitare a implicării în sfera publică.

În absența unui „proiect colectiv” sau a unei idei mobilizatoare care să ofere un sens comun de dezvoltare, relațiile dintre comunități și localități rămân fragmentate. Această lipsă de direcție comună contribuie la izolarea indivizilor și la deconectarea acestora de la procesele civice și politice. În aceste condiții, coeziunea socială în UTA Găgăuzia nu poate fi consolidată în absența unei intervenții sistemice. Singura perspectivă viabilă pare a fi dezvoltarea unei abordări integrate de tip „securitate comunitară”, care să reconstruiască încrederea prin implicare locală, dialog și participare. Lipsa unei idei mobilizatoare capabile să genereze un sentiment de apartenență și responsabilitate comună rămâne una dintre cele mai importante vulnerabilități ale regiunii, cu implicații directe asupra rezilienței sociale și democratice.

Manifestări în contextul UTA Găgăuzia

Această dinamică socială este amplificată de un nivel scăzut de încredere în instituții și în mediul informațional. Conform datelor, aproximativ jumătate dintre locuitorii regiunii nu au încredere în mass-media națională în limba română și în declarațiile oficiale ale autorităților centrale. În situații de criză, populația se orientează predominant către mass-media regională (41%) sau către surse în limba rusă (29%), în timp ce presa oficială este percepută cu scepticism⁴². Această preferință informațională nu este neutră, ci reflectă clivaje identitare și geopolitice profunde, care influențează percepțiile asupra realității și limitează coerența spațiului informațional.

Criza de încredere este strâns legată de un nivel ridicat de fragmentare socială. Sondajele evidențiază principalele linii de divizare: veniturile (64%), limba vorbită (62%) și preferințele politice (58%), în timp ce 74% dintre respondenți consideră că aceste diviziuni sunt create „artificial” de către politicieni⁴³. În acest context, coeziunea socială este profund afectată, fiind descrisă drept un „climat generalizat de insecuritate și neîncredere”, care împiedică mobilizarea colectivă și erodează capacitatea comunităților de a acționa în mod concertat.

42 Studiu despre cunoștințele, atitudinile și practicile populației din raioanele: Comrat, Ceadâr-Lunga, Vulcănești, Taraclia cu privire la sursele de informare și atitudinea vis-a-vis de egalitatea de gen și rolul femeilor în viața publică, p. 27. https://ivcmoldova.org/wp-content/uploads/2026/03/studiu_RO_20.03.pdf,

43 Ibidem

Nivelul de intoleranță socială în comunitatea găgăuză constituie o dimensiune relevantă a fragmentării societale, reflectând atât clivaje identitare, cât și vulnerabilități structurale ale coeziunii sociale. Datele empirice evidențiază existența unor atitudini negative față de un spectru larg de grupuri sociale inclusiv minorități etnice și religioase ceea ce indică o predispoziție spre excluziune și o capacitate redusă de acceptare a diversității. În mod particular, este semnificativ faptul că aproximativ 1 din 5 respondenți manifestă atitudini nefavorabile față de vorbitorii de limbă română⁴⁴, ceea ce sugerează persistența unor tensiuni identitare în raport cu majoritatea națională și contribuie la consolidarea unei distanțe simbolice între regiune și spațiul politic central.

Aceste manifestări de intoleranță sunt strâns legate de percepțiile asupra diviziunii sociale. Majoritatea consideră că segmentarea societății pe criterii precum venitul, limba vorbită sau opțiunile politice este „creată artificial” de către politicieni, ceea ce relevă o neîncredere profundă în clasa politică și în mecanismele de reprezentare. Totodată, această percepție nu anulează efectele reale ale acestor diviziuni, care continuă să structureze relațiile sociale și să alimenteze tensiuni la nivel comunitar.

Cu toate acestea, contextul regional oferă și exemple care demonstrează potențialul de depășire a acestor fracturi. Cazul localității Congaz este ilustrativ în acest sens. În cea mai mare comunitate rurală din Găgăuzia, caracterizată printr-o diversitate etnică pronunțată (găgăuzi, moldoveni, ruși, ucraineni și bulgari), s-a reușit menținerea unei coexistențe pașnice de lungă durată, bazate pe respect reciproc și conservarea tradițiilor fiecărui grup⁴⁵. Acest exemplu evidențiază faptul că solidaritatea intercomunitară nu este absentă, ci depinde de existența unor mecanisme funcționale de dialog și de cultivarea respectului reciproc.

În prezent, însă, diviziunile economice și lingvistice rămân cele mai vizibile și persistente surse de conflict intern. Acestea sunt amplificate de criza de încredere în instituții și între membrii comunității, generând un cerc vicios în care percepțiile negative și fragmentarea socială se consolidează reciproc. În acest context, intoleranța socială nu trebuie interpretată ca un fenomen izolat, ci ca

44 Studiu despre cunoștințele, atitudinile și practicile populației din raioanele: Comrat, Ceadâr-Lunga, Vulcănești, Taraclia cu privire la sursele de informare și atitudinea vis-a-vis de egalitatea de gen și rolul femeilor în viața publică, p. 50. Disponibil: https://ivcmoldova.org/wp-content/uploads/2026/03/studiu_RO_20.03.pdf.

45 Ziarul de Gardă, Împreună suntem o forță! Găgăuzia a găzduit Forumul Unității, unind femeile din toată Moldova. Disponibil: <https://www.zdg.md/stiri/impreuna-suntem-o-forta-gagauzia-a-gazduit-forumul-unitatii-unind-femeile-din-toata-moldova/>

expresia unei structuri sociale vulnerabile, în care diferențele sunt politizate și instrumentalizate, iar mecanismele de incluziune și cooperare rămân insuficient dezvoltate.

Spațiul public din UTA Găgăuzia este caracterizat de o cultură pronunțată a auto-cenzurii, care limitează semnificativ libertatea de exprimare și calitatea deliberării publice. Această dinamică este strâns legată de structura mediului mediatic local, adesea perceput ca monopolizat sau politizat, unde pluralismul opiniilor este redus, iar subiectele sensibile sunt evitate. În aceste condiții, jurnaliștii manifestă prudență excesivă, evitând abordarea temelor critice din teama de represalii sau presiuni politice⁴⁶.

Consecința directă a acestui climat mediatic este extinderea auto-cenzurii la nivel societal. Cetățenii devin reticenți în exprimarea opiniilor, mai ales pe subiecte politice sau sociale sensibile, iar teama de consecințe sociale, profesionale sau politice reduce implicarea în dezbaterile publice și capacitatea comunității de a promova schimbarea.

Această „cultură a tăcerii” afectează funcționarea democrației locale, limitând dezbaterile critice, responsabilizarea autorităților și circulația ideilor. În același timp, fragmentarea societății civile și lipsa unor platforme independente de exprimare accentuează izolarea actorilor locali și slăbesc coeziunea socială.

Impactul este vizibil și asupra participării femeilor în viața publică. Auto-cenzura și teama de exprimare contribuie la implicarea redusă a acestora în procesele decizionale, descurajează candidatura pentru funcții electivă sau de conducere și amplifică lipsa de încredere în propriile capacități, în special în absența unor modele vizibile de leadership feminin. Astfel, excluderea lor nu este doar rezultatul unor bariere formale, ci și al unui climat social care descurajează exprimarea și asumarea rolurilor publice.

Expertii locali subliniază, în mod constant, necesitatea întăririi protecției jurnaliștilor independenți și a dezvoltării unor cadre instituționale care să garanteze libertatea de exprimare și pluralismul mediatic⁴⁷. Doar prin astfel de măsuri poate fi depășită „cultura tăcerii” și poate fi reconstruit un spațiu public

46 Vitali Gaidarji. Restrictions on Freedom of Speech in Gagauzia: Threats to Democracy and Safety. Disponibil: https://freedomhouse.org/sites/default/files/2024-06/FH-Restrictions-on-freedom-of-speech-in-Gagauzia_Eng-06-24.pdf

47 Ibidem

deschis, în care cetățenii să participe activ, iar diversitatea opiniilor să fie valorizată ca fundament al unei societăți democratice funcționale.

Direcții de intervenție și oportunități pentru reconstruirea încrederii

Depășirea crizei de încredere și a culturii tăcerii presupune trecerea de la constatarea fragmentării sociale la construirea unor mecanisme locale de dialog, participare și cooperare. Experiențele pozitive identificate în Republica Moldova și în UTA Găgăuzia arată că încrederea poate fi reconstruită atunci când inițiativele pornesc de la nivel comunitar, implică autoritățile locale, societatea civilă, femeile, tinerii și liderii locali și sunt susținute prin spații sigure de exprimare, pluralism mediatic și proiecte comune.

Cauze principale:

- nivelul extrem de scăzut al încrederii interpersonale și instituționale;
- fragmentarea socială pe criterii economice, lingvistice și politice;
- lipsa unui „proiect colectiv” sau a unei idei mobilizatoare comune;
- clivaje identitare și geopolitice care influențează percepțiile asupra realității;
- intoleranța socială și capacitatea redusă de acceptare a diversității;
- politizarea și controlul spațiului mediatic local;
- cultura auto-cenzurii și teama de exprimare publică;
- lipsa spațiilor sigure de dialog și a mecanismelor de participare inclusivă;
- absența unor modele vizibile de leadership feminin și presiunea socială asupra femeilor care se implică public.

Actorii care pot contribui la soluționare: autoritățile publice locale și regionale; autoritățile centrale; organizațiile societății civile și platformele civice locale; mass-media locală și regională; jurnaliștii independenți; liderii comunitari și mediatorii locali; instituțiile educaționale; grupurile de femei și rețelele de leadership feminin; partenerii de dezvoltare și organizațiile internaționale care susțin libertatea de exprimare, coeziunea socială și dialogul comunitar.

Măsurile recomandate / cum poate fi abordată:

- dezvoltarea unei abordări integrate de tip „securitate comunitară”, care să reconstruiască încrederea prin implicare locală, dialog și participare;
- crearea și susținerea unor spații sigure de dialog și a unor mecanisme de participare incluzivă;
- dezvoltarea unor platforme funcționale de cooperare între comunități și localități;
- întărirea protecției jurnaliștilor independenți și a cadrului instituțional care să garanteze libertatea de exprimare și pluralismul mediatic
- reducerea efectelor auto-cenzurii prin deschiderea spațiului public pentru exprimare, deliberare și participare;
- încurajarea participării femeilor în viața publică și dezvoltarea unor modele vizibile de leadership feminin;
- promovarea dialogului intercomunitar și a respectului reciproc în localitățile marcate de diversitate etnică și lingvistică.

Oportunități și lecții învățate:

- cazul localității Congaz demonstrează că solidaritatea intercomunitară nu este absentă, ci depinde de existența unor mecanisme funcționale de dialog și de cultivarea respectului reciproc⁴⁸;
- experiența celor 13 localități din Republica Moldova care au devenit modele de coeziune socială, inclusiv Comrat și Taraclia, arată că dialogul facilitat profesional, activitățile comune și asumarea locală a inițiativelor pot contribui la reconstruirea încrederii și la integrarea cooperării sociale în politicile locale⁴⁹;
- inițiativele de pace și coeziune socială implementate pe ambele maluri ale Nistrului demonstrează că inclusiv în contexte sensibile și polariza-

48 Ziarul de Gardă, Împreună suntem o forță! Găgăuzia a găzduit Forumul Unității, unind femeile din toată Moldova. Disponibil: <https://www.zdg.md/stiri/impreuna-suntem-o-forta-gagauzia-a-gazduit-forumul-unitatii-unind-femeile-din-toata-moldova/>

49 13 localities in the Republic of Moldova become models of social cohesion. Disponibil: <https://moldova.un.org/en/312466-13-localities-republic-moldova-become-models-social-cohesion>

te este posibilă consolidarea încrederii prin proiecte locale, participative și incluzive, care aduc împreună femei, tineri și comunități diverse⁵⁰;

- modelul asociațiilor de băștinași din Republica Moldova confirmă că participarea comunitară, implicarea diasporei și cooperarea dintre cetățeni și autoritățile locale pot contribui nu doar la dezvoltare locală, ci și la refacerea încrederii și întărirea coeziunii sociale⁵¹;
- percepția că diviziunile sunt create „artificial” de către politicieni sugerează existența unui potențial pentru reconstruirea coeziunii sociale dacă se reduc instrumentalizarea politică și polarizarea;
- experții locali subliniază în mod constant necesitatea protejării jurnaliștilor independenți și a garantării pluralismului mediatic, ceea ce indică direcții clare de acțiune⁵²;
- faptul că excluderea femeilor este legată și de climatul social, nu doar de bariere formale, arată că intervențiile trebuie să combine schimbarea normelor sociale cu măsuri concrete de participare și vizibilitate.

Exemplele de succes din Republica Moldova arată că problema crizei de încredere, a lipsei coeziunii sociale și a culturii tăcerii poate fi abordată prin crearea unor spații locale de dialog, prin inițiative comunitare participative și prin mecanisme care aduc împreună autoritățile, societatea civilă și cetățenii. Un exemplu de succes relevant pentru Găgăuzia este lansarea, în 2025, a primului Centru comunitar intergenerațional pentru dialog și coeziune socială la Comrat, creat ca spațiu sigur de întâlnire, cooperare și consolidare a solidarității între generații.⁵³ Modelul celor 13 localități sprijinite de PNUD și UNFPA, inițiativele locale de pace de pe ambele maluri ale Nistrului și proiectele dezvoltate prin asociațiile de băștinași demonstrează că încrederea și coeziunea

50 UN Moldova project strengthens peace and social cohesion on both banks of the Nistru river. Disponibil: <https://www.undp.org/moldova/press-releases/un-moldova-project-strengthens-peace-and-social-cohesion-both-banks-nistru-river>

51 Hometown associations drive local development and social cohesion in Moldova. Disponibil: <https://www.undp.org/moldova/press-releases/hometown-associations-drive-local-development-and-social-cohesion-moldova>

52 Vitali Gaidarji. Restrictions on Freedom of Speech in Gagauzia: Threats to Democracy and Safety. Disponibil: https://freedomhouse.org/sites/default/files/2024-06/FH-Restrictions-on-freedom-of-speech-in-Gagauzia_Eng-06-24.pdf

53 First Intergenerational Dialogue and Social Cohesion Center launched in Comrat. Disponibil: <https://moldova.un.org/en/298064-first-intergenerational-dialogue-and-social-cohesion-center-launched-comrat>;

socială pot fi consolidate atunci când intervențiile sunt locale, incluzive și susținute instituțional.

Rezultat urmărit: *Consolidarea încrederii sociale și instituționale, reducerea fragmentării comunitare și depășirea culturii tăcerii prin dezvoltarea unui spațiu public mai deschis, mai participativ și mai incluziv.*

Obiectiv de comunicare strategică: *Consolidarea încrederii între cetățeni, instituții și comunități locale prin promovarea dialogului, a participării incluzive și a unor spații sigure de exprimare, astfel încât problemele comunității să poată fi discutate deschis, fără teamă, stigmatizare sau auto-cenzură.*

2.3. Vulnerabilitate informațională și impactul dezinformării

Relevanța problemei

Accesul limitat la informație credibilă și persistența vulnerabilităților informaționale reprezintă una dintre cele mai importante bariere pentru consolidarea participării civice, a încrederii publice și a susținerii pentru egalitatea de gen și Agenda Femeile, Pacea și Securitatea în UTA Găgăuzia. În acest context, dezinformarea nu afectează doar calitatea informării, ci și capacitatea comunității de a interpreta corect procesele sociale și politice, de a participa activ în viața publică și de a dezvolta reziliență la manipulare.

Bariera lingvistică reprezintă, la rândul ei, una dintre cele mai persistente vulnerabilități structurale în UTA Găgăuzia, cu implicații directe asupra coeziunii sociale, accesului la informație și integrării civice. În lipsa unor intervenții coerente și susținute, aceste probleme mențin comunitatea într-o stare de izolare informațională și limitează procesul de integrare în spațiul național.

Manifestări în contextul UTA Găgăuzia

Spațiul informațional este dominat de surse informale, regionale și digitale. Cele mai populare surse de informare sunt prietenii și familia, rețelele sociale și televiziunea tradițională, iar în situații de criză populația tinde să se orienteze în primul rând către mass-media regională, către rețelele personale și către autoritățile locale sau regionale, în timp ce mass-media națională în

limba română și comunicarea autorităților centrale au o influență mai redusă. Neîncrederea în mass-media națională în limba română și în declarațiile oficiale ale autorităților centrale este semnificativă, fiind explicată atât prin bariere lingvistice, cât și prin percepția că realitățile din sud nu sunt reprezentate adecvat și că discursul central este distant, partizan sau insuficient adaptat comunităților locale.

Datele disponibile arată că spațiul informațional din UTA Găgăuzia este dominat de surse regionale: 56% dintre respondenți se informează prin familie și prieteni, 50% prin rețele sociale, iar 41% prin televiziune. Cele mai folosite platforme sunt TikTok (44%) și Facebook (41%), iar în caz de crize sursa principală de informare este mass-media regională (41%), urmată de mass-media națională în limba rusă (29%)⁵⁴. Aceste date sugerează că mesajele privind femeile, pacea și securitatea au șanse mai mari de impact dacă sunt transmise prin canale locale, accesibile și credibile pentru comunitate.

În același timp, 83% consideră dezinformarea o problemă în Republica Moldova, dar 46% spun că le este dificil să distingă o știre falsă de una veridică, iar 6 din 10 nu fac nimic atunci când întâlnesc informații false. Mai mult, 55% nu au încredere în mass-media națională în limba română, 52% în declarațiile autorităților centrale, în timp ce 62% au încredere în mass-media regională și 67% în prieteni, vecini și colegi⁵⁵. Aceste date confirmă necesitatea unei comunicări strategice locale, care să combine informarea cu alfabetizarea media și creșterea rezilienței la manipulare.

Bariera lingvistică reprezintă una dintre cele mai persistente vulnerabilități structurale în UTA Găgăuzia, cu implicații directe asupra coeziunii sociale, accesului la informație și integrării civice. Deși limba română (limba oficială a Republicii Moldova) are un statut juridic clar, aceasta nu este stăpânită de majoritatea populației din regiune, ceea ce amplifică fragmentarea socială și informațională. Spațiul lingvistic local rămâne dominat de bilingvism funcțional, în care limba rusă este utilizată ca principal instrument de comunicare interetnică, iar limba găgăuză este păstrată ca limbă maternă și identitară⁵⁶.

54 Studiu despre cunoștințele, atitudinile și practicile populației din raioanele: Comrat, Ceadâr-Lunga, Vulcănești, Taraclia cu privire la sursele de informare și atitudinea vis-a-vis de egalitatea de gen și rolul femeilor în viața publică. Disponibil: https://ivcmoldova.org/wp-content/uploads/2026/03/studiu_RO_20.03.pdf

55 Ibidem

56 Ibidem

Datele empirice confirmă această realitate: în 2021, doar aproximativ 24% dintre respondenți declarau că vorbesc fluent limba română, în timp ce între 53% și 78% considerau că cunoașterea limbii de stat este un factor de integrare⁵⁷. Cu toate acestea, există o reticență semnificativă față de asumarea acestei competențe lingvistice ca obligație cetățenească, sondajele indicând că aceasta este percepută drept cea mai puțin acceptată îndatorire. Această disonanță reflectă nu doar o problemă de competență lingvistică, ci și una de percepție identitară și politică.

Consecințele sunt vizibile prin accesul limitat la informații din surse naționale în limba română. Aproximativ 50% dintre locuitori declară că nu au încredere în mass-media națională în limba română⁵⁸, iar consumul mediatic este orientat predominant către surse în limba rusă. Analizele arată că această situație este determinată în primul rând de bariera lingvistică, care afectează în mod disproporționat generațiile mai în vârstă, pentru care necunoașterea limbii române limitează direct accesul la informație și reduce interesul pentru conținutul mediatic național. Totuși, problema nu este exclusiv lingvistică. O parte din locuitori, deși înțeleg limba română, evită consumul de mass-media națională din cauza percepțiilor de apartenență politică, a orientării pro-europene atribuite acestora și a experiențelor anterioare considerate părtinitoare. Acestor factori li se adaugă dimensiuni culturale și identitare, inclusiv percepția că mass-media națională nu reflectă adecvat realitățile locale și interesele comunităților din sudul țării. În mod relevant, tinerii subliniază caracterul intergenerațional al acestor atitudini, evidențiind influența semnificativă a opiniilor persoanelor vârstnice asupra comportamentelor de consum mediatic din cadrul familiei.

În plan practic, această configurație lingvistică și informațională generează un „circuit informațional închis”, în care limba rusă devine canalul dominant de producere și distribuire a conținutului mediatic. În aceste condiții, accesul la informații obiective și pluraliste despre procesele politice locale și naționale este limitat, iar diversitatea surselor de informare rămâne redusă.

Mass-media locală găgăuză este intens politizată. Politicienii locali folosesc televiziuni și site-uri proprii pentru a-și promova agenda. Un caz ilustrativ este

57 Ibidem

58 Studiu despre cunoștințele, atitudinile și practicile populației din raioanele: Comrat, Ceadâr-Lunga, Vulcănești, Taraclia cu privire la sursele de informare și atitudinea vis-a-vis de egalitatea de gen și rolul femeilor în viața publică, p. 28. Disponibil: https://ivcmoldova.org/wp-content/uploads/2026/03/studiu_RO_20.03.pdf

canalul public GRT: în martie 2022, conducerea GRT a fost înlocuită de persoane afiliate politicienilor de la putere, iar noua conducere a difuzat narative proruse, denigrând integrarea europeană⁵⁹. Ca efect, doar 15% dintre locuitori au spus că încrederea lor în televiziunea de stat moldovenească a crescut, în timp ce 28% au declarat că încrederea a scăzut. În spațiul media predomină știrile venite din Federația Rusă și din rețele sociale: în contextul războiului din Ucraina, doar 6% dintre găgăuzi sprijină Ucraina, iar 52% se aliniază Rusiei. De asemenea, 60% se informează din rețele sociale și 52% din televiziuni ruse, doar 38% primesc informații despre război de la media moldovenească⁶⁰.

În paralel, mass-media independentă găgăuză aproape că lipsește: Nokta.md și Laf.md sunt printre puținele redacții cu jurnalism de calitate, dar ele se confruntă cu atacuri cibernetice și presiuni din partea grupărilor pro-ruse. Consecința este că spațiul public găgăuz suferă de deficit de pluralism și dezinformare. Politicienii exploatează acest vid: de exemplu, site-ul pro-rus GagauzNews difuzează frecvent fake news și teorii ale conspirației (inclusiv alarme privind „invazia românească”), subminând încrederea publicului în informațiile oficiale.

Calitatea mediului media local este agravată de capturarea politică a canalelor de comunicare. Consiliul media public local (GRT) a fost criticat pentru că a servit inițial interese politice particulare: de pildă, în perioada în care președintele consiliului era asociat unui partid pro-Rusia, postul de televiziune publică promova narative favorabile acestuia, „determinând voturi și influențând vieți”.

Dezinformarea este percepută în UTA Găgăuzia ca una dintre cele mai semnificative vulnerabilități ale spațiului informațional, atât prin amploarea fenomenului, cât și prin impactul său asupra percepțiilor sociale și politice. Datele empirice indică un nivel ridicat de conștientizare: 83% dintre respondenți recunosc dezinformarea drept un fenomen grav, iar aproximativ 7 din 10 o consideră o problemă serioasă. Această percepție este mai pronunțată în rândul anumitor grupuri, precum bărbații (71%), persoanele cu nivel de educație mediu (73%) și înalt (74%), precum și cei cu atitudini negative față de Uniunea

59 Vitali Gaidarji. Restrictions on Freedom of Speech in Gagauzia: Threats to Democracy and Safety. Disponibil: https://freedomhouse.org/sites/default/files/2024-06/FH-Restrictions-on-freedom-of-speech-in-Gagauzia_Eng-06-24.pdf

60 Ibidem

Europeană (79%) sau nemulțumiți de serviciile administrației locale (79%)⁶¹. În mod relevant, aceeași percepție este împărtășită de 73% dintre cei care nu verifică deloc informațiile, ceea ce sugerează o conștientizare a problemei fără o internalizare reală a comportamentelor de prevenire.

În plan tematic, manipularea informațională se concentrează predominant asupra subiectelor politice, considerate domeniul în care apar cel mai frecvent distorsiuni, propagandă și informații intenționat eronate. Această focalizare reflectă caracterul profund politizat al spațiului informațional și relevanța dezinformării ca instrument de influență. În același timp, tinerii identifică explicit și teme legate de război ca fiind vulnerabile la dezinformare, ceea ce indică o sensibilitate crescută față de narațiunile geopolitice și de securitate⁶².

Cu toate acestea, nivelul competențelor critice rămâne inegal și insuficient pentru a contracara eficient fenomenul. Aproximativ 46% dintre respondenți consideră dificil să distingă între știrile false și cele veridice, iar doar 42% afirmă că le este ușor sau relativ ușor să identifice dezinformarea⁶³. Mai mult, unul din patru respondenți declară că întâmpină dificultăți majore în acest proces, categorie dominată de locuitori din mediul rural (30%), persoane peste 55 de ani (29%) și persoane cu nivel scăzut de educație (33%). Aceste date evidențiază existența unor decalaje semnificative în ceea ce privește alfabetizarea media și capacitatea de analiză critică.

Un alt element problematic este comportamentul pasiv al populației în fața dezinformării. Aproximativ 60% dintre locuitori nu întreprind nicio acțiune atunci când întâlnesc informații pe care le consideră false⁶⁴, ceea ce indică o implicare civică redusă și o lipsă de responsabilizare în raport cu calitatea spațiului informațional. Mecanismele de identificare și verificare a informațiilor variază între grupuri: tinerii tind să utilizeze instrumente analitice și digitale, în timp ce adulții recurg mai frecvent la mecanisme sociale sau intuitive, bazate pe încrederea în cercul apropiat sau pe experiențe anterioare. Această diferențiere reflectă nu doar diferențe generaționale, ci și absența unor competențe standardizate și sistematice de evaluare a informației.

61 Studiu despre cunoștințele, atitudinile și practicile populației din raioanele: Comrat, Ceadâr-Lunga, Vulcănești, Taraclia cu privire la sursele de informare și atitudinea vis-a-vis de egalitatea de gen și rolul femeilor în viața publică, p. 23 https://ivcmoldova.org/wp-content/uploads/2026/03/studiu_RO_20.03.pdf

62 Ibidem, p. 23

63 Ibidem, p. 24

64 Ibidem, p. 24

În ansamblu, se conturează un paradox semnificativ, deși accesul tehnic la informație este relativ larg, implicarea cetățenilor în combaterea dezinformării rămâne limitată. Această discrepanță contribuie la perpetuarea unui „climat generalizat de neîncredere” și la consolidarea unei vulnerabilități informaționale sistemice. Dezinformarea acționează ca un factor de distorsionare a realității, și ca un amplificator al tensiunilor sociale existente. Ea consolidează stereotipurile în special cele de gen și identitare și accentuează suspiciunea față de orice mesaj oficial, erodând astfel încrederea în mass-media și în instituțiile publice. *Prin urmare, dezinformarea în acest context trebuie înțeleasă ca un fenomen complex, care reflectă și, în același timp, adâncește fragilitățile structurale ale societății: lipsa de încredere, fragmentarea socială și nivelul redus de alfabetizare media.*

Direcții de intervenție și oportunități pentru reconstruirea încrederii

Cauze principale:

- dominarea spațiului informațional de surse informale, regionale și în limba rusă;
- bariera lingvistică și accesul limitat la surse naționale în limba română;
- politizarea și capturarea unei părți a mediului mediatic local;
- deficitul de pluralism și slăbiciunea mass-mediei independente;
- alfabetizare media redusă și competențe critice insuficiente;
- percepții identitare și geopolitice care alimentează neîncrederea față de sursele oficiale și centrale.

Actorii care pot contribui la soluționare: autoritățile publice locale și regionale; autoritățile centrale; mass-media locală și regională; redacțiile independente, inclusiv Nokta.md și Laf.md; instituțiile educaționale; organizațiile societății civile; partenerii internaționali care susțin programe de alfabetizare mediatică și lingvistică; comunitățile locale și liderii comunitari.

Măsurile recomandate / cum poate fi abordată:

- dezvoltarea unei comunicări strategice locale, care să combine informarea cu alfabetizarea media și creșterea rezilienței la manipulare;
- corelarea politicilor lingvistice cu cele de incluziune socială și de dezvoltare a competențelor media;
- susținerea unor campanii media guvernamentale adaptate la limba și realitatea locală;
- extinderea programelor de alfabetizare mediatică și lingvistică;
- sprijinirea mass-mediei independente și a pluralismului informațional;
- creșterea accesului la informații obiective și pluraliste despre procesele politice locale și naționale.

Oportunități și lecții învățate:

- datele sugerează că mesajele privind femeile, pacea și securitatea au șanse mai mari de impact dacă sunt transmise prin canale locale, accesibile și credibile pentru comunitate;
- există unele inițiative instituționale și externe menite să atenueze această vulnerabilitate. Autoritățile au început să promoveze limba găgăuză prin programe educaționale și cursuri de formare pentru profesori⁶⁵, iar partenerii internaționali susțin programe de alfabetizare mediatică și lingvistică;
- tinerii tind să utilizeze instrumente analitice și digitale pentru identificarea și verificarea informațiilor, ceea ce indică un potențial important pentru dezvoltarea intervențiilor orientate spre educație media și implicare civică.

Exemplele de succes din Republica Moldova arată că problema accesului limitat la informație credibilă și a vulnerabilității la dezinformare poate fi abordată eficient prin dezvoltarea mass-mediei locale independente, educație media în comunități, conținut adaptat lingvistic și parteneriate între ONG-uri, școli și

⁶⁵ Guvernul Republicii Moldova, Dorin Recean, „Recean, în discuție cu tinerii din Găgăuzia: Unitatea e puterea noastră”. Disponibil: <https://stiri.md/article/social/recean-in-discutie-cu-tinerii-din-gagauzia-si-taraclia-unitatea-e-puterea-noastra>

jurnaliști. Inițiative precum Stop Fals⁶⁶, mass-media locale, proiecte de alfabetizare media în limbile minorităților, inclusiv Media Literacy and Combating Disinformation among the Bulgarian Community in Moldova⁶⁷, precum și programele de lucru cu mass-media pentru promovarea egalității de gen dezvoltate de UN Women Moldova⁶⁸ și Asociația Presei Independente⁶⁹ demonstrează că reziliența informațională crește atunci când intervențiile sunt apropiate de comunitate, accesibile și credibile.

Rezultat urmărit: Creșterea accesului la informație credibilă, reducerea vulnerabilității la dezinformare și diminuarea efectelor barierei lingvistice asupra participării civice, încrederii publice și a coeziunii sociale.

Obiectiv de comunicare strategică: Creșterea accesului comunității la informație credibilă și consolidarea rezilienței la dezinformare, prin dezvoltarea unei comunicări locale, clare și accesibile, care combină informarea publică cu alfabetizarea media și promovarea surselor credibile de informare.

2.4. Colaborare insuficientă dintre APC, APL și societatea civilă în implementarea Agendei Femeile, Pacea și Securitatea

Relevanța problemei

Implementarea Agendei Femeile, Pacea și Securitatea la nivel local depinde în mod direct de existența unei cooperări funcționale între autoritățile publice centrale, autoritățile publice locale și societatea civilă. În UTA Găgăuzia, această colaborare rămâne fragilă, neuniformă și adesea informală, ceea ce reduce capacitatea actorilor locali de a transforma Agenda FPS dintr-un angajament normativ într-un cadru aplicabil de acțiune comunitară.

66 Despre noi. Disponibil: <https://stopfals.md/ro/about-us>

67 Media Literacy and Combating Disinformation among the Bulgarian Community in Moldova. Disponibil: <https://icpmn.md/en/projects/alfabetizare-media-si-combaterea-dezinformarii-in-ran-dul-comunitatii-bulgare-din-moldova>

68 Promoting Gender Equality with Media in Moldova. Disponibil: <https://eca.unwomen.org/en/digital-library/publications/2017/06/promoting-gender-equality-with-media-in-moldova>

69 “Click for Gender Equality” Media Programme launched in Chisinau. Disponibil: <https://moldova.un.org/en/14364-%E2%80%99Click-gender-equality%E2%80%9D-media-programme-launched-chisinau>

Problema nu ține doar de lipsa resurselor, ci și de lipsa încrederii reciproce, de comunicarea insuficientă, de coordonarea slabă și de capacitatea instituțională limitată. În aceste condiții, inițiativele sunt fragmentate, colaborarea este adesea punctuală, iar politicile și programele nu sunt suficient ancorate în nevoile reale ale comunității. Pentru Agenda FPS, această ruptură este deosebit de problematică, deoarece participarea femeilor, prevenirea violenței, consolidarea păcii și reziliența comunitară necesită răspunsuri interinstituționale și intersectoriale, nu intervenții izolate.

Manifestări în contextul UTA Găgăuzia

Informațiile colectate în cadrul proiectului arată că principalele rupturi de colaborare apar la nivelul comunicării, coordonării și încrederii. Respondenții semnalează probleme de informare, lipsa comunicării și a comunicatorilor, necesitatea utilizării unui limbaj simplu, precum și existența unei lipse de încredere atât între autoritățile centrale și autonomie, cât și între organizațiile societății civile. Totodată, societatea civilă este percepută ca fiind slab dezvoltată în multe localități, cu o capacitate redusă de intervenție, iar unele mecanisme de protecție și prevenire sunt considerate nefuncționale.

În același timp, participanții recunosc potențialul societății civile de a contribui la promovarea Agendei FPS prin monitorizare, evaluare, elaborarea de propuneri de politici și mobilizarea comunitară. Exemple precum Centrul “Inițiativa Femeilor” și Asociația Obștească “Mirkiras” demonstrează că organizațiile locale pot evolua de la asistență socială la participare civică, educație și promovarea leadershipului feminin. Parteneriatul Asociației Obștești “Mirkiras” cu primăria, inclusiv prin consultări publice și instrumente digitale de dialog, oferă un exemplu relevant de cooperare locală.

Datele din chestionare confirmă aceste concluzii. Respondenții identifică drept actori-cheie ONG-urile, organizațiile comunitare, primăriile, consiliile locale, femeile-lider, tinerii lideri și persoanele respectate din comunitate. Participantele la activitățile proiectului au subliniat necesitatea unor mecanisme mai clare de coordonare, a cartografierii actorilor relevanți, a organizării de evenimente comune și a dezvoltării unor parteneriate mai structurate între ONG-uri, instituții publice, instituții educaționale, mass-media locală și, acolo unde este posibil, sectorul privat.

Această problemă este vizibilă și la nivel mai larg al relațiilor dintre centru și autonomie. O analiză a organizației CMI – Fundația pentru Pace Martti Ahtisaari privind relațiile instituționale dintre autoritățile centrale și autonomia găgăuză, realizată printr-un proces participativ care a inclus autorități, societate civilă și experți, arată că mecanismele de coordonare și cooperare dintre Chișinău și Comrat au nevoie de clarificare și îmbunătățire⁷⁰. Tot în această direcție, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat în 2022 un pachet legislativ pentru consultări mai frecvente între Parlament și Adunarea Populară a Găgăuziei, ca pas spre îmbunătățirea relației centru–autonomie. Mai recent, cooperarea dintre autoritățile centrale și autonomia găgăuză a continuat prin inițiative de dialog și consultare mai largi. În mai 2025, în cadrul proiectului „Gagauzia Dialogue”, o delegație formată din reprezentanți ai autorităților naționale, ai autonomiei găgăuze și ai societății civile a participat la o vizită de studiu în Finlanda pentru a analiza modele de autonomie și cooperare instituțională⁷¹. Totodată, în 2026, Guvernul a desfășurat consultări privind reforma administrației publice locale în toate raioanele țării și în UTA Găgăuzia, cu participarea a peste 4.500 de aleși locali și cetățeni⁷².

Direcții de intervenție și oportunități pentru reconstruirea încrederii

Cauze principale:

- lipsa încrederii dintre APC, APL și societatea civilă, inclusiv între autoritățile centrale și autonomie;
- comunicare insuficientă și slab adaptată local, inclusiv lipsa comunicatorilor și a explicării clare a politicilor;
- coordonare limitată și absența unor mecanisme funcționale și regulate de cooperare;
- capacitate instituțională redusă a unor APL-uri și a organizațiilor comunitare;

70 Analiza aranjamentelor și relațiilor instituționale dintre autoritățile centrale și Autonomia Găgăuză. Disponibil: <https://gagauziadialogue.md/wp-content/uploads/2022/06/The-Guide-Romanian-version-WEB.pdf>

71 Moldovan Delegation Explores Autonomy and Governance in Finland Through the Åland Islands Model. Disponibil: <https://cmi.fi/2025/05/26/moldovan-delegation-explores-autonomy-and-governance-in-finland-through-the-aland-islands-model/>

72 Consultations on local public administration reform held in all districts of country and Gagauzia: Over 4,500 mayors and citizens participated. Disponibil: <https://gov.md/index.php/en/node/9785>

- concurență și fragmentare între organizațiile societății civile;
- vizibilitate redusă a actorilor locali relevanți și lipsa unor rețele locale clar conturate;
- implicare insuficientă a unor sectoare-cheie, precum educația, mass-media locală și sectorul privat;
- lipsa unor instrumente participative sistematice prin care societatea civilă să contribuie la politici, monitorizare și evaluare.

Actorii care pot contribui la soluționare: autoritățile publice centrale relevante pentru implementarea Agendei FPS; autoritățile publice locale și regionale din UTA Găgăuzia; Adunarea Populară și primăriile; organizațiile societății civile locale; grupurile de femei, femeile-lider și consilierele locale; Consiliile de Tineret și rețelele de tineri; instituțiile educaționale; mass-media locală și regională; sectorul privat, acolo unde poate susține inițiative comunitare; partenerii internaționali și organizațiile care facilitează dialogul și coeziunea socială.

Măsurile recomandate:

- instituirea unor platforme locale permanente de dialog între APC, APL, societatea civilă, mass-media și comunități;
- elaborarea unei liste/mapări a actorilor relevanți din regiune și a domeniilor lor de competență;
- organizarea periodică a unor mese rotunde și consultări publice pe teme FPS, protecție, dezinformare, leadership feminin și gestionarea crizelor;
- crearea unor mecanisme prin care societatea civilă să poată contribui la elaborarea, monitorizarea și evaluarea documentelor și acțiunilor în domeniul FPS;
- dezvoltarea unor programe de mentorat pentru consolidarea încrederii între instituții și organizații;
- investiții în formarea actorilor locali: leadership, advocacy, funcționarea ONG-urilor, limba română, dezinformare și gestionarea crizelor;
- folosirea spațiului digital și a instrumentelor simple de comunicare comunitară, precum grupuri online și aplicații de mesagerie, pentru informare și mobilizare;

- susținerea unor parteneriate intersectoriale care includ și instituțiile educaționale, mass-media locală și, unde este posibil, sectorul privat.

Oportunități și lecții învățate:

- materialele locale arată că există deja exemple funcționale de colaborare. Asociația Obștească “Mirkiras” are un acord de colaborare cu primăria, ceea ce a facilitat consultări publice și comunicarea rapidă cu locuitorii printr-un chat pe Viber;
- Centrul “Inițiativa Femeilor” demonstrează că o organizație pornită din asistență socială poate evolua spre participare civică și promovarea femeilor în viața publică;
- spațiul digital este deja folosit ca „un canal alternativ de mobilizare”, ceea ce este deosebit de important în contexte în care spațiul public este limitat;
- respondenții indică în mod repetat că actorii relevanți există deja la nivel local, dar nu sunt suficient conectați și valorificați;
- la nivel național există deja exemple care arată că societatea civilă poate fi integrată în procese de monitorizare și cooperare instituțională: de exemplu, ONG-uri din Găgăuzia au fost implicate în monitorizarea implementării planurilor de acțiune din Strategia Națională de Integritate și Anticorupție;
- experiențele recente de coeziune socială din Moldova arată că spațiile de dialog și inițiativele comunitare comune pot crește capacitatea de cooperare între autorități, societate civilă și cetățeni. În 13 comunități din Moldova au fost dezvoltate astfel de mecanisme prin proiecte PNUD și UNFPA;
- în Găgăuzia există deja și experiențe dedicate exact dialogului local și participării femeilor, inclusiv inițiativa CMI din decembrie 2025, care a reunit femei-lider, societate civilă, autorități, media, mediul academic și sectorul de dezvoltare pentru a discuta cum poate dialogul local crește participarea femeilor în pace și prevenirea conflictelor.

Rezultat urmărit: *Consolidarea unei cooperări funcționale și de încredere între APC, APL și societatea civilă, astfel încât Agenda Femeile, Pacea și Securitatea să fie implementată prin mecanisme locale coordonate, participative și adaptate realităților comunității.*

Obiectiv de comunicare strategică: Consolidarea încrederii și cooperării dintre autoritățile publice centrale, autoritățile publice locale și societatea civilă din UTA Găgăuzia, prin promovarea unei comunicări clare, accesibile și participative, care să faciliteze dialogul, coordonarea interinstituțională și implicarea actorilor locali în implementarea Agendei Femeile, Pacea și Securitatea.

2.5. Violența domestică și slăbiciunea mecanismelor de protecție

Relevanța problemei

Violența domestică în UTA Găgăuzia trebuie înțeleasă ca o problemă complexă de securitate umană, aflată la intersecția normelor patriarhale, a vulnerabilităților instituționale și a unei culturi persistente a tăcerii. Modelul tradițional de organizare socială, care privilegiază autoritatea masculină și subordonează rolul femeii, generează un cadru favorabil pentru tolerarea și normalizarea violenței în familie. În acest context, violența domestică apare ca o manifestare latentă, frecventă, dar insuficient vizibilă la nivel public. Problema este agravată de faptul că violența împotriva femeilor nu afectează doar siguranța individuală, ci și coeziunea socială, încrederea în instituții și capacitatea comunității de a proteja persoanele vulnerabile. Din această perspectivă, slăbiciunea mecanismelor de prevenire și protecție reduce eficiența răspunsului public și perpetuează un model de insecuritate cotidiană pentru femei și copii.

Manifestări în contextul UTA Găgăuzia

Datele disponibile indică faptul că violența în familie este larg răspândită, însă rămâne în mare parte „invizibilă”, fiind subraportată și tratată ca o problemă privată. Victimele, în principal femei, evită să solicite ajutor din cauza stigmatizării sociale, a rușinii și a presiunii comunitare, ceea ce contribuie la perpetuarea fenomenului. Această dinamică este consolidată de percepția că astfel de situații țin de sfera intimă și nu necesită intervenție publică, reducând astfel capacitatea instituțiilor de a reacționa eficient.

Slăbiciunea mecanismelor de protecție reprezintă o altă dimensiune. Serviciile sociale specializate, adăposturile pentru victime, consilierea psihologică și asistența juridică sunt limitate sau insuficient dezvoltate în multe localități din regiune. În consecință, victimele se confruntă cu dificultăți reale în accesarea sprijinului necesar, iar intervențiile instituționale rămân fragmentare și reactive, mai degrabă decât preventive. Această insuficiență instituțională amplifică traumele individuale și afectează direct copiii, care devin, la rândul lor, victime indirecte ale violenței.

În conformitate cu Studiul realizat de OSCE privind violența împotriva femeilor, bunăstarea și siguranța femeilor, UTA Găgăuzia are nevoie în mod special de sprijin și de consolidare a capacităților pentru a putea asigura un răspuns comunitar coordonat⁷³. Totodată, în document este subliniat că la nivel practic au existat deja inițiative locale de instruire în raport cu standardele Convenției de la Istanbul, inclusiv seminare pentru polițiști, cum a fost cel organizat la Ceadîr-Lunga în noiembrie 2022⁷⁴.

Direcții de intervenție și oportunități pentru reconstruirea încrederii

Cauze principale:

- persistența normelor patriarhale și a modelelor sociale care tolerează sau minimizează violența în familie;
- tratarea violenței domestice ca problemă privată și nu ca o problemă de interes public și de securitate umană;
- stigmatizarea socială, rușinea și presiunea comunitară care descurajează raportarea;
- acces limitat la servicii specializate, consiliere, adăposturi și asistență juridică;
- intervenții instituționale fragmentare și reactive, în locul unor mecanisme preventive și coordonate;
- internalizarea normelor tradiționale atât de către femei, cât și de către bărbați, ceea ce contribuie la tolerarea fenomenului;

73 Studiul realizat de OSCE privind violența împotriva femeilor Bunăstarea și siguranța femeilor, p. 66. Disponibil: https://cdn.osce.org/sites/default/files/t/documents/e/t/425867_0.pdf.

74 Poliția din Găgăuzia a aflat mai multe despre Convenția de la Istanbul. Disponibil: <https://civic.md/stiri/ong/67442-politia-din-gagauzia-a-aflat-mai-multe-despre-conventia-de-la-istanbul.html>.

- capacitate redusă de cooperare între autorități, poliție, asistență socială, sistemul medical și organizațiile comunitare.

Actorii care pot contribui la soluționare: autoritățile publice locale și regionale; serviciile sociale și specialiștii în protecție socială; poliția și structurile de ordine publică; sistemul medical și serviciile de sănătate mintală; organizațiile societății civile și centrele specializate pentru victime; instituțiile educaționale; mass-media locală și regională; autoritățile centrale responsabile de implementarea Programului național privind prevenirea și combaterea violenței față de femei și violenței în familie pentru anii 2023–2027; partenerii internaționali care susțin servicii de protecție, formare și infrastructură de sprijin.

Măsuri recomandate / cum poate fi abordată:

- consolidarea mecanismelor locale de prevenire, protecție și referire pentru victimele violenței domestice;
- dezvoltarea infrastructurii de suport: adăposturi, centre de consiliere, servicii integrate și asistență juridică;
- extinderea programelor de alfabetizare juridică și psihologică pentru femei și comunități;
- instruirea polițiștilor, asistenților sociali, cadrelor medicale și autorităților locale în aplicarea standardelor Convenției de la Istanbul;
- crearea unor proceduri locale clare și confidențiale de sesizare și referire;
- dezvoltarea cooperării multisectoriale între autorități, servicii sociale, poliție, sistem medical și organizațiile comunitare;
- campanii de informare și educație publică privind recunoașterea, raportarea și prevenirea violenței;
- transformarea abordării de la una strict reactivă la una preventivă, centrată pe victimă și ancorată comunitar.

Oportunități și lecții învățate:

- Republica Moldova are deja un cadru normativ consolidat prin ratificarea Convenției de la Istanbul și prin adoptarea Programului național privind prevenirea și combaterea violenței față de femei și violenței în familie pentru anii 2023–2027⁷⁵;
- în UTA Găgăuzia a fost deschis un centru pentru victimele violenței cu suportul PNUD, ceea ce arată că infrastructura de protecție poate fi dezvoltată și la nivel regional⁷⁶;
- organizarea de seminare pentru polițiști privind Convenția de la Istanbul, inclusiv la Ceadîr-Lunga, demonstrează că instruirea specialiștilor poate crea premise pentru un răspuns instituțional mai bine pregătit⁷⁷;
- în regiune există nevoie reală de infrastructură de protecție, consiliere și acces la justiție, iar această nevoie poate constitui baza pentru dezvoltarea unor parteneriate locale și naționale mai solide;
- experiența acumulată la nivel național și local arată că problema nu poate fi abordată exclusiv prin sancțiune, ci necesită o combinație de prevenție, educație, servicii și schimbare a normelor sociale.

Exemplele de succes din Republica Moldova arată că problema violenței domestice și a mecanismelor slabe de protecție poate fi abordată prin combinarea cadrului normativ, a infrastructurii de sprijin, a instruirii specialiștilor și a cooperării multisectoriale. Ratificarea Convenției de la Istanbul și adoptarea Programului național privind prevenirea și combaterea violenței față de femei și violenței în familie pentru anii 2023–2027 au creat o bază importantă pentru trecerea de la intervenții fragmentare la politici mai integrate⁷⁸. La nivel practic, în UTA Găgăuzia a fost deschis un centru pentru victimele violenței cu suportul PNUD, ceea ce demonstrează că infrastructura de protecție poate fi dezvoltată

75 Programul național privind prevenirea și combaterea violenței față de femei și a violenței în familie pentru anii 2023–2027. Disponibil: https://social.gov.md/wp-content/uploads/2023/03/Programul-VFF-si-VF_-15.03.2023_final.pdf

76 Un centru pentru victimele violenței a fost deschis în UTA Găgăuzia, cu suportul PNUD. Disponibil: <https://www.zdg.md/stiri/stiri-sociale/un-centru-pentru-victimele-violentei-a-fost-deschis-in-uta-gagauzia-cu-suportul-pnud/>

77 Poliția din Găgăuzia a aflat mai multe despre Convenția de la Istanbul. Disponibil: <https://civic.md/stiri/ong/67442-politia-din-gagauzia-a-aflat-mai-multe-despre-conventia-de-la-istanbul.html>

78 Programul național privind prevenirea și combaterea violenței față de femei și a violenței în familie pentru anii 2023–2027. Disponibil: https://social.gov.md/wp-content/uploads/2023/03/Programul-VFF-si-VF_-15.03.2023_final.pdf

și la nivel regional⁷⁹. Totodată, instruirea polițiștilor privind aplicarea standardelor Convenției de la Istanbul, inclusiv seminarul organizat la Ceadîr-Lunga, arată că dezvoltarea capacităților instituționale locale este posibilă și necesară⁸⁰. În același sens, concluziile Studiului OSCE privind violența împotriva femeilor, bunăstarea și siguranța femeilor confirmă necesitatea unui răspuns comunitar coordonat și a consolidării serviciilor locale de protecție⁸¹. Aceste exemple arată că rezultatele apar atunci când intervențiile combină prevenția, protecția, instruirea profesioniștilor și dezvoltarea unor servicii accesibile victimelor.

Rezultat urmărit: *Reducerea toleranței sociale față de violența domestică și consolidarea unui sistem local de prevenire, protecție și sprijin care să permită femeilor și copiilor acces real, sigur și rapid la servicii și justiție.*

Obiectiv de comunicare strategică: *Creșterea nivelului de conștientizare și schimbarea atitudinilor comunitare față de violența domestică, prin promovarea mesajului că aceasta reprezintă o problemă de securitate umană și de interes public, nu o chestiune privată, precum și prin informarea accesibilă a femeilor și comunităților despre drepturi, servicii disponibile și mecanisme de protecție.*

2.6. Subreprezentarea femeilor în procesele de decizie

Relevanța problemei

În pofida existenței unor exemple pozitive de leadership feminin în UTA Găgăuzia, participarea femeilor în viața publică rămâne limitată. Aceste cazuri ilustrează mai degrabă potențialul de schimbare decât o tendință consolidată la nivel societal. În continuare, sistemul educațional și normele sociale perpetuează reprezentări stereotipe, conform cărora femeia trebuie să adopte un comportament modest și rezervat, evitând implicarea activă în spațiul public

79 Un centru pentru victimele violenței a fost deschis în UTA Găgăuzia, cu suportul PNUD. Disponibil: <https://www.zdg.md/stiri/stiri-sociale/un-centru-pentru-victimele-violentei-a-fost-deschis-in-uta-gagauzia-cu-suportul-pnud/>

80 Poliția din Găgăuzia a aflat mai multe despre Convenția de la Istanbul. Disponibil: <https://civic.md/stiri/ong/67442-politia-din-gagauzia-a-aflat-mai-multe-despre-conventia-de-la-istanbul.html>

81 Studiul realizat de OSCE privind violența împotriva femeilor Bunăstarea și siguranța femeilor, p. 66. Disponibil: https://cdn.osce.org/sites/default/files/f/documents/e/f/425867_0.pdf.

sau contestarea autorității masculine. Deși unele proiecte și inițiative subliniază necesitatea integrării egalității de gen în educația timpurie, aceste demersuri nu sunt încă reflectate în politici publice coerente.

Absența unei abordări sistemice la nivel de politici locale constituie o vulnerabilitate majoră. În prezent, strategiile locale sunt, în mare parte, „oarbe la gen”, neglijând dimensiunea diferențiată a nevoilor femeilor și fetelor în domenii precum educația, sănătatea sau participarea politică. Această lacună contribuie la menținerea inegalităților și limitează dezvoltarea unor mecanisme instituționale care să sprijine participarea egală.

În ansamblu, participarea redusă a femeilor în viața publică din UTA Găgăuzia nu este rezultatul unei lipse de interes sau capacitate, ci al unui cumul de factori structurali, culturali și instituționali. Depășirea acestor bariere necesită o abordare integrată, care să combine reforme de politici publice, intervenții educaționale și sprijin pentru inițiativele societății civile, în vederea construirii unui cadru favorabil participării egale și consolidării coeziunii sociale.

Manifestări în contextul UTA Găgăuzia

Implicarea femeilor în procesele decizionale din UTA Găgăuzia rămâne limitată, fapt reflectat de reprezentarea redusă a acestora în funcțiile de conducere la nivel local și regional. Deși există disponibilitate pentru implicare, femeile se confruntă cu bariere culturale și structurale, precum prejudecățile sociale, sprijinul familial insuficient și accesul limitat la oportunități. Contribuția lor este recunoscută mai ales la nivel informal, însă este valorificată insuficient în plan instituțional.

Datele chestionarului realizat în cadrul proiectului (16 respondenți) evidențiază această discrepanță: 87,5% (14 respondenți) asociază femeile cu medierea și soluționarea problemelor comunitare, 31,3% (5 respondenți) cu construirea păcii, 18,8% (3 respondenți) cu prevenirea conflictelor și doar 6,3% (1 respondent) cu inițierea soluțiilor. Aceste rezultate sugerează existența unui „plafon invizibil”, care limitează asocierea femeilor cu leadershipul și rolurile strategice. Totodată, doar 25% dintre respondenți consideră că femeile sunt suficient implicate în procesele decizionale, majoritatea apreciind că participarea acestora este parțială sau insuficientă.

Principalele obstacole identificate sunt normele patriarhale (56,3%), sprijinul instituțional insuficient (50%) și lipsa informației și a instruirii (43,8%), la care se adaugă stereotipurile și salariile mici (câte 6,3%). Percepțiile respondenților indică, de asemenea, acces inegal la putere, nivel redus de conștientizare în unele instituții, implicarea limitată a mediului educațional și de afaceri, precum și bariere informale legate de lipsa sprijinului familial și teama de stigmatizare.

Răspunsurile deschise confirmă aceste constatări, evidențiind accesul limitat la poziții de decizie, sprijinul profesional insuficient și influența factorilor familiari și sociali asupra participării femeilor. Datele cantitative indică drept principale obstacole lipsa informației și a oportunităților de instruire (36,4%), normele patriarhale (27,3%), sprijinul instituțional insuficient (27,3%) și lipsa unui spațiu sigur de exprimare (9,1%). Aceste rezultate, confirmate și de versiunea în limba rusă a chestionarului (11 răspunsuri), arată că barierele sunt simultan culturale, instituționale și comunicaționale și necesită o abordare integrată care să combine educația, consolidarea instituțională și schimbarea normelor sociale.

Percepțiile asupra rolului femeilor în procesele de pace și securitate sunt ambivalente. Femeile sunt asociate cu empatia, responsabilitatea și coeziunea socială, însă aceste calități nu se traduc întotdeauna în recunoaștere instituțională sau acces la procesele decizionale. Persistă, în special în rândul bărbaților, tendința de a subestima competențele femeilor în domenii precum securitatea și leadershipul.

Societatea găgăuză se află într-o tranziție între modele tradiționale și tendințe moderne. Deși se observă o recunoaștere tot mai mare a importanței participării femeilor și o deschidere din partea unor lideri locali, inclusiv din Comrat și Ceadâr-Lunga, aceste premise de schimbare rămân limitate în lipsa unor mecanisme instituționale și măsuri concrete de incluziune. Astfel, persistă o discrepanță între potențialul recunoscut al femeilor și nivelul lor real de implicare în procesele decizionale. Un rol esențial în promovarea participării femeilor revine organizațiilor societății civile, care contribuie la crearea unor spații de dialog, la facilitarea interacțiunii comunitare și la consolidarea încrederii. Inițiativele locale inclusiv cele de mică amploare, precum platformele de discuții sau activitățile comunitare pot avea un impact semnificativ în stimularea implicării și în schimbarea percepțiilor. În acest proces, tinerii reprezintă un vector important de transformare, manifestând o deschidere mai mare către valorile egalității de gen și participării incluzive.

Direcții de intervenție și oportunități pentru reconstruirea încrederii

Cauze principale:

- persistența normelor sociale și educaționale care asociază femeia cu modestia, reținerea și rolurile non-decizionale;
- politici locale „oarbe la gen”, care nu reflectă nevoile diferențiate ale femeilor și fetelor;
- subreprezentarea femeilor în funcții de conducere și în structurile reprezentative locale și regionale;
- prejudecăți sociale, lipsa sprijinului familial și acces limitat la informații privind oportunitățile de participare;
- lipsa unor mecanisme instituționale concrete care să sprijine participarea egală;
- erodarea încrederii în ideea de lider-femeie, inclusiv pe fondul unor experiențe anterioare de reprezentare controversate;
- lipsa unor spații sigure de exprimare și teama de stigmatizare sau consecințe sociale;
- deficitul de informație și formare, precum și sprijinul instituțional insuficient;
- accesul inegal la putere și înțelegerea insuficientă a problemei în anumite instituții publice și private, așa cum reiese și din răspunsurile deschise la chestionar.

Actorii care pot contribui la soluționare: autoritățile publice locale și regionale, inclusiv structurile reprezentative din autonomie; instituțiile educaționale, prin integrarea egalității de gen în educația timpurie și civică; organizațiile societății civile, inclusiv forumurile și rețelele de femei; liderii locali și femeile aflate deja în poziții de autoritate sau vizibilitate publică; autoritățile centrale și partenerii care susțin participarea femeilor în guvernare și pace;

Măsurile recomandate / cum poate fi abordată:

- integrarea dimensiunii egalității de gen în politicile publice locale și în strategiile sectoriale;

- crearea unor mecanisme instituționale care să sprijine participarea egală a femeilor în procesele decizionale;
- dezvoltarea programelor de educație timpurie și civică care contestă stereotipurile și normalizează leadershipul feminin;
- extinderea oportunităților de informare, instruire și mentorat pentru femei;
- dezvoltarea unor spații sigure de exprimare și a unor platforme locale de dialog;
- creșterea vizibilității femeilor-lider și a exemplelor locale de participare reușită;
- sprijin pentru inițiativele societății civile care facilitează interacțiunea comunitară și participarea femeilor;
- combinarea reformelor instituționale cu schimbarea normelor sociale și consolidarea încrederii;
- utilizarea datelor din chestionare pentru a adapta intervențiile la barierele percepute de comunitate: norme patriarhale, deficit de informație, sprijin instituțional insuficient și lipsa unor platforme sigure de exprimare.

Oportunități și lecții învățate:

- există inițiative și exemple care demonstrează potențialul de mobilizare și solidaritate feminină. Forumurile și rețelele de femei au evidențiat capacitatea acestora de a acționa colectiv și de a depăși limitele locale, sugerând existența unui capital social feminin insuficient valorificat. Cu toate acestea, aceste inițiative rămân sporadice și nu sunt încă susținute de mecanisme instituționale solide;
- discursul unor lideri locali și inițiativele de dialog comunitar arată că există premise pentru schimbare, chiar dacă acestea nu sunt încă transformate în politici și mecanisme stabile⁸²;
- recunoașterea ridicată a rolului femeilor în mediere și soluționarea problemelor comunitare (87,5%) arată că baza socială pentru legitimitate există, dar trebuie extinsă dincolo de rolurile informale către roluri strategice și instituționale;

82 CMI – Martti Ahtisaari Peace Foundation, Gagauzia: CMI strengthens women's role in peacebuilding and local dialogue Disponibil: <https://cmi.fi/2026/01/14/gagauzia-cmi-strengthens-womens-role-in-peacebuilding-and-local-dialogue/>

- rezultatele chestionarelor arată clar că intervențiile trebuie să fie integrate: informație și instruire, schimbarea normelor sociale, sprijin instituțional și crearea de spații sigure de exprimare;
- faptul că doar 25% dintre respondenți consideră că femeile sunt suficient implicate confirmă nevoia unor mecanisme concrete și vizibile de participare;
- răspunsurile deschise despre sprijinul instituțional insuficient indică faptul că soluțiile trebuie să includă nu doar politici publice, ci și lucru cu instituțiile educaționale, mediul de afaceri, colegii și familiile.

Exemplele de succes din Republica Moldova arată că subreprezentarea femeilor în procesele de decizie poate fi abordată prin formare, mentorat, rețele de sprijin și mecanisme locale de guvernare sensibilă la gen. Programele implementate demonstrează că participarea femeilor crește atunci când autoritățile locale primesc sprijin pentru a integra dimensiunea de gen în procesele de guvernare⁸³. În același timp, campania „WHY ME?” susținută de PNUD și CALM arată că femeile pot fi încurajate să intre în politică și în procesele decizionale atunci când beneficiază de vizibilitate, instruire și sprijin. Pentru UTA Găgăuzia, este relevant și exemplul inițiativelor de dialog local susținute de CMI – Fundația pentru Pace Martti Ahtisaari, care confirmă că participarea femeilor poate fi consolidată și în contexte sensibile, dacă sunt create spații reale de implicare și legitimare a leadershipului feminin.

Rezultat urmărit: *Creșterea participării reale și legitime a femeilor în procesele de decizie la nivel local și regional, prin reducerea barierelor structurale, culturale și instituționale și prin transformarea potențialului recunoscut al femeilor în influență publică efectivă.*

Obiectiv de comunicare strategică: *Creșterea acceptării sociale și instituționale a participării femeilor în procesele de decizie la nivel local și regional, prin promovarea unor modele feminine de leadership, a beneficiilor reprezentării echilibrate și a mesajului că implicarea femeilor contribuie la guvernare mai incluzivă, mai legitimă și mai eficientă.*

83 Women's Local Leadership Drives Gender-Responsive Governance in 22 Moldovan Communities. Disponibil: <https://moldova.un.org/en/299356-womens-local-leadership-drives-gender-responsive-governance-22-moldovan-communities>

CONCLUZII FINALE

Promovarea Agendei *Femeile, Pacea și Securitatea* în UTA Găgăuzia are loc într-un context marcat de vulnerabilități socio-economice, presiuni geopolitice, fragmentare informațională și încredere redusă în instituții, factori care influențează participarea femeilor și capacitatea comunităților de a răspunde incluziv. Studiul arată că Agenda FPS are relevanță locală tocmai pentru că poate traduce securitatea dintr-un concept abstract într-un cadru de securitate umană, coeziune socială și reziliență comunitară.

- În Găgăuzia **există deja un potențial local real pentru localizarea Agendei FPS**, exprimat prin prezența femeilor active în antreprenoriat, administrație locală, educație, asistență socială, media, și inițiative civice. Totodată, studiul evidențiază prezența unor organizații locale și lideri comunitari credibili care acoperă domenii precum sprijinul social, consultarea locală, educația civică, consilierea, cooperarea și crearea unor spații de discuție. Cu toate acestea, **acest capital uman și instituțional rămâne insuficient valorificat**, deoarece nu este încă transformat într-o rețea stabilă de leadership feminin, influență publică și participare sistemică a femeilor la procesele de luare a deciziilor în domeniul păcii, securității și dezvoltării comunitare.
- Această concluzie are implicații directe asupra calității politicilor publice și asupra eficienței localizării Agendei FPS. În absența unei participări semnificative a femeilor, procesele decizionale tind să reflecte o înțelegere îngustă a securității, centrată mai ales pe dimensiuni instituționale sau tradiționale și insuficient conectată la realitățile cotidiene ale comunității. Astfel, probleme precum securitatea economică, violența domestică, accesul la servicii, siguranța copiilor, coeziunea comunitară și vulnerabilitatea informațională riscă să rămână subreprezentate în agenda locală. În consecință, **politicile elaborate fără integrarea perspectivelor de gen sau abordării incluzive pot deveni parțiale, reactive și mai puțin**

capabile să răspundă la diferite nevoi de securitate și să consolideze reziliența comunitară.

- **O altă concluzie privește persistența barierelor culturale și normative.** Studiul arată că participarea femeilor este afectată de stereotipuri patriarhale, de legitimitatea incompletă a leadershipului feminin și de menținerea unor reprezentări tradiționale care acceptă femeile preponderent în roluri de sprijin, îngrijire, comunicare și mediere socială, dar le recunosc mai greu ca actori strategici ai deciziei, conducerii și influenței publice.
- În același timp, studiul a evidențiat că modelul patriarhal al Găgăuziei se află într-o etapă de transformare parțială și contradictorie. Alegerea femeilor în funcția de Bașcan demonstrează o deschidere semnificativă a societății față de leadershipul feminin la nivel executiv, însă reprezentarea redusă a femeilor în Adunarea Populară și în alte structuri politice confirmă persistența unor bariere culturale, instituționale și electorale. Astfel, **patriarhalitatea nu mai poate fi interpretată ca o explicație absolută pentru comportamentul politic al alegătorilor**, dar continuă să influențeze accesul femeilor la putere, mai ales în instituțiile competitive.
- O concluzie importantă este că **localizarea Agendei FPS în UTA Găgăuzia este condiționată de modul în care aceasta este înțeleasă și comunicată la nivel comunitar.** Studiul arată că populația asociază securitatea mai ales cu probleme economice, sociale și cotidiene, iar profilul informațional al regiunii este dominat de surse locale, regionale și informale. Din acest motiv, relevanța Agendei FPS crește atunci când este conectată cu noțiuni precum „pace”, „coeziune socială”, „siguranță comunitară”, „prevenirea violenței”, „protecția copiilor”, „acces la servicii” și „sprijin pentru familie”, care reflectă mai direct experiențele și preocupările cotidiene ale comunității.
- **Cooperarea dintre autoritățile centrale, autoritățile locale și societatea civilă este insuficient de consolidată.** Studiul arată că principalele dificultăți apar la nivelul comunicării, coordonării și încrederii reciproce, ceea ce limitează transformarea Agendei FPS dintr-un cadru normativ într-un mecanism practic de acțiune locală. Analiza evidențiază lipsa conștientizării necesității unui dialog constructiv între Chișinău și Comrat,

societatea civilă și primăriile, instituțiile educaționale, mass-media locală și actorii culturali privind valorificarea Agendei FPS. În același timp, exemplele de colaborare dintre unele organizații locale și APL arată că, acolo unde există deschidere, încredere și comunicare constantă, pot fi create mecanisme funcționale de consultare, participare și mobilizare comunitară.

- **Vulnerabilitatea informațională constituie o barieră majoră în implementarea Agendei FPS.** Studiul evidențiază că spațiul informațional din UTA Găgăuzia este dominat de surse regionale și informale, iar dezinformarea, influența unor canale locale politizate și dependența de surse externe în limba rusă afectează percepțiile publice. În acest context, promovarea Agendei FPS depinde de existența unor alternative informaționale credibile, accesibile lingvistic și adaptate canalelor utilizate de publicului local.
- Rezultatele studiului stabilesc că **violența domestică și insecuritatea cotidiană rămân teme centrale pentru securitatea umană în regiune.** Studiul plasează violența domestică la intersecția normelor patriarhale, a culturii tăcerii și mecanisme insuficient consolidate de prevenire și protecție. Deși problema este cunoscută, aceasta rămâne insuficient abordată, iar serviciile, mecanismele de raportare, suportul psihologic și coordonarea instituțională rămân limitate. Această situație confirmă că relevanța Agendei FPS la nivel local crește atunci când este conectată direct la protecția femeilor și copiilor, prevenirea violenței și capacitatea comunității de a răspunde la situații de risc.
- **Proiecte pentru femei sunt tot mai prezente, dar rămân fragmentate și dependente de sprijin extern.** Analiza locală arată că în ultimii ani s-a format un portofoliu relevant de inițiative dedicate femeilor, care acoperă sprijinul economic, prevenirea violenței, leadershipul, participarea civică și dialogul comunitar. Cu toate acestea, inițiativele respective nu sunt încă integrate într-un mecanism local durabil, capabil să asigure continuitate, coordonare și impact pe termen lung. În plus, la nivel regional lipsesc centre stabile pentru femei, platforme funcționale de cooperare, programe de mentorat și o infrastructură locală de suport care să asigure continuitatea intervențiilor după finalizarea proiectelor.

- O concluzie importantă este că **reziliența locală în UTA Găgăuzia poate fi construită și consolidată prin valorificarea formelor existente de solidaritate și participare comunitară**. Deși nivelul general de încredere rămâne scăzut, în comunități există practici informale de mobilizare, precum grupuri locale de comunicare, activități în biblioteci și case de cultură, inițiative educaționale, discuții comunitare și invitarea la discuții tematice a unor persoane respectate (atât femei, cât și bărbați) la nivel local. Aceste exemple confirmă că implicarea comunitară devine posibilă atunci când pornește de la relații de încredere, teme apropiate de viața cotidiană și spații locale credibile, care pot fi valorificate pentru promovarea Agendei FPS și consolidarea coeziunii sociale.

Astfel, implementarea Agendei FPS în UTA Găgăuzia nu poate fi redusă la promovarea participării femeilor ca obiectiv sectorial, ci trebuie înțeleasă ca un proces mai larg de consolidare a încrederii, coeziunii sociale și securității umane la nivel local. Rezultatele studiului arată că există resurse comunitare, femei active, organizații locale și exemple de cooperare care pot susține această agendă, însă impactul lor rămâne limitat în absența unor mecanisme stabile de coordonare, comunicare și participare. Prin urmare, valoarea Agendei FPS în Găgăuzia constă în capacitatea ei de a conecta actorii locali, de a transforma contribuțiile informale ale femeilor în influență publică și de a integra nevoile cotidiene de securitate ale comunității în procesele de decizie.

RECOMANDĂRI

Recomandări generale:

- **Identificarea modului în care Agenda FPS poate fi integrată în sistemul instituțional și decizional al administrației publice din UTA Găgăuzia**, inclusiv prin stabilirea responsabilităților autorităților regionale și locale, a punctelor de coordonare și a mecanismelor prin care perspectiva femeilor poate fi inclusă în procesele de pace și securitate.
- Promovarea femeilor în procesele de luare a deciziilor trebuie să depășească logica exemplurilor individuale și să urmărească **instituționalizarea participării femeilor la toate nivelurile administrației publice**. Măsurile de sprijin trebuie să vizeze atât schimbarea percepțiilor, cât și împuternicirea practică a femeilor, inclusiv prin instruiți pentru potențialele candidaturi, acces echitabil la resurse de campanie, angajamente ale partidelor de a promova femeile pe poziții eligibile, dar și monitorizarea reprezentării femeilor în instituțiile APL.
- **Dezvoltarea unui program integrat de formare și mentorat pentru femei, destinat administrației locale, organizațiilor civice, educației, mass-media și comunităților**. Programul ar trebui să combine leadershipul, advocacy, comunicarea publică, înțelegerea proceselor decizionale, managementul inițiativelor locale și cunoașterea Agendei FPS.
- **Adoptarea unei comunicări strategice adaptate cultural și lingvistic, care să prezinte Agenda FPS prin termeni și teme ancorate în viața cotidiană a comunității**. Mesajele trebuie formulate în limbile relevante pentru publicul local, distribuite prin canale apropiate comunității și susținute de mesageri credibili, precum profesori, medici, jurnaliști locali, activiste, bibliotecari, lideri comunitari și voluntari.
- **Consolidarea parteneriatelor cu mass-media locală și regională pentru promovarea Agendei FPS** prin istorii reale despre femei implicate în leadership, mediere, cultură, educație, sănătate, poliție, antreprenoriat

și activitate civică. Vocile locale și exemplele apropiate comunității pot avea un impact mai mare decât mesajele standardizate sau strict instituționale.

- **Sprijinirea societății civile locale prin mecanisme de dezvoltare organizațională și micro-granturi**, pentru a transforma organizațiile existente în actori mai influenți în documentare, consultare, monitorizare și mobilizare comunitară. În regiune capacitățile locale diferă semnificativ de la o localitate la alta. De aceea, sprijinul acordat trebuie să fie etapizat, adaptat contextului local și orientat spre valorificarea infrastructurii comunitare deja existente.
- **Elaborarea unei cartografieri periodice a actorilor și resurselor locale relevante pentru Agenda FPS:** *femei-lider, ONG-uri, jurnaliști, instituții culturale, biblioteci, consilii de tineret, profesioniști locali, grupuri de inițiativă și parteneri instituționali*. Aceasta ar susține cooperarea, vizibilitatea reciprocă și utilizarea mai eficientă a resurselor deja existente în regiune.

Recomandări pe categorii de actori:

Pentru autoritățile publice centrale:

- Agenda FPS poate fi utilizată ca un cadru practic de cooperare între APC și APL, dacă este ancorată în probleme concrete ale comunității, precum siguranța cotidiană, prevenirea violenței, protecția femeilor și copiilor, coeziunea socială și răspunsul la crize. În acest sens, autoritățile centrale ar trebui să asigure consultări regulate cu autoritățile locale, organizațiile societății civile și alți actori comunitari, pentru ca prioritățile naționale să fie adaptate realităților și nevoilor din UTA Găgăuzia.

Pentru autoritățile publice locale din UTA Găgăuzia:

- *Ca acțiune imediată*, cu posibilitatea transformării într-o practică periodică, se propune dezvoltarea unor spații sigure, formale și informale, pentru dialogul femeilor cu autoritățile locale și factorii de decizie. Acestea pot include întâlniri de tip „discuții la ceai” cu reprezentanții autorităților, discuții tematice sau alte activități organizate în centre comunitare pentru femei și tineri. Aceste spații pot facilita exprimarea liberă

asupra unor probleme sensibile și pot ajuta autoritățile să înțeleagă mai bine nevoile și vulnerabilitățile comunității.

- *Pe termen mediu*, se recomandă elaborarea și pilotarea unui cadru local de implementare a Agendei FPS în UTA Găgăuzia, sub forma unei foi de parcurs sau a unei strategii locale, corelate cu Programul național de implementare a RCSONU 1325 și adaptate la nevoile locale și specificul regional. Acest cadru ar trebui să stabilească mecanisme clare de coordonare și cooperare între actorii relevanți, inclusiv APL, instituțiile regionale, APC, societatea civilă etc.
- *Pe termen lung*, se recomandă crearea unor instrumente permanente de consultare între primării, grupuri de femei, organizații civice, instituții educaționale și lideri comunitari. În acest sens, primăriile pot deveni puncte-cheie pentru informare, dialog și conectarea serviciilor locale cu nevoile reale ale femeilor, tinerilor și familiilor.

Pentru societatea civilă, instituții educaționale, centre de cultură tineret:

- *Promovarea inițiativelor de elaborare a unei foi de parcurs locale privind implementarea Agendei FPS în UTA Găgăuzia*, prin consultări comunitare, identificarea priorităților locale și implicarea femeilor, tinerilor și liderilor comunitari.
- *Dezvoltarea unei rețele locale FPS a organizațiilor și grupurilor de inițiativă din Găgăuzia*, pentru conectarea proiectelor existente, reducerea fragmentării și consolidarea cooperării între actorii de inițiativă care promovează rolul femeilor în procesele de pace și securitate.
- *Integrarea educației civice, egalității de gen, alfabetizării media și culturii păcii în activitățile școlare, extrașcolare și comunitare*. Școlile, universitatea, bibliotecile, casele de cultură și centrele de tineret pot deveni spații de dialog și formare prin activități interactive, cluburi tematice, școli de vară, dezbateri și proiecte intergeneraționale.

Pentru instituțiile responsabile de protecție și răspuns la violență:

- *Consolidarea mecanismelor locale de prevenire și intervenție în cazurile de violență domestică*, prin cooperare între poliție, asistență socială, sistemul medical, școli, ONG-uri specializate și mass-media.

- *Stabilirea unor proceduri clare de sesizare și referire în cazurile de violență domestică* prin informare accesibilă despre drepturi și servicii, sprijin psihologic și juridic, ghiduri practice pentru femeile aflate în risc și campanii publice privind violența ca problemă de securitate umană.
- *Organizarea unor activități de prevenire cu bărbați, tineri și familii*, pentru reducerea toleranței față de violență și depășirea percepției că abuzul este o problemă privată.

Pentru partenerii de dezvoltare:

- *Susținerea inițiativelor privind dezvoltarea unei agende de cercetare și monitorizare locală*, cu colectare periodică de date despre participarea femeilor, percepțiile asupra păcii și securității, violența de gen, consumul informațional, barierele de cooperare și nivelul de încredere. Aceste date pot contribui la fundamentarea intervențiilor, monitorizarea progresului și adaptarea sprijinului oferit la realitățile din UTA Găgăuzia.
- *Alături de proiecte punctuale de inițiat programe de lungă durată, cu mentorat și sprijin post-proiect*. Pentru ca rezultatele să fie sustenabile, inițiativele pentru femei ar putea să includă alături de instruiri și granturi, acompaniere pe termen lung: mentorat pentru femeile antreprenoare, rețele de sprijin pentru femeile-lider, consiliere juridică și psihologică continuă, cooperare cu APL și campanii publice de schimbare a normelor sociale, asigurând astfel ownershipul local.
- *Susținerea parteneriatelor regionale și schimburile de experiență cu alte localități* care au implementat inițiative similare, pentru a facilita transferul de bune practici, învățarea reciprocă și consolidarea unor modele durabile de intervenție.

SURSE BIBLIOGRAFICE

1. Facts and figures: Women, peace, and security. Disponibil: <https://www.unwomen.org/en/articles/facts-and-figures/facts-and-figures-women-peace-and-security>
2. UNSCR 1325 revisited: what avenues for progress on Women, Peace and Security. Disponibil: <https://odi.org/en/insights/unsr-1325-revisited-what-avenues-for-progress-women-peace-security-25-years-on/>
3. What is Women, Peace and Security? Disponibil: <https://www.gaps-uk.org/about/women-peace-and-security>
4. Women, Peace and Security at 25: Assessing Implementation through Gender Perspectives in Peace Agreements. Disponibil: <https://peacerep.org/2025/07/24/women-peace-and-security-at-25/>
5. Women, Peace, and Security. Disponibil: <https://www.inclusivepeace.org/the-me-posts/women-peace-and-security/>
6. Women's Participation in Peace Processes. <https://www.cfr.org/womens-participation-in-peace-processes/index.html>
7. Быть или не быть: История участия женщин на выборах в Народное собрание Гагаузии. <https://nokta.md/byt-ili-ne-byt-istoriya-uchastiya-zhen-shhin-na-vyborah-v-narodnoe-sobranie-gagauzii>
8. Выборы 2021 года в Народное Собрание Гагаузии. Disponibil: <https://alegeri.md/images/6/6a/Alegeri-adunarea-populara-gagauzia-2021-ru.pdf>
9. Окончательные результаты Переписи населения и жилищ 2024 года: географическое распределение населения. Disponibil: https://statistica.gov.md/ru/okoncatelnye-rezultaty-perepisi-naseleniya-i-zilishh-2024-goda-geografeskoe-ra-10121_61877.html

Materiale elaborate de către Platforma pentru Inițiative de Securitate și Apărare în domeniul Agendei Femeile Pacea și Securitatea

Note analitice:

10. Mârzac Elena. Valorificarea Agendei Femeile, Pacea și Securitatea în procesul de aderare la Uniunea Europeană a Republicii Moldova. Disponibil: https://pisa.md/wp-content/uploads/2025/05/POLICY-BRIEF_PISA-4.pdf
11. Bordeaunu Iuliana, Mârzac Elena. Mediul informațional în contextul promovării Agendei Femeile, Pacea și Securitatea. Disponibil: <https://pisa.md/wp-content/uploads/2024/10/Diagnosticarea-mediului-informational-6.pdf>
12. Mârzac Elena și contribuții de la Cristina Lesnic, Victoria Roșă, Sanda Sandu, Olesea Simion. Concepție de comunicare strategic privind promovarea politicilor Agendei Femeile, Pacea și Securitatea. Disponibil: <https://pisa.md/wp-content/uploads/2024/03/STRATCOM-2.pdf>
13. Sandu Sanda. Perspectiva drepturilor omului asupra platformelor Tech. Studiu de caz: violența online bazată pe gen în Moldova, Ucraina și Georgia. Disponibil: https://pisa.md/wp-content/uploads/2024/02/Nota-analitica_-Perspectiva-drepturilor-omului-asupra-paltformelor-tech.-Studiu-de-caz-Violenta-online-bazata-pe-gen-in-Moldova-Ucraina-si-Georgia.pdf
14. Albu Natalia, Elena Mârzac. Agenda Femeile, Pacea și Securitatea: linii directorii pentru implementarea eficientă, Disponibil: https://pisa.md/wp-content/uploads/2024/01/NOTA-ANALITICA-AGENDA-FEMEILE-PACEA-SI-SECURITATEA-Linii-directorii-pentru-implementarea-eficienta_2024-1.pdf
15. Albu Natalia. Notă de sinteză. Agenda Femeile, Pacea și Securitatea. Disponibil: https://pisa.md/wp-content/uploads/2024/01/Nota-informativa_AGENDA-FEMEILE-PACEA-SI-SECURITATE.pdf

Studii:

16. Femei care inspiră: istorii de impact. Disponibil: <https://pisa.md/wp-content/uploads/2025/06/Revista-istorii-de-impact-1.pdf>
17. Вдохновляющие женщины: истории успеха. Disponibil: <https://pisa.md/wp-content/uploads/2025/07/%D0%98%D0%A1%D0%A2%D0%9E%D0%A0%D0%98%D0%98-%D0%A3%D0%A1%D0%9F%D0%95%D0%A5%D0%90-1.pdf>

18. Mârzac Elena. Percepțiile și atitudinile privind rolul femeilor în procesele de pace și securitate în Republica Moldova. Disponibil: https://pisa.md/wp-content/uploads/2025/04/Studiu_Perceptiile-si-atitudinile-privind-rolul-femeilor-in-procesele-de-pace-si-securitate-in-Republica-Moldova.pdf
19. Raport de monitorizare pentru anii 2023 - 2024 al programului național de implementare a rezoluției 1325 a consiliului de securitate al ONU privind Femeile, Pacea și Securitatea pentru anii 2023-2027. Disponibil: <https://pisa.md/wp-content/uploads/2025/01/RAPORT-DE-MONITORIZARE-PENTRU-ANII-2023-2024-AL-PROGRAMULUI-NATIONAL-DE-IMPLEMENTARE-A-REZOLUTIEI-1325-A-CONSILIULUI-DE-SECURITATE-AL-ONU-PRIVIND-FEMEILE-PACEA-SI-SECURITATEA-PENTRU-ANII-2023-1-1.pdf>
20. Monitoring Report of the National Implementation Programme of the UN Security Council Resolution 1325 on Women, Peace and Security for the years 2023-2027. Disponibil: <https://pisa.md/wp-content/uploads/2025/01/MONITORING-REPORT-OF-THE-NATIONAL-IMPLEMENTATION-PROGRAMME-OF-THE-UN-SECURITY-COUNCIL-RESOLUTION-1325-ON-WOMEN-PEACE-AND-SECURITY-FOR-THE-YEARS-2023-2027-1.pdf>
21. Plan de comunicare strategică privind Agenda Femeile, Pacea și Securitatea. Disponibil: https://pisa.md/wp-content/uploads/2025/01/PLAN-de-comunicare-strategica_1-merged.pdf
22. Compendiu: academia de securitate, ediția: Securitatea umană & Femeile, Pacea și Securitatea. Disponibil: <https://pisa.md/wp-content/uploads/2024/03/COMPENDIU-ACADEMIA-DE-SECURITATE.pdf>

Infografice:

23. Localizarea Agendei Femeile, Pacea și Securitatea (I). Disponibil: <https://pisa.md/noutati/3493-infografic-localizarea-agendei-femeile-pacea-si-securitatea-ii/>
24. Localizarea Agendei Femeile, Pacea și Securitatea (II). Disponibil: <https://pisa.md/noutati/3489-infografic-localizarea-agendei-femeile-pacea-si-securitatea-i/>
25. Роль гражданского общества в реализации повестки дня о женщинах, мире и безопасности. Disponibil: <https://pisa.md/infografic/2274>
26. Rolul societății civile în implementarea Agendei Femeile, Pacea și Securitatea. Disponibil: <https://pisa.md/noutati/2256-infografic-rolul-societatii-civile-in-implementarea-agendei-femeile-pacea-si-securitatea/>

27. Сектор обороны и гендерное равенство. Disponibil: <https://pisa.md/infografic/2270>
28. Sectorul de apărare și egalitate de gen - <https://pisa.md/noutati/2251-infografic-sectorul-de-aparare-si-egalitate-de-gen/>
29. Повестка дня «Женщины, мир и безопасность» и эффективное управление сектором безопасности и обороны. Disponibil: <https://pisa.md/infografic/2265>
30. Agenda Femeile, Pacea și Securitatea și buna guvernare a sectorului de securitate și apărare. Disponibil: <https://pisa.md/noutati/2170-infografic-agenda-femeile-pacea-si-securitatea-si-buna-guvernare-a-sectorului-de-securitate-si-aparare/>
31. Роль женщин в процессах мира и безопасности. Disponibil: <https://pisa.md/infografic/2279>
32. Rolul femeilor în procesele de pace și securitate. Disponibil: <https://pisa.md/noutati/2162-infografic-rolul-femeilor-in-procesele-de-pace-si-securitate/>
33. Ce instrumente privind protejarea femeilor și fetelor în situația de pace cuprinde Agenda Femeile, Pacea și Securitatea? Disponibil: <https://pisa.md/noutati/2174-infografic-ce-instrumente-%f0%9d%97%96%f0%9d%97%b2-%f0%9d%97%b6%f0%9d%97%bb%f0%9d%98%80%f0%9d%98%81%f0%9d%97%bf%f0%9d%98%82%f0%9d%97%ba%f0%9d%97%b2%f0%9d%97%bb%f0%9d%98%81%f0%9d%97%b2%f0%9d%97%b9/>
34. Ce este Rezoluția 1325? Disponibil: <https://pisa.md/noutati/2178-infografic-ce-este-rezolutia-1325/>
35. Declarația de la Beijing și Platforma de acțiune de la Beijing. Disponibil: <https://pisa.md/noutati/2181-infografic-declaratia-de-la-beijing-si-platforma-de-actiune-de-la-beijing/>

Vox Populi

36. Care credeți că este rolul femeilor în sectorul de apărare și securitate? Disponibil: <https://pisa.md/noutati/3164-vox-populi-care-credeti-ca-este-rolul-femeilor-in-sectorul-de-aparare-si-securitate/>
37. Video explicative. Importanța Agendei Femeile, Pacea și Securitatea. Disponibil: <https://pisa.md/noutati/3114-video-explicativ-importanta-agendei-femeile-pacea-si-securitatea>

ANEXE

ANEXA 1.

SEMNIFICAȚIA CONCEPTULUI SECURITATEA INCLUZIVĂ

O abordare incluzivă a securității recunoaște riscurile cu care se pot confrunta persoanele cu profiluri diverse și le oferă în mod activ orientarea și sprijinul de care au nevoie pentru a putea participa pe deplin și a se simți protejate.

Securitatea incluzivă reprezintă o abordare centrată pe oameni, care integrează dimensiunea securității umane, egalitatea de gen și participarea activă a tuturor grupurilor sociale – în special a femeilor – în procesele de prevenire a conflictelor, gestionare a crizelor și consolidare a păcii.

În cadrul acestui studiu, *securitatea incluzivă* pornește de la premisa că *securitatea statului și securitatea indivizilor* sunt interdependente și că o pace durabilă nu poate fi realizată fără includerea celor tradițional excluși din procesele decizionale. Inspirată din perspectiva teoria feministă a relațiilor internaționale, aceasta contestă modelele tradiționale, dominate de abordări militarizate și androcentrice, și promovează participarea egală, reprezentarea și protecția tuturor cetățenilor.

Conceptul presupune:

- recunoașterea femeilor nu doar ca grup vulnerabil, ci ca actori activi și agenți ai schimbării în domeniul securității;
- integrarea perspectivei de gen în toate politicile și instituțiile de securitate;
- colaborarea dintre instituțiile statului și societatea civilă pentru soluții mai eficiente și sustenabile;
- promovarea dialogului, consensului și reconcilierii ca elemente esențiale ale securității.

Securitatea incluzivă este un cadru operațional esențial pentru implementarea Agendei FPS la nivel local, contribuind la reducerea inegalităților și la consolidarea rezilienței comunităților. Respectiv, aceasta se regăsește pe agenda locală atunci când problemele comunității sunt abordate nu doar prin prisma ordinii publice sau a reacției instituționale, ci prin perspectiva siguranței cotidiene a oamenilor, a participării și a protecției grupurilor aflate în situații de vulnerabilitate.

Aplicată la nivel local, securitatea incluzivă presupune ca autoritățile publice locale să consulte comunitatea înainte de adoptarea deciziilor, să colaboreze cu organizațiile societății civile, să creeze spații sigure de dialog și să integreze perspectiva femeilor în politicile privind dezvoltarea locală, prevenirea crizelor și protecția comunitară. Un exemplu relevant îl constituie planificarea proiectelor de infrastructură și amenajare a spațiilor publice, care trebuie să țină cont de nevoile de siguranță, accesibilitate și protecție ale diferitelor grupuri din comunitate. În acest fel, Agenda FPS nu rămâne doar un cadru normativ, ci devine un instrument practic pentru identificarea riscurilor reale, pentru formularea unor răspunsuri adaptate și pentru consolidarea încrederii între cetățeni și instituții.

CORELAȚIA DINTRE DEZVOLTAREA UMANĂ, SECURITATE ȘI EGALITATEA DE GEN

Figura 2 evidențiază faptul că percepția securității este strâns legată de nivelul dezvoltării umane. În statele cu nivel scăzut și mediu al Indicatorilor Dezvoltării Umane, ponderea persoanelor care se simt moderat sau foarte nesigure este considerabil mai mare, în timp ce în țările cu nivel ridicat și foarte ridicat al HDI, crește proporția celor care se declară în siguranță. Această tendință confirmă că securitatea nu poate fi analizată doar prin prisma apărării sau a dimensiunii militare, ci trebuie înțeleasă ca rezultat al unor factori sociali, economici, instituționali și comunitari. Exemplele internaționale susțin această abordare. În Columbia, participarea organizațiilor de femei în procesul de pace a favorizat includerea unor prevederi privind justiția de gen, drepturile victimelor și reintegrarea socială, consolidând legitimitatea acordului. În Suedia, politica externă feministă a arătat că integrarea perspectivei de gen în diplomatie și securitate poate sprijini cooperarea internațională și prevenirea conflictelor. În contextul războiului din Ucraina, în Republica Moldova, răspunsul la criza refugiaților a demonstrat rolul femeilor, al organizațiilor societății civile și al serviciilor locale în sprijinirea persoanelor vulnerabile, facilitarea accesului la servicii și menținerea coeziunii comunitare. Această experiență confirmă relevanța Agendei FPS ca instrument de securitate umană, protecție și reziliență locală.

Figura 2. Percepțiile insecurității umane sunt răspândite la nivel mondial

Sursa: PNUD, *New Threats to Human Security in the Anthropocene: Demanding Greater Solidarity*, 2022, Figure 1, based on World Values Survey, waves 6 and 7.

PACE, INCLUZIUNE ȘI FRAGILITATE: INDICATORI COMPARATIVI AI SECURITĂȚII UMANE

Anexa 3 evidențiază o corelație structurală importantă între trei dimensiuni: **nivelul de pace**, măsurat prin Global Peace Index, **incluziunea** și **egalitatea de gen în procesele de pace și securitate**, reflectate în Women, Peace and Security Index, și **fragilitatea statelor**, evaluată prin Fragile States Index. În acest cadru, se evidențiază interdependența dintre dezvoltarea umană și securitatea umană sunt interdependente, iar un indice al securității umane poate stabili în ce măsură nivelul de trai, accesul la servicii, protecția drepturilor, egalitatea de gen și încrederea în instituții influențează percepția oamenilor asupra siguranței și capacitatea societăților de a răspunde la crize.

Analiza comparativă evidențiază câteva constatări relevante:

- *Statele cu performanțe ridicate în FPS și pace* (Danemarca, Islanda, Norvegia, Suedia) sunt și cele mai puțin fragile, ocupând poziții inferioare în clasamentele de fragilitate. Acest lucru sugerează o relație directă între incluziune, egalitate de gen și stabilitate instituțională.
- *Indicele FPS*, structurat pe dimensiuni precum incluziunea, justiția și securitatea, arată că participarea femeilor, accesul la resurse și protecția drepturilor contribuie la creșterea rezilienței societale. Cu cât femeile sunt mai integrate în viața economică, politică și socială, cu atât societatea este mai capabilă să gestioneze riscurile de securitate.
- *Fragilitatea statelor* este strâns legată de percepția insecurității și de nivelul scăzut al încrederii în instituții. Statele fragile sunt caracterizate de instituții slabe, polarizare socială și vulnerabilități multiple, care amplifică riscurile de conflict.
- *Dimensiunea securității umane* (ilustrată prin percepțiile populației privind siguranța) arată că în țările cu dezvoltare scăzută sau medie, majoritatea populației se simte nesigură, ceea ce confirmă că securitatea nu este doar militară, ci profund legată de condițiile socio-economice și de guvernare.

În cazul Republicii Moldova, poziționările intermediare în aceste clasamente reflectă un profil de *securitate hibridă*, caracterizat de vulnerabilități economice, instituționale și informaționale, confirmate și de analiza mediului de securitate (criză energetică, război în vecinătate, dezinformare de gen).

Anexa 2 și Figura 3 evidențiază că statele cu niveluri ridicate de pace și performanțe bune în domeniul Femeile, Pacea și Securitatea tind să înregistreze și un grad mai redus de fragilitate. Această corelație sugerează că stabilitatea nu depinde doar de absența conflictului, ci și de calitatea guvernării, nivelul de încredere socială, protecția drepturilor și participarea incluzivă a femeilor în viața publică. Prin raportare la acești indicatori, securitatea umană apare ca rezultat al interacțiunii dintre instituții funcționale, coeziune socială, egalitate de gen și capacitatea statului de a răspunde la vulnerabilitățile populației.

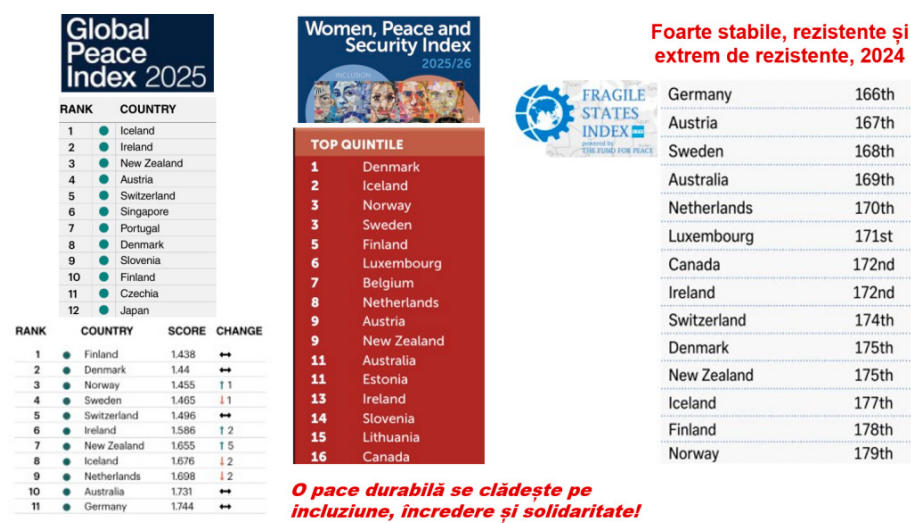
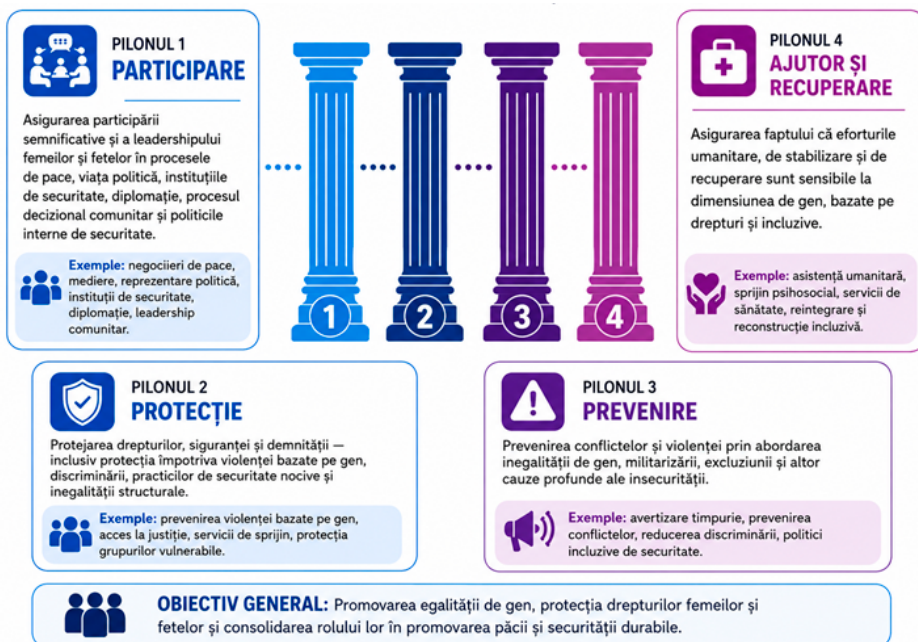

Figura 3. Țări de top după indicatorii păcii, incluziunii și sustenabilității reziliente

Sursa: Global Peace Index, <https://www.economicsandpeace.org/global-peace-index/>; Women Peace and Security Index, <https://giwps.georgetown.edu/the-index/>; Fragile States Index 2024. Annual Report – A Word Adrift, <https://fragilestatesindex.org>

PATRU PILONI AI RCSONU 1325 PRIVIND FEMEILE, PACEA ȘI SECURITATEA

PROBLEME DE SECURITATE IDENTIFICATE DE PARTICIPANTE ÎN CADRUL EXERCIȚIILOR DE GRUP DESFĂȘURATE PE PARCURSUL TRAININGULUI

În cadrul exercițiilor de grup, participantele au identificat o serie de probleme de securitate care afectează în mod direct comunitățile și grupurile vulnerabile. S-a evidențiat faptul că, în situații de criză, riscurile existente se amplifică, iar femeile și copiii pot fi expuși unor forme suplimentare de insecuritate, inclusiv violență, lipsă de protecție, acces limitat la servicii și vulnerabilitate informațională.

Grup analizat	Probleme de securitate identificate
Băieți	Exploatarea muncii copiilor; acces limitat la servicii medicale; risc de analfabetism sau educație necalitativă; lipsa modelului patern; consum de droguri și alcool; jocuri de noroc; conflicte cu prietenii sau persoane necunoscute; influența cercului de prieteni; calamități naturale; instabilitate politică.
Fete	Violență în familie; acces limitat la servicii medicale și educație; malnutriție; risc de nerealizare personală și profesională; întreruperea studiilor; instabilitate politică; probleme de sănătate; calamități naturale; dificultăți în alegerea profesiei; discreditare socială.
Bărbați	Riscul de implicare în lupte sau acțiuni armate; probleme de sănătate; pierderea locului de muncă; nivel ridicat de mortalitate; șomaj; pierderea venitului stabil; mobilizare forțată; accidente rutiere; instabilitate politică; expunere la organizații criminale.
Femei	Creșterea violenței bazate pe gen; violență domestică; riscul de pierdere a locului de muncă; lipsa autorealizării; riscuri la adresa vieții membrilor familiei; probleme de sănătate; presiune socială și risc de critică publică; vulnerabilitate economică; pierderea partenerului care întreținea familia; boli și crize sanitare; incendii; reducerea capacității de muncă; impact sporit al problemelor sociale generate de instabilitatea economică.

Constatare sintetică: Exercițiul confirmă că riscurile de securitate sunt percepute și resimțite diferit de fiecare grup. Fetele și femeile sunt asociate mai frecvent cu riscuri legate de violență, familie, sănătate, presiune socială și insecuritate economică, în timp ce băieții și bărbații sunt percepuți ca fiind mai expuși riscurilor legate de muncă, consum de substanțe, conflicte, mobilizare și pierderea veniturilor. Această diferențiere subliniază necesitatea unor răspunsuri locale adaptate nevoilor specifice ale fiecărui grup.

PROBLEME DE SECURITATE DIFERENȚIATE ÎN SITUAȚII DE PACE ȘI CRIZĂ

Situația	Femei	Bărbați	Fete	Băieți
PACE	➤ Violență domestică și control ➤ Dependenta economică și venituri mici ➤ Acces limitat la servicii medicale și juridice ➤ Suprasolicitare prin responsabilități familiale ➤ Dezinformare și frică	➤ Șomaj și migrație de muncă ➤ Accidente și riscuri la locul de muncă ➤ Presiunea rolului de „întreținător al familiei” ➤ Abuz de alcool ➤ Probleme psihologice	➤ Bullying la școală și online ➤ Risc de abandon școlar ➤ Sarcini timpurii ➤ Hărțuire sexuală ➤ Trafic de persoane	➤ Violență între semenii ➤ Reușită școlară scăzută ➤ Implicare în grupuri criminale ➤ Consum de substanțe psihoactive ➤ Dependență de internet
CRIZĂ / CONFLICT	➤ Risc sporit de violență sexuală ➤ Pierderea veniturilor și a locuinței ➤ Acces limitat la servicii medicale ➤ Sărăcie energetică ➤ Stres și traume psihologice	➤ Risc de mobilizare sau implicare în incidente ➤ Pierderea locului de muncă și a veniturilor ➤ Agresivitate sporită și traume ➤ Migrație și separare de familie ➤ Represiuni ținute	➤ Întreruperea educației ➤ Separarea de familie ➤ Risc de exploatare și trafic ➤ Lipsa alimentației adecvate și a igienei ➤ Traume psihologice	➤ Recrutare în grupuri violente ➤ Risc de rănire sau deces ➤ Întreruperea studiilor ➤ Normalizarea violenței ➤ Stres traumatic

Riscurile de securitate diferă în funcție de gen, vârstă și context, iar în situații de criză vulnerabilitățile existente se amplifică și generează nevoi suplimentare de protecție.

UNELE PROIECTE IMPLEMENTATE DE SOCIETEA CIVILĂ DIN UTA GĂGĂUZIA ÎN DOMENIUL VIOLENȚEI ÎMPOTRIVA FEMEILOR⁸⁴

Denumirea proiectului	Implementator	Finanțator	Buget	Scop
Protecția femeilor din Moldova și Ucraina împotriva violenței de gen în condiții de criză (2022–2023) ⁸⁵	AO Biaz Gul	OIM/IOM	1.754.800 MDL	Consolidarea mecanismelor de protecție și asistență pentru femeile afectate de violență, inclusiv refugiatele din Ucraina.
Dezvoltarea instituțională a ONG-ului Biaz Gul ca premisă pentru furnizarea serviciilor de calitate femeilor și copiilor victime ale violenței (2023) ⁸⁶	AO Biaz Gul	Coaliția Națională „Viața fără Violență”	50.000 MDL	Consolidarea capacităților organizaționale ale AO Biaz Gul și îmbunătățirea serviciilor oferite beneficiarilor.
Cercetare privind violența psihologică (2023–2024)	AO Biaz Gul	Coaliția Națională „Viața fără Violență”	N/A	Analiza fenomenului violenței psihologice și identificarea mecanismelor de prevenire și intervenție.

84 Notă: material informativ oferit de Irina Mihalciuc, AO Mirkiras

85 Реализованные и действующие проекты. Disponibil: <https://biazgul.md/%d0%bf%d1%80%d0%be%d0%b5%d0%ba%d1%82%d1%8b/>

86 Ibidem

Reabilitarea terenului de joacă al Centrului Regional de Reabilitare a Victimelor Violenței în Familie (2023–2024) ⁸⁷	AO Biaz Gul / Centrul Regional	OIM/IOM	470.027 EUR	Îmbunătățirea condițiilor de recuperare și integrare pentru femeile și copiii beneficiari ai centrului.
Prevenirea și combaterea violenței împotriva persoanelor de vârstă a treia (2024) ⁸⁸	AO Biaz Gul	Coaliția Națională „Viața fără Violență”	362.200 MDL	Prevenirea și combaterea violenței împotriva persoanelor vârstnice și consolidarea mecanismelor de protecție.
Armonie în comunitate: sprijin și integrare ⁸⁹	AO Mirkiras	Guvernul Elveției (prin Helvetas, HEKS/EPER Moldova și Norwegian Refugee Council)	N/A	Sprijin psihologic, incluziune socială și facilitarea accesului femeilor și fetelor la oportunități de integrare și ocupare a forței de muncă.

⁸⁷ Ibidem

⁸⁸ Ibidem

⁸⁹ НПО MIRKIRAS запускает проект «Гармония в сообществе: поддержка и интеграция». Disponibil: <https://mirkiras.md/2025/03/18/npo-mirkiras-zapuskaet-proekt-garmoniia-v-soo/>

Servicii sociale eficiente din punct de vedere energetic pentru cazarea temporară a victimelor violenței domestice în UTA Găgăuzia (2025–2026) ⁹⁰	AO Biaz Gul	Fundația Soros Moldova	87.000 EUR	Îmbunătățirea condițiilor de cazare și a serviciilor sociale pentru victimele violenței domestice prin modernizarea infrastructurii și eficiență energetică.
Împreună pentru siguranță – cooperare regională împotriva violenței de gen ⁹¹	AO Mirkiras și AO CRDC	Uniunea Europeană și Ministerul Afacerilor Externe al Republicii Cehe (prin programul „Transition”)	N/A	Campanii de prevenire a violenței, schimb de experiență între regiuni și elaborarea unui ghid pentru femeile și fetele afectate de violență.
Îmbunătățirea accesului la servicii esențiale de protecție prin consolidarea rolului organizațiilor locale conduse de femei din Ucraina și Moldova în cadrul răspunsului umanitar (2024–2026) ⁹²	AO Biaz Gul	HIAS Moldova	107.000 EUR	Consolidarea accesului la servicii de protecție și dezvoltarea capacităților organizațiilor locale conduse de femei în răspunsul umanitar.

90 Реализованные и действующие проекты. Disponibil: <https://biazgul.md/%d0%bf%d1%80%d0%be%d0%b5%d0%ba%d1%82%d1%8b/>

91 Вместе ради безопасности — Региональное сотрудничество по противодействию гендерно-обусловленному насилию. Disponibil: <https://crdc.md/ru/proekty/zavershjonnnye-proekty/imprenu-pentru-siguranta-colaborare-regionala-pentru-combaterea-violentei-de-gen>

92 Реализованные и действующие проекты. Disponibil: <https://biazgul.md/%d0%bf%d1%80%d0%be%d0%b5%d0%ba%d1%82%d1%8b/>

STRUCTURI ȘI MECANISME ORIENTATE SPRE ASIGURAREA SECURITĂȚII COMUNITARE ÎN UTA GĂGĂUZIA

Materialele oferite de participantele proiectului⁹³ indică existența unor premise locale pentru aplicarea modelului Consiliilor de Securitate Comunitară în UTA Găgăuzia, bazate pe cooperarea dintre APL, poliție, instituții publice, societatea civilă și alți actori comunitari. Astfel, aspecte legate de *securitatea comunitară* sunt realizate prin: (-) Consiliile de Securitate Comunitară (mun. Comrat și mun. Ceadîr-Lunga); (-) parteneriate între poliție și autoritățile administrației publice locale; (-) programe de implicare a cetățenilor; (-) campanii de informare și prevenire; (-) proiecte comune cu organizații internaționale.

Această structură a fost creată ca urmare a implementării proiectului „Promovarea implicării societății civile în consolidarea securității comunitare” implementat de Institutul de Politici Publice (IPP) cu sprijinul financiar al Departamentului de Stat al Statelor Unite ale Americii. Scopul proiectului: dezvoltarea modelului de poliție orientată spre comunitate (*community policing*) și consolidarea cooperării dintre autoritățile publice, poliție și comunitatea locală. Partenerii principali: autoritățile publice locale (municipiile Comrat⁹⁴ și Ceadîr-Lunga⁹⁵), inspectoratele de poliție și reprezentanții societății civile. Proiectul a reprezentat un pas important în dezvoltarea mecanismelor locale de securitate comunitară în UTA Găgăuzia și a contribuit la extinderea participării societății civile în procesele de prevenire a infracționalității, diminuare a riscurilor sociale și consolidare a încrederii publice în instituțiile statului.

Conform Regulamentului Consiliului de Securitate Comunitară al municipiului Comrat, acesta reprezintă „un organ consultativ public care examinează aspectele legate de securitate și ordine publică pe teritoriul municipiului Comrat și stabilește măsurile necesare pentru soluționarea acestora”.

Documentul confirmă că Consiliul: (-) coordonează cooperarea dintre poliție, primărie, servicii sociale și ONG-uri; (-) examinează problemele de ordine publică; (-) elaborează recomandări; (-) organizează activități de prevenire; (-) contribuie la implementarea proiectelor de securitate.

93 Notă: material informativ oferit de Irina Mihalciuc

94 В Комрате состоялось заседание Совета общественной безопасности. Disponibil: <https://comrat.md/2115-v-komrate-sostoialos-zasedanie-soveta-obschestvennoj-bezopasnosti.html>

95 В муниципии создан Совет общественной безопасности. Disponibil: <https://ceadir-lunga.md/novosti/item/2642-v-munitsipii-sozdan-sovet-obshchestvennoj-bezopasnosti>

Componența Consiliului:

- *Reprezentanți ai administrației publice locale:* primarul; viceprimarul; consilierii locali.
- *Reprezentanți ai instituțiilor publice:* Inspectoratul de Poliție; șeful sectorului de securitate comunitară; șeful sectorului de poliție al localității; Centrul de Sănătate Publică; Inspectoratul Ecologic; Agenția pentru Siguranța Alimentelor; Serviciul Situații Excepționale; Direcția Învățământ; Direcția Asistență Socială și Protecția Familiei.
- *Reprezentanți ai întreprinderilor municipale:* Apă Canal; servicii comunale.
- *Alți membri:* reprezentanți ai organizațiilor neguvernamentale locale; lideri de opinie; reprezentanți ai mass-media; antreprenori și alte persoane interesate.

Prin rolul său consultativ și de coordonare, Consiliul poate contribui la identificarea problemelor locale de securitate, prevenirea riscurilor, consolidarea încrederii și implicarea comunității în menținerea ordinii publice. În perspectivă, este important ca această structură să fie dezvoltată și consolidată pentru a deveni un mecanism funcțional de securitate comunitară la nivel local, capabil să integreze o abordare incluzivă a securității și să răspundă nevoilor diferitelor grupuri din comunitate.

ANEXA 9.

LISTA ORGANIZAȚIILOR CARE OFERĂ AJUTOR ȘI SUSȚINERE

Nº	Denumire organizației	Contacte
1.	Inspectoratul de poliție din Comrat	str. Tretiakova 20, Secr.: +373 (298) 20011, Disp: +373 (298) 20002 / 22980 / 25795, e-mail: ip_comrat@igp.gov.md
2.	Inspectoratul de Poliție din Ceăldâr-Lunga	str. Lomonosova7, Secr.: +373 (291) 29906, Disp: +373 (291) 29902, https://politia.md/
3.	Inspectoratul de Poliție din Vulcănești	str. Lenin 102, Secr.: +373 (293) 20315, Disp: +373 (293) 21404 / 20159, mob.: +373 67851505, e-mail: ip_vulcănești@igp.gov.md
4.	Direcția Generală de Sănătate și Protecție Socială	Comrat, str. Pobeda 57, tel. +373 (298) 24547, e-mail: dsgagauzia@ms.md
5.	Centrul comunitar de sănătate mintală din Comrat	Comrat, str. Pobeda 46, tel. +373 (298) 22855, e-mail: ccsm.comrat@ms.md
6.	Centrul comunitar de sănătate mintală din Ceăldâr-Lunga	Ceăldâr-Lunga, str. Miciurina 2, tel. +373 (291) 24031, e-mail ccsm.ceadirlunga@ms.md

7.	Centrul comunitar de sănătate mintală din Vulcănești	Vulcănești, str. Plotnicova 59, tel: +373 (293) 21946 e-mail: casm.vulcanesti@ms.md
8.	Primăria municipiului Ceadâr-Lunga, Specialist în protecția socială a copiilor	Ceadâr-Lunga, str. Lenin 91, https://ceadâr-lunga.md/ , tel: +373 69787875
9.	Primăria municipiului Comrat, Specialist în protecția socială a copiilor	Comrat, str. Tretiakova 36, tel: +373 (298) 26864, e-mail: primaria.comrat@apl.gov.md
10.	Primăria municipiului Vulcănești, Specialist în protecția socială a copiilor	Vulcănești, str. Gagarina 40, tel: +373 69329992, e-mail: vulcanesti.primaria@gmail.com
11.	Agenția Națională de Prevenire și Combatere a Violenței împotriva Femeilor și a Violenței în Familie	Linia de încredere pentru femei și fete (linia națională) 0 8008 8008; 0 (22) 822090 https://anpcv.gov.md
12.	Centrul pentru Drepturile Femeilor (CDF)	Tel.: +373 22 811999 / +373 68855050 Linia gratuită pentru consultații juridice: 0 800 80 000, e-mail: office@cdf.md
13.	Centrul regional de reabilitare a victimelor violenței domestice oferă adăpost și asistență complexă. (Găgăuzia)	Linia de încredere 24/7: +373 67555299 e-mail: centrul.reabilitarea.victimelor@gmail.com
14.	Ombudsmanul (Avocatul poporului)	Comrat, str. Lenin 207, Tel: +373 (298) 25105 e-mail: comrat@ombudsman.md
15.	Biroul teritorial al Consiliului Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat	Comrat: Tel: +373 (298) 28853 e-mail: ot_comrat@cnaigs.md
16.	Centrul de criză „Dând speranță”	Mun. Ceadâr-Lunga, str. Cehov, 9 e-mail: giving.hopeceadir@gmail.com Tel: +373 68333568
17.	Asociația „BIAZ GÜL” (Comrat) – Centrul de reabilitare a victimelor violenței	Linia de încredere (zilnic) +373 67555299 e-mail: belaja_roza@inbox.ru
18.	Centrul de asistență socială și psihologică Asociația „Centrul psiho-social”	Vulcănești, tel. +373 68238386, e-mail: n.mocan@mail.ru
19.	A.O. „Vesta” (Comrat): Asistență socială, psihologică și juridică	str. Pobeda 136, tel. +373 (787) 42183, e-mail: vesta.gagauzia@gmail.com